

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Liikunnan- ja terveystiedonopettajien paikallistoiminnan kehittäminen

Tiina Apajalahti

Yhteisöpedagogi YAMK
(90 op)

4/2020

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi YAMK

Tekijät: Tiina Apajalahti

Opinnäytetyön nimi: Liikunnan- ja terveystiedonopettajien paikallistoiminnan kehittäminen

Sivumäärä: 74 ja 9 liitesivua

Työn ohjaaja: Pia Lundbom

Työn tilaaja: Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat ry.

Tämän opinnäytetyön tilaajana on Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat LIITO ry. Kyseessä on pedagoginen aineopettajajärjestö, jonka jäseniä ovat liikunta- ja/tai terveystietoa opettavat opettajat.

Tässä opinnäytetyössä tukeudutaan aikaisempaan kansalaisjärjestöjä käsittelevään tutkimustietoon ja sosiaalipedagogiseen ajatteluun. Työssä käytetään laadullisen tutkimuksen lähestymistapaa sekä aineiston hankinnassa että analysoinnissa. Kehittämistyö pohjautuu Toikko & Rantasen (2009) ajatuksiin tutkimuksellisesta kehittämistoiminnasta.

Opinnäytetyössä etsitään keinoja kehittää paikallisten liikunnan- ja terveystiedonopettajien kerhojen toimintaa, aktivoida passiivisesti toimivia kerhoja sekä perustaa uusia kerhoja / vapaamuotoisempaa paikallista toimintaa. Kehittämistyön tulosten pohjalta työstetään kerhotoimijan opas.

Tämä kehittämistyö hyödyntää tilaajan lisäksi myös muita aineopettajajärjestöjä sekä muita yhdistyksiä, joilla on tarvetta kehittää paikallistoimintaa. Työ kiinnittyy vahvasti myös yhteisöpedagogin työkenttään, valmentajaan yhteisöpedagogi (ylempi AMK) -tutkinto toimimaan vaativissa yhteisöjen kehittämistehtävissä.

Aineistoina tässä kehittämistyössä käytetään sekä olemassa olevia (kerhojen toimintakertomukset ja paikallisen liikunnan- ja terveystiedonopettajien toiminnan ja yhteistyön nykytilan arviointikyselyn tulokset) että eri menetelmillä saatuja. Kyselytutkimuksella ja työpajatyöskentelyllä kerättiin varsinainen aineisto. Kyselytutkimus toteutettiin jo toimivien kerhojen jäsenille ja lisäksi jäsenille, joiden alueella ei ole toimivaa kerhoa. Kyselytutkimuksen jälkeen toteutettiin erillinen työpajatyöskentely paikallisten kerhojen edustajille. Tutkimusprosessi eteni vaiheelta ja jokainen vaihe antoi eväitä seuraavan vaiheen työstämiseen. Olemassa olevat aineistot ohjasivat tutkimuskysymysten muotoilua ja tutkimuskyselyn tekemistä. Kyselyn analysointi auttoi valitsemaan ja teemoittamaan työpajassa käsiteltävät aiheet.

Tärkeimpänä tuloksena työstä nousi esiin, että kiinnostusta paikalliseen toimintaan on myös niillä, jotka eivät ole vielä osallistuneet tai heidän alueellaan ei ole ollut toimintaa. Kaikki jäsenet eivät ole edes tietoisia, onko heidän alueellaan paikallista toimintaa. Tietoisuutta paikallisen toiminnan olemassaolosta tulee siis lisätä ja saada toimintaa myös uusille alueille. Liiton tulee kiinnittää erityistä huomioita siihen, miten varmistetaan, että kerhojen jäsenet ovat myös liiton jäseniä. Lisäksi tulee pohtia, olisiko LIITO:n ja kerhojen organisoitumista ja jäsenyyksiä syytä järjestää eri tavalla. Terveystiedon opettajat kokivat, että heille ei ollut tarpeeksi toimintaa ja tämä tulee huomioida kerhotoiminnan kehittämisessä. Jäsenkunta on myös heterogeeninen sen suhteen, millä asteella kukin koulussa opettaa ja tämä tulee huomioida tarkemmin myös kerhon toiminnassa. LIITO:n tulee jatkaa jo olemassa olevia kerhotapaamisia säännöllisesti ja niiden sisältöä tulee kehittää. Myös paikallisten miinipintopäivien jatkaminen on tärkeää ja niitä tulee järjestää myös uusilla alueille.

Opinnäytetyön tulokset antavat hyvät lähtökohdat myös kerhotoimijan oppaan tekemiseen. Oppaaseen kerätään toimivia vinkkejä ja ideoita muuan muassa kerhon taloudenhoidosta, hallituksen toiminnasta, toiminnan suunnittelusta, viestinnästä, koulutuksista ja vapaa-ajantoiminnasta. Oppaassa annetaan ideoita myös paikalliseen vaikuttamistyöhön, yhteistyöhön eri tahojen kanssa ja jäsenten sekä luottamushenkilöiden hankintaan. Myös muut paikallistoimintaansa kehittävät järjestöt voivat hyödyntää opasta ja opinnäytetyötä kehittämistyön tukena.

Asiasanat: kehittäminen, motivaatio, osallisuus, vapaaehtoisuus, yhdistystoiminta, yhteisöllisyys

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Name of the Degree Programme

Author(s): Tiina Apajalahti
Name of thesis: Developing Local Activities for Physical and Health Education Teachers
Pages: 74 and 9 appendices
Supervisor: Pia Lundbom
Client organization: Association of Physical and Health Educators in Finland

---

This study was commissioned by the Association of Physical and Health Educators in Finland (LIITORY). The client organization is a pedagogical subject teachers' association whose members are teachers in physical and/or health education. Previous research knowledge on non-governmental organizations and theory in social pedagogy were used as the framework of this study. The qualitative research approach was used in the study, both for collecting and analyzing research data. The research project is based on the ideas of Toikko & Rantanen (2009) on research-oriented development activities.

The study involves seeking ways to develop the club activities for local physical and health educators, activate passive clubs, and establish new clubs / other informal, local activities. The results of this development work are used to prepare a guide for those involved in the club activities. In addition to the client organization, this development project brings benefits to other subject teachers' organizations and other associations with need to develop local activities. The study is also closely linked to the field of operations of community educators, as the Master's degree in community education prepares students to work in demanding community development tasks.

The research material includes already available data (clubs' annual reports and results from an assessment survey on the current status of local activities and cooperation of physical and health educators) and information obtained using various methods. The actual data was collected using a questionnaire survey and workshop activities. The survey was carried out among the members of already operating clubs and members from regions that did not yet offer club activities. After the survey, separate workshop activities were carried out among representatives of local clubs. The research process progressed gradually, each consecutive phase providing tools for working on the following phase. The available material informed the formulation of the research questions and preparing the research questionnaire. An analysis of the questionnaire helped select and form themes on the topics discussed in the workshop.

As the most important result, this study revealed that there was also interest in participating in the activities among members who had not previously participated in these or who lived in areas not offering activities. Some members were not even aware of whether there were local activities in their area. Therefore, awareness of the local activities must be raised, and activities introduced to new areas. The association must pay particular attention to ensuring that club members also belong to the association. It is also key to consider whether the organization and memberships of LIITORY should be arranged differently. The health educators felt not enough activities were available for them, and this must be taken into account in developing the club activities. LIITORY's members are also heterogeneous in terms of the levels of education they teach, and more attention should also be paid to this in the activities. LIITORY must continue the regular club activities already available and develop their content. It is also important to keep organizing local mini training days and also arrange these in new areas.

The results of this study also lay a good foundation for preparing a guide for those involved in the club activities. The guide compiles workable tips and ideas of issues such as the club's financial management, administrative duties, planning of operations, communications, training and leisure time activities. The guide also provides ideas for exerting influence at the local level, cooperating with various stakeholders and members, and electing shop stewards. Other organizations developing their local activities can also utilize the guide and this study to support their development work.

Keywords: development, motivation, inclusion, volunteering, association activities, communality

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
1.1	Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat LIITO ry ja paikallisyhdistykset	5
1.2	Kehittämistehtävä.....	7
2	TIETOPERUSTA.....	10
2.1	Yhdistystoiminnan kehittäminen.....	11
2.2	Yhteisöllisyys	17
2.3	Osallisuus.....	20
2.4	Motivaatio	22
3	KEHITTÄMISMENETELMÄ JA KEHITTÄMISPROSESSIN KUVAUS	27
3.1	Tutkimusote.....	29
3.2	Tutkimuksellisen kehittämistyön vaiheet	30
3.3	Tutkimusongelma.....	31
3.4	Aineistonkeruumenetelmät.....	33
3.4.1	Olemassa olevat aineistot	33
3.4.2	Kysely	35
3.4.3	Työpaja.....	36
3.5	Aineiston analyysi.....	37
3.6	Tutkimusetiikka.....	38
4	TUTKIMUSTULOKSET	40
4.1	Taustatietoa tutkimukseen osallistujista	40
4.2	Kerhot organisaatioina	43
4.3	Kerhojen toiminta.....	47
4.4	Yhteistyö kerhon toiminnassa	51
4.5	Yhteistyö LIITO ry:n kanssa.....	53
4.6	Jäsenet ja luottamushenkilöt	56
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDITUKSET	60
	LÄHTEET	70
	LIITTEET	75

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on liikunnan- ja terveystiedonopettajien paikallistoiminnan kehittäminen. Työn tilaajana on Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat LIITO ry. Opinnäytetyö on osa Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogi (YAMK) opintoja. Työ on kehittämistehtävä, jossa etsitään vastauksia siihen, miten liikunnan ja terveystiedon opettajien paikallista toimintaa voisi kehittää ja lisätä.

Kuvaan alla olevissa alaluvuissa Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat LIITO ry:tä järjestönä ja sitä miten se sijoittuu opettajajärjestökenttään. Lisäksi kuvaan LIITO:n jäsenten perustamia paikallisyhdistyksiä ja avaan kehittämistehtävää tarkemmin.

1.1 Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat LIITO ry ja paikallisyhdistykset

Liikunnan ja Terveystiedon opettajat LIITO ry on valtakunnallinen pedagoginen opettajajärjestö. Pedagogiset opettajajärjestöt ovat Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n ulkojäsenyhdistyksiä. Nämä järjestöt muodostavat yhdessä Pedagogisten opettajajärjestöjen edustajiston POE:n. POE:ssa on jäsenjärjestöjä tällä hetkellä 34 ja niiden yhteenlaskettu jäsenmäärä on noin 32 000. LIITO:n kaksi edustajaa osallistuvat vuosittain kahteen ajankohtaiseen POE:n järjestämään seminaariin. POE:sta valitaan jäsenet pedagogiseen toimikuntaan, joka vaikuttaa OAJ:n koulutuspoliittiseen päätöksentekoon. Tässä toimikunnassa LIITO:lla on 2. vuoden välein vaihtuva varsinaisen tai varajäsenen paikka. (Opetusalan Ammattijärjestö OAJ 2020.)

Lisäksi opettajajärjestökentässä LIITO on jäsenenä Aineopettajaliitto AOL ry:ssä sekä vapaamuotoisemmin toiminavassa Suomen taito- ja taideaineiden opettajajärjestöjen liitto - STAILI ry:ssä. AOL ry:n tavoitteena on aineopettajien edunvalvonnan edistäminen ja pyrkimys vaikuttaa yleissivistävän opetuksen linjauksien valtakunnallisiin ratkaisuihin. AOL:iin kuuluu 20 aineopettajajärjestöä ja jäsenliittojen jäsenmäärä on noin 18 000. LIITO:lla on AOL:n hallituksessa 2. vuoden välein vaihtuva varsinaisen tai varajäsenen paikka hallituksessa. (Aineopettajaliitto AOL ry 2020.) STAILI ry. muodostuu kuudesta taito- ja taideaine opettajajärjestöstä ja se ajaa taito- ja taideaineopettajiin ja -opetukseen liittyviä edunvalvonta-asioita.

LIITO:n tarkoituksena on työskennellä koulujen liikunta- ja terveystiedon kehittämiseksi, valvoa jäsenten ammatillisia ja yhteiskunnallisia etuja sekä edistää heidän

jatko-opintomahdollisuuksiaan. Tarkoituksen toteuttamiseksi liitto mm. julkaisee jäsenlehteä, järjestää koulutuksia, jakaa apurahoja kansainväliseen täydennyskoulutukseen, tekee viranomaisille esityksiä liikunta- ja terveystiedon kehittämiseksi sekä opettajien ammatillisten etujen parantamiseksi. Liiton varsinaiseksi jäseneksi voi liittyä liikunnan ja/tai terveystiedon opettajaksi kelpoinen opettaja. Pedagogiseksi jäseneksi voi liittyä opiskelija, joka opiskelee edellä mainittuja aineita tai muu liikuntaa ja/tai terveystietoa opettava henkilö. (Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat ry 2020a.) Liitolla on jäseniä noin 1 500.

LIITO:n 2014 vuonna tehdyn strategian mukaan liiton strategiset valinnat ovat jatkuvasti uudistuva ja kehittyvä organisaatio, laadukas ja houkutteleva koulutus, vuorovaikutteinen ja näkyvä viestintä, hyvin toimiva yhteistyö valikoitujen tahojen kanssa, tehokas yhteiskunnallinen vaikuttaminen sekä jäsenistön aktivointi ja rekrytointi (Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat 2020b). Tämä opinnäytetyö on hyvä esimerkki siitä, kuinka liitto haluaa uudistua ja kehittyä. Muina esimerkkeinä uudistumisesta on vuoden 2019 aikana tehty viestintäsuunnitelma ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman uudistettu versio. Laadukkaan ja houkuttelevan koulutuksen keskiössä on vuosittaiset liikunnanopettajien opintopäivät ja terveystiedon opettajien syysseminaari. Tämän lisäksi järjestetään muita ajankohtaisia ja tarpeellisia koulutuksia. Viestintää liitto tekee 4 kertaa vuodessa ilmestyvän LIITO-Liikunnan ja Terveystiedon Opettaja jäsenlehden sekä ajankohtaisemman sähköisen viestinnän kautta. Opettaja-järjestöjen lisäksi liitto tekee yhteistyötä monien tahojen kanssa, esimerkiksi Opetushallituksen, Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä eri liikunta- ja terveysjärjestöjen kanssa. Kansainvälisiä kumppaneita ovat Euroopan, pohjoismaiden ja lähialueen liikunnanopettajayhteisöt. Yhteiskunnallista vaikuttamista tehdään muuan muassa vaikuttamalla opetussuunnitelmauudistuksiin ja antamalla lausuntoja. Jäsenistön rekrytoinnissa on apuna muun muassa hallituksen opiskelijajäsenten pitämät infotilaisuudet liikunnan- ja terveystiedonopettaja opiskelijoille.

Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat LIITO ry:n jäsenet voivat muodostaa paikallisia liikunnanopettajayhdistyksiä (rekisteröity) tai liikunnanopettajakerhoja (rekisteröimätön). Yhdistykset/kerhot ovat itsenäisiä, eivätkä LIITO ry:n jäseniä. Rekisteröityjä yhdistyksiä löytyy yhdistysrekisteristä yhdeksän ja toimivia kerhoja LIITO:n tiedon mukaan seitsemän, eli yhteensä 16 paikallistoimijatahoa (Liikunnan ja Terveystiedon

Opettajat ry 2019.) Käytän näistä jatkossa nimitystä kerho, ellei eriyttäminen ole tarpeellista. Vaikka kerhot eivät ole liiton jäseniä, yhteistyötä tehdään jonkin verran. LIITO saa tietoa paikallisesta toiminnasta toimintakertomuksista, joita kerhot lähettävät liittoon. Toimintakertomuksen toimittamista vastaan LIITO maksaa 80 euron toiminta-avustuksen. Lisäksi LIITO mm. tiedottaa ajankohtaisista asioista kerhoja sekä järjestää yhteistyössä kerhojen kanssa paikallisia koulutuksia ja kerhotapaamisia.

1.2 Kehittämistehtävä

Vuoden 2000 toimintakertomuksen mukaan paikallisia kerhoja oli 27. Vähennystä on siis tullut 11 nykyiseen 16 kerhoon verrattuna. Yhdistysten määrässä vuosituhanen vaihteessa on tapahtunut laskua taloudellis-ammattillis-professionaalisten yhdistysten osalta. Tämän takana on yleisempiä yhteiskunnallisia ja kulttuurisia muutosprosesseja, joidenka myötä uusien yhdistysten toimintaprofiilit ovat muuttuneet. (Siisiäinen & Kankainen 2009, 130-131.) On siis paljon alueita missä järjestäytyntä paikallistoimintaa ei ole tai ei ole ainakaan liiton tiedossa. Alueilla on kuitenkin jäseniä, jotka kaipaavat myös paikallista toimintaa. Tein opintoihini liittyen arvioinnin aiheesta: Paikallisen liikunnan- ja terveystiedon opettajien toiminnan ja yhteistyön nykytilan arviointi. Lähetin kyselyn myös muutamille jäsenillä niillä alueilla, jossa on joskus ollut kerho ja kysyin heiltä, onko paikallista yhteistoimintaa ja jos ei ole olisiko kiinnostusta. Kyselyyn vastasi 13 henkilöä ja 11 alueella ei ollut yhteistoimintaa, mutta kahdeksan vastaaja sitä toivoi.

Kerhojen toiminta on itsenäistä ja ne toimivat pelkästään vapaaehtoisvoimin. Vaikka kerhot eivät olekaan liiton jäseniä, liittoa kiinnostaa kerhojen toiminta ja toimintamahdollisuuksien parantaminen. Kerhotoiminnan nykytilan arviointi osoitti, että kerhot toimivat eri tavoin, osa aktiivisemmin ja osa harvemmin. Löytyi myös monia kehittämisen kohteita, joihin etsitään vastauksia tässä opinnäytetyössä. Liitolle on tärkeä kartoittaa tarkemmin missä ja millaista paikallistoimintaa on ja miten sitä haluttaisiin kehittää. Lisäksi on hyvä selvittää millaista yhteistyötä kerhot tekevät ja miten yhteistyö LIITO:n kanssa toimii ja mitä paikallistoimijat tältä yhteistyöltä toivovat. Paikallistoiminnan kehittämisestä on hyötyä koko järjestölle. Opinnäytetyön avulla saadaan ajantasaista tietoa ja osataan kehittää liiton toimintaa paikallistoimijoiden tarpeet huomioiden. Miten liitto voi tukea, motivoida ja innostaa kerhojen vapaaehtoisia toimijoita sekä vahvistaa heidän osallisuutensa ja yhteenkuuluvuuden tunnetta? Tärkeä

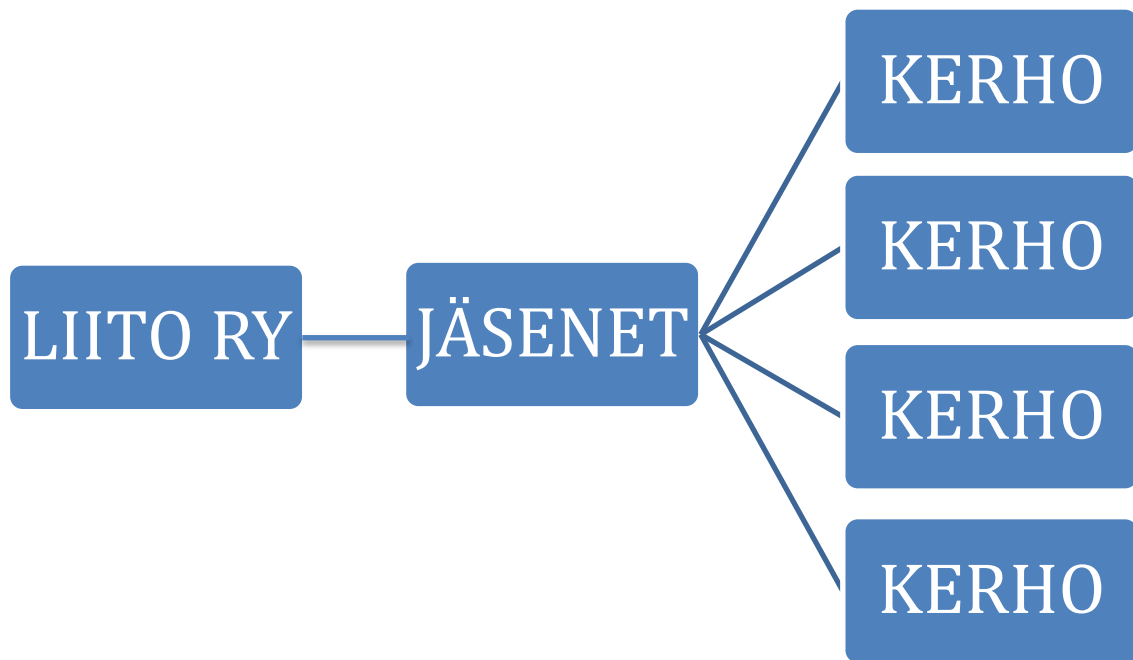
osa tutkimusta ja kehittämistyötä on myös se, miten saadaan mukaan ja pidettyä toiminnassa ne vapaaehtoiset, jotka kerhon toimintaa pyörittävät. Jäsenten tarpeita palveleva paikallistoiminta tuo jäseniä myös liittoon ja täten vahvistaa LIITO ry:tä toimijana. Lisäksi kartoitetaan kuinka saisi toimintaa ja millaista toimintaa niille alueille, jossa paikallistoimintaa ei ole. Opinnäytetyössä on siis kolme kehittämisen näkökulmaa; organisaation, jäsenten, paikallistoimijoiden näkökulmasta kehittäminen.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo on tärkeää liiton toiminnassa ja järjestämme muun muassa koulutuksia alueellisesti, mahdollisimman tasapuolisesti eri puolilla Suomea. Olisi hienoa, jos paikallista kerhotoimintaa olisi mahdollisimman monella alueella ja täten yhä useamman jäsenen saavutettavissa. Tämän opinnäytetyön tulosten perusteella on tarkoitus auttaa uusien kerhojen perustamisessa sekä helpottaa nykyisten kerhojen toimintaa.

Paikallisen toiminnan tukeminen vahvistaa myös valtakunnallista työtä. Kerhot edustavat ruohonjuuritasoa, josta on mahdollista saada arvokasta tietoa vielä entistäkin paremmin valtakunnalliseen edunvalvontaan. Onhan ruohonjuuritason toimijoiden kuuleminen välttämätöntä edunvalvonnan onnistumisen nimissä. Aktiivinen paikallinen toiminta aktivoi kenties myös aktiiviseen valtakunnalliseen toimintaan. Kerhojen kautta voidaan saada uusia jäseniä myös LIITO:n jäseniksi.

Monella aineopettajajärjestöllä on vastaavanlainen järjestö rakenne kuin LIITO:lla. Eli on keskusliitto ja paikallisia yhdistyksiä. Esimerkiksi Äidinkielen opettajain liitolla ja Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitolla jäsenet voivat muodostaa paikallisyhdistyksiä kuten myös LIITO ry:n säännöt määrittelevät (Äidinkielen opettajain liitto 2020; Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto 2020). On myös erilaisia tapoja organisoida. Esimerkiksi Tekstiiliopettajaliiton jäseneksi pääsevät ne, jotka ensin hyväksytään liiton jäsenyhdistyksen jäseneksi (Tekstiiliopettajaliitto 2020). Kotitalousopettajien liiton jäseniä ovat rekisteröityneet paikallisyhdistykset, mutta liitto perii keskitetysti jäsenmaksut jäsenyhdistysten henkilöjäseniltä (Kotitalousopettajien liitto 2020). Biologian ja maantieteen opettajien liiton jäsenet kuuluvat automaattisesti ilman erillistä jäsenmaksua oman asuinkuntansa määrittelemään piiriin (Biologian ja maantieteen opettajien liitto 2020).

KUVIO 1. LIITO ry:n organisaatiokaavio

Organisoitumistavasta riippumatta aineopettajaliittojen käytännön toiminnassa on paljon samankaltaisuutta ja opinnäytetyön tuloksista on hyötyä myös muille liitoille. He voivat työn tuloksista poimia vinkkejä ja ideoita, miten heillä paikallistoimintaa kehittää. Lisäksi yhteistyön ja toiminnan kehittämistä on toimialalla muissakin yhdistyksissä ja heille opinnäytetyö tarjoaa myös ideoita.

Opinnäytetyö kiinnittyy hyvin yhteisöpedagogin työkenttään, valmentaa yhteisöpedagogi (ylempi AMK) -tutkinto toimimaan vaativissa yhteisöjen kehittämistehtävissä. Tässä opinnäytetyössä korostuvat yhteisöpedagogikoulutuksen keskeisistä erityisosaamisalueista seuraavat: yhteisöllisten prosessien kehittäminen ja johtaminen, tutkimus- ja kehittämisosaaminen, joka pohjautuu tutkivaan ja kehittävään työtöteeseen, vuorovaikutusosaaminen ja järjestötyön osaaminen. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2020; Opintopolku 2020.)

Humanistisessa ammattikorkeakoulussa on tehty opinnäytetöitä, joissa kehittämisen kohteena on myös paikallisyhdistysten toiminnan kehittäminen (Theseus 2019). Nostan tässä esittelyyn kaksi. Ensimmäinen on Kirsi Huhtamäki-Narsin YAMK opinnäytetyön aiheesta: ”Kun tässä hommassa mua tarvittiin” Kokemuksia erään ammattijärjestön kehittämishankkeesta. Tämän kehittämishankkeen mukaan, kun on riittävästi

aikaa, avointa keskustelua ja yhteistä tahtoa pystytään kehittämään uusia toimintamuotoja. Lisäksi tarvitaan uskallusta ottaa riskejä, jonka avulla saadaan uutta energiaa ja voimaantumisen tunnetta. Siitä on hyötyä, että kehittämistyötä tehdään samanlaisesti useissa yhdistyksissä ja yli yhdistysrajojen. Näin saadaan samalla kehitettyä koko järjestöä. Opinnäytetyö osoittaa, että myönteinen ja yhdessä tekemisestä ammentava asenne auttavat toiminnan uudistamisessa. On tärkeä, että osallistuva yksilö ymmärtää oman osallisuuden ja vastuun, joka vaikuttaa koko yhteisön tilaan. (Huhtamäki-Nasri 2010, 2.)

Toinen on Mika Vääränkiven YAMK-opinnäytetyö aiheesta: Yhteisille linjoille, yhteistoiminnallisen tulevaisuustyöskentely paikallisyhdistyksessä. Opinnäytetyön mukaan tulevaisuustyöskentelyllä on vahvistava tekijä tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden innostumisessa ja sitoutumisessa yhdistystoimintaan. Se, että keskitytään yhteisen asian äärelle, ollaan vuorovaikutuksessa toisten osallistujien kanssa ja saadaan aikaan innostuksen ja kannustuksen henkeä pidettiin tärkeimpinä tekijöinä työskentelyssä. Tulevaisuustyö tuotti ideoita, joita on jo hyödynnetty ja tullaan hyödyntämään tulevaisuuden toiminnassa. (Vääränkivi 2018, 2.)

Aineistona opinnäytetyössä käytetään kerhojen toimintakertomuksia, raporttia paikallisen liikunnan- ja terveystiedon opettajien toiminnan ja yhteistyön arvioinnista, kyselyä ja työpajaa. Näiden aineistojen, aikaisemmin tehtyjen vastaavien tutkimusten sekä teoriakirjallisuuden perusteella tehtävien johtopäätösten avulla kehitetään paikallista toimintaa ja tuotetaan opinnäytetyön valmistumisen jälkeen kerhotoimijan opas.

2 TIETOPERUSTA

Opinnäytetyön keskeinen tietoperusta koostuu yhdistystoiminnan kehittämisestä, yhteisöllisyyden, osallisuuden ja motivaation käsitteistä. Yhdistystoimintaa on Suomessa tutkittu paljon ja sen kehittämiseen on julkaistu oppaita, joista löytyi hyvin peliä myös tähän kehittämistehtävään. Yhteisöllisyyden, osallisuuden ja motivaation käsitteet ovat keskeisiä sekä yhdistystoimintaan osallistujien että niiden vapaaehtoistoimijoiden keskuudessa, jota yhdistystoimintaa pyörittävät. Esittelen näitä käsitteitä tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

2.1 Yhdistystoiminnan kehittäminen

Kansalaisyhteiskunnaksi voidaan nimittää ihmisten yhteisöjä ja niitä on ollut olemassa jo varhain. Suomessa kansalaisyhteiskunta sellaisena, kun me sen tunnemme, syntyi 1800-luvun loppupuolella. Kulttuurisen, yhteiskunnallisen ja uskonnollisen murroksen katveessa syntyi erilaisia liikkeitä. Syntyi toimivia subjekteja, jotka ajattelivat ja toimivat itsenäisesti, liittoutuivat keskenään ja ajoivat asioita yhdessä. Tänä aikana luotiin perusta järjestötoiminnan kehittymiselle 1900-luvulla. (Möttönen & Niemelä 2005, 13-14.)

Kansalaisjärjestön organisaation muodostavat jäsenet, luottamushenkilöt ja työntekijät. Organisaatiot ovat luonteeltaan hierarkisia. Ison järjestön kolme eri tasoa ovat: paikallinen, alueellinen ja valtakunnallinen. Organisaatiolla on tietty tarkoitus ja tavoite minkä hyväksi se toimii ja se tarjoaa kehyksen ihmisten toiminnalle. Avoimuus on nykyaikaisen organisaation tunnusmerkki, ihmisten on helppo tulla toimintaan mukaan. Järjestöorganisaatioita on sekä virallisia, rekisteröidyt yhdistykset että epävirallisia, rekisteröimättömät yhdistykset. Säännöt ohjaavat yleensä niiden toimintaa. (Harju 2004, 22-25; Harju 2005, 13.) LIITO ry toimii valtakunnallisesti ja sen jäsenten perustamat rekisteröidyt ja rekisteröimättömät kerhot paikallisesti. Kerhojen toimintaa ohjaa niiden säännöt. Esimerkiksi Helsingin seudun Liikunnan- ja terveystiedon opettajat ry:n

”tavoitteena on edistää jäsenistönsä verkostoitumista ja virkistystoimintaa. Yhdistys toimii liikunnan opetukseen liittyvien asioiden tiedotuskanavana. Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys järjestää jäsenilleen yhteisiä koulutuksia ja tutustumisvierailuja liikuntapaikkoihin sekä yhteistyön paikkoja paikallisten kaupunkien liikuntavirastojen sekä muiden liikunnanopettajakerhojen kanssa.” (Helsingin Seudun Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat ry 2016.)

Kuten jo kehittämistehtävän määrittelyssä kerroin yhdistysten määrässä vuosituhannen vaihteessa on tapahtunut laskua taloudellis-ammattillis-professionaalisten yhdistysten osalta. Uudet yhdistykset ovat monesti spesialisoituneita ja pitkälle eriytyneitä. Rakenteiden villiys ja keveyden lisääntyminen on toinen kehityssuunta. Kolmanneksi perustettavat uudet yhdistykset ovat pieniä, niin jäsenmäärän, budjetin kuin toimintakapasiteetinkin suhteen. Yleisesti ottaen suomalainen yhdistyslaitos voi hyvin, uusia yhdistyksiä perustetaan ja yhdistysjäsenyyksien määrä suomalaisten keskuudessa on kasvanut. Tyypillisesti suomalaiset kuuluvat elämäntapa- ja elämäntyyliyhdistyksiin.

Yhdistyslaitos on tiettyjen ryhmien osalta haasteiden edessä, vaikka jäsenmäärät ja osallistumisaktiivisuus ovat yleisesti ottaen vahvoja. Esimerkiksi nuoret osallistuvat eri yhdistystyyppisiin eri tavoin. He osallistuvat suhteellisen paljon urheiluseurojen ja nuorisjärjestöjen toimintaan, mutta muuhun yhdistystoimintaan keskimääräistä vähemmän. Tutkimusten valossa yhdistysten toiminta on Suomessa tärkeämpää, kun missään muualla maailmassa, eikä tälle toiminnalle ole oikein muita toimivia tapoja löydettävissä. (Siisiäinen & Kankainen 2009, 130-132.)

Yhdistysten luottamushenkilöiden tai muiden ihmisten tekemää työtä yhdistyksen hyväksi kustustaan kansalaistoiminnaksi. Kansalaistoimintaa voi tehdä/toteuttaa myös ilman yhdistystä. Ihmiset toimivat aktiivisesti itsestä ulospäin, yhdessä ja kaikkien yhteiseksi hyväksi. Pelkkä osallistuminen tai jäsenmaksun maksaminen ei ole kansalaistoimintaa. Kansalaisjärjestöissä tehdään keskeinen osa suomalaista kansalaistoimintaa. Myös etujärjestötyyppisiä toimijoita on mukana kansalaistoiminnassa. Valtakunnan tasolla ammattiyhdistystoiminta on tyypillistä etujärjestötoimintaa. Etujärjestötoiminnan perimmäinen tarkoitus on yleensä tietyn väestöryhmän taloudellisten etujen ajaminen. Tämä määrittely sopii huonosti kansalaistoiminnan määrittelyyn, vaikka toiminta organisaation muodossa onkin järjestötoimintaa. Paikallisessa ammattiyhdistystoiminnassa on enemmän kansalaistoiminnan piirteitä. (Harju 2005, 10-14.) Kerhojen hallituksen jäsenet ovat näitä kansalaistoiminnan tekijöitä. LIITO ry:tä ja kerhoja ei voi luokitella perinteiseksi ammattiyhdistystoiminnaksi, sen puolen hoitaa jäsenten osalta Opettajien Ammattijärjestö OAJ. Luokittelisin itse LIITO ry:n ja kerhot kansalaisjärjestötoiminnaksi, vaikka niillä on myös etujärjestötoimintaa.

Järjestöjen yhteiskunnallinen tehtävä on paljon muutakin kuin edunvalvontaa ja palveluiden tuottamista jäsenistölle ja ulkopuolisille. Demokratian kehittämisen kannalta yhdistyksillä on monia keskeisiä tehtäväalueita, jotka vain vähän tai tuskin ollenkaan tulevat huomioitua julkisten tai kaupallisten palveluiden kautta. Yhdistyksillä on merkittävä rooli kansalaiskasvatuksen foorumeina. Yhdistyksillä on yhteiskunnallinen rooli myös innovaatioiden edistäjänä, ne tuovat esiin kansalaisten tarpeita ja yhteiskunnallisia ongelmia. (Helander 2006, 95-96.)

Martti Siisiäinen (2000, 144-145) puhuu järjestöllisestä pääomasta, joka on sosiaalisen pääoman keskeinen osatekijä. Lisäksi siihen liittyy keskeisesti kulttuurinen ja taloudellinen aspekti. Järjestöllisellä pääomalla on yksilöllinen ja yhteisöllinen taso. Yksilöt

ovat yhdistyksen jäseniä ja yksilöistä muodostuu yksi organisoitu voima, yhdistys. Toeutumisen välttämättömänä edellytyksenä on luottamus.

Jotta järjestö pysyy veto- ja elinvoimaisena se asettaa itselleen strategisia tavoitteita sekä suunnittelee, arvioi ja kehittää toimintaansa. Veto- ja elinvoimaisuuden ydin on mielekäs varsinainen toiminta, se mitä varten järjestö on sääntöjen mukaan olemassa. Varsinainen toiminta voidaan jakaa kahteen osaan, ns. kansalaistoimintaan ja palvelutoimintaan. Kansalaistoiminta on jäsenille suunnattua ”järjestön toiminnan harrastamista”, eli tässä opinnäytetyössä esimerkiksi paikallisen yhdistyksen hallitukseen kuulumista. Palvelutoiminta on taas järjestön varsinaisen toiminnan mukaista palvelua, tässä tapauksessa esimerkiksi koulutusta yhdistyksen jäsenille. (Häyrynen 2015, 38.)

Järjestön toiminnan kohderyhmä on ne ihmiset, joilla on tarpeita järjestön toiminnan tarkoitukseen liittyen. Jotta järjestö menestyisi sen on pystyttävä 1. tunnistamaan ne ihmiset, jotka tarkoituspöydässä mainittua toimintaa tarvitsevat; 2. selvittämään tarkemmin mitkä ovat tarpeet ja elämäntilanteet niillä ihmisillä, jotka kuuluvat kohderyhmään; 3. tuottamaan heille toimintaa, jonka sisältö on oikeanlaista ja se tapahtuu oikeassa paikassa, oikeaan aikaan; sekä 4. tavoittamaan tämä kohderyhmä. (Häyrynen 2015, 39-40.) Suomalaisten osallistuminen yhdistysten toimintaan on vähentynyt erittäin merkittävästi. Monet yhdistykset käyvät henkiinjäämistelua. Yhdistykset ovat tämän uudistumisen haasteen edessä, mikäli ne haluavat pitää jäsenistään kiinni. Järjestöjen on syytä pohtia, kuinka tarjota kansalaisille uusia tapoja osallistua. (Siisiäinen & Kankainen 2009, 119-122.) Tässä opinnäytetyössä pureudutaan juuri tähän, kehittämään paikallistoimintaa sellaiseksi, kun sen kohderyhmän tarpeet ovat. Tavoitteena tavoittaa myös uusia kohderyhmään kuuluvia ihmisiä, jotka eivät vielä ole mukana toiminnassa.

Eräässä tutkimuksessa yhdistykset jyvaskyläläiset yhdistykset pitivät kaikkein olennaisimpana tai erittäin olennaisena tiedon levittämistä/välittämistä ja omasta toiminnasta tiedottamista. Kolmantena oli koulutusten järjestäminen. Vastaukset osoittavat sen kuinka merkityksellisessä osassa tiedon politiikka on nykyisin yhdistysten toiminnassa. Sen sijaan, että yhdistykset vain etsisivät, soveltaisivat ja käyttäisivät tietoa, he myös tuottavat, jakavat ja välittävät sitä. Monipuolisuus ja monitahoisuus kuvaavat hyvin yhdistysten yhteydenpitoa ja kanssakäymistä. (Hänninen 2003, 228.)

Samassa tutkimuksessa yhdistyksiä pyydettiin kertomaan kolme tärkeintä ideaa/ajattusta, toimintatapaa tai tuotetta, jotka ovat syntyneet yhdistyksessä. Saadut vastaukset kertovat ennen kaikkea kansalaistoiminnan arjesta ja ne voivat haastaa ja kyseenalaistaa tyypillisen innovaatioretoriikan. Ei ole liian pientä, arkipäiväistä tai vähittäistä aikaansaannosta, jota ei voisi yhdistyksen toiminnassa kutsua innovaatioksi. Yhdistykset uudistavat toimintaansa ikään kuin pienten innovaatioiden avulla. Yhteistoiminnan tärkeys julkisten viranomaisten kanssa korostui yhdistyksen vastuksissa. (Hänninen 2003, 235-241.)

Erilaisten pääomakenttien kautta voidaan hahmottaa organisaatioiden menestystekijöitä. Menestyäkseen organisaatiolla tulee olla fyysistä, inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Fyysinen pääoma on organisaation omaisuutta (laitteet ja rakennukset), jonka avulla se toteuttaa liiketoiminnallisia tavoitteita. Kansalaisjärjestölle fyysinen pääoma on erityisesti sen taloudelliset resurssit. Menestyvän yhdistyksen tunnuspiirre taloudellisesti on suhteellinen omavaraisuus ja riippumattomuus eli yhdistys saa rahoitusta monelta eri taholta. Yhdistykset saavat tuottoa lähinnä omasta toiminnasta järjestämällä erilaisia tilaisuuksia tai itsetehdyn tuotteen myynnistä. Jäsenmaksuista saadut tuotot ovat aika pieniä. Eri tahoilta saadut avustukset ovat aika pieniä ja myös satunnaisia. Tuen ei tarvitse aina olla rahallista, esimerkiksi saadaan maksuton tila käyttöön koulutukseen. (Jurvansuu 2002, 130, 167, 170.)

Inhimillinen pääoma on organisaation jäsenten koulutuspääomaa, tietotaitoa, osaamista ja kokemusta. Toimijaa ympäröivästä suhdeverkosta käsin muotoutuu organisaation sosiaalinen pääoma. Tätä voidaan kutsua myös yhteisöpääomaksi, verkostot, normit, vastavuoroisuus ja normit ovat keskeisiä. (Jurvansuu 2002, 130.)

Henkilöihin sitoutunut, eli inhimillinen pääoma on arvioitu tutkimuksissa voimakkaimmin tunnusomaiseksi piirteeksi menestyville organisaatioille (Larjovuori, Manka & Nuutinen 2015, 10). Myös kansalaisjärjestön tärkeimpänä voimavarana voidaan pitää inhimillistä pääomaa. Sitoutunut jäsenistö tuo toimintaan mukanaan omaa pääomaa. Jäsenten innostuneisuudella, aktiivisuudella ja vaikuttamisen halulla on kansalaisjärjestötoiminnan perusta. Menestyksekkään toiminnan edellytys yhdistyksessä on monesti pieni, mutta suhteellisen pysyvä ydinryhmä. Tämä auttaa pitämään toiminnan ennakoitavana ja inhimillisen pääoman karttumisen on jatkuvaa. Ongelmaksi

koetaan yhdistystoiminnan uusiutuminen ja jäsenistön sitouttaminen, koska uusia jäseniä ja vapaaehtoisia on hankala saada mukaan. Avoimuus on tärkeää uusien toimijoiden saamisessa mukaan. He tuovat mukanaan uusia näkemyksiä ja luovat painetta myös toiminnan uudistamiselle, minkä tarvetta vanhat toimijat eivät ehkä edes näe. Monenlaisia toimijoita tarvitaan, jotta yhdistys saa hoidettua monenlaisia asioita. Yhdistyksen toimintaan mukaan tulemisen kynnyks on oltava mahdollisimman alhainen ja uusien jäsenten tulisi tuntea alusta asti tervetulleeksi. Monenlainen jäsenyys ja osallistuminen tulee olla sallittua. Välillä voi myös irtautua jäsenyydestä, kokematta siitä kuitenkaan syyllisyyttä. Yhdistyksen jatkuvuuden kannalta olisi hyvä, että toiminnan kokonaisvastuu jakautui useammalle ihmiselle. Yhdistyksen on saatava uudet jäsenet vakuuttuneeksi toiminnan mielekkyydestä, jotta he liittyvät ja jäävät mukaan toimintaan. Toimijoiden motiivit ja odotukset ovat sidoksissa yhdistystoimintaan sitoutumiseen. Yhdistystoiminta on koettava jollain tavalla hyödylliseksi itselleen, jotta ihminen sitoutuu. Nämä hyödyt ovat karkeasti jaotellen konkreettisia ja materiaalisia, taloudellista hyötyä tuovia, toiminnan sosiaalisuudesta syntyviä hyötyjä tai tekijöitä, jotka liittyvät toiminnan päämäärään. (Jurvansuu 2002, 132, 138-141.) Organisaation prosessit ja rakenteet ovat merkittävässä osassa yksilöiden inhimillisen pääoman hyödyntämisessä, tukemisessa ja kehittämisessä (Larjovuori ym. 2015, 15).

Sosiaalisella pääomalla viitataan yleensä tiettyihin ulottuvuuksiin sosiaalisessa rakenteessa, kuten sosiaaliin verkostoihin, normeihin ja luottamukseen, jotka edistävät sosiaalista vuorovaikutusta ja toimintojen koordinoitua verkoston jäsenten välillä. Tämä tehostaa yksilöiden tavoitteiden toteutumista. Luottamus ja kommunikaatio ovat kaksi sosiaalisen pääoman pääulottuvuutta. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa luottamukseksi voidaan kutsua sosiaalisen järjestelmän ja toisen osapuolen tulevien toimien ennustettavuutta. Kommunikaatiossa tärkeää on informaatio, jota välittyy sosiaalisissa verkostoissa ja instituutioissa sekä lisäksi toimijoiden kykenevyys ymmärtää toisiaan. (Ruuskanen 2001.) Toimijoiden välisissä vuorovaikutussuhteissa muodostuu sosiaalista pääomaa. Yhdistyksellä täytyy olla ideologinen pääoma, joka muodostuu toiminnan tavoitteista ja perustehtävästä. Näistä tulee olla yhteinen selkeä näkemys, joihin kaikki toimivat voivat yhdessä sitoutua. Tavoitteita ja perustehtävää ei kannata määritellä liian tiukasti, vaan kannattaa jättää tilaa myös uudistumiselle. Menestyvän paikallisyhdistyksen olennainen piirre on demokraattisuus. Jäsenistöllä on oltava val-

taa vaikuttaa järjestettävään toimintaan ja myös itse luoda toimintaa. Yhdistysten selkeä menestystekijä on yhteisöllisyys. Menestyvän yhdistyksen tunnuspiirre on olla sosiaalinen yhteisö jäsenilleen. (Jurvansuu 2002, 143-145, 148.)

Yhdistysten verkostosuhteet ovat myös tärkeitä ja niitä voi solmia monien tahojen kanssa. Menestyvä paikallisyhdistys on näkyvä ja tärkeä tekijä omassa ympäristössään. Se toimii sekä itsenäisesti että yhteistyössä muiden kanssa. Yhdistyksen kuulumista valtakunnalliseen järjestöön pidetään tärkeänä. Tämä tuo paikalliselle toiminnalle laajempaa kontekstia, legitimitettä ja näkyvyyttä. Yhdistyksen omalta liitolta toivottiin erityisesti apua taloudenhoitoon, markkinointiin ja viestintään. Myös liittojen rahalliset avustukset koetaan tärkeiksi. Liitoilta toivotaan enemmän yhteyksiä paikallistasolle, jotta syntyisi paremmin käsitys siitä mitä paikallistasolla tapahtuu ja mihin apua sekä tukea kaivataan. Järjestön sisäistä luottamusta edistää jatkuva tiedonvirta paikallis- ja liittotason välillä. Suora kontakti paikallistasolta liittotasolle auttaa yhteistyössä ja yhteisten tavoitteiden ajamisessa. (Jurvansuu 2002, 150-151, 154-156.)

Yhdistyksen menestymisen kannalta hyvät yhteiskuntasuhteet ovat tärkeitä. Kulttuuri- ja liikuntapuolen yhdistykset tekevät suhteellisen paljon yhteistyötä kunnan kanssa. Tämä johtuu osittain siitä, että yhdistysten tuottamalla palveluilla on kunnalle etua. (Jurvansuu 2002, 159-160.)

Kun selitetään sosiaalisen pääoman syntyä ja kasaantumista, on yhdistystoiminta ennen kaikkea tärkeä sosiaalinen kenttä. Pekka Kaunismaa (2000, 121) tiivistää sosiaalisen pääoman käsitteen seuraavasti:

”Se on sosiaaliseen rakenteeseen kuuluva toimijoiden (yksilön, yhteisön tai yhteiskunnan) käytössä oleva suhteellisen pitkäkestoinen voimavara, joka muodostuu kolmesta komponentista: sosiaalisista verkostoista (erityisesti horisontaalisiin siteisiin perustuvista), toimijoiden keskinäisestä luottamuksesta sekä vastavuoroisuuden normeista”.

Ensimmäinen sosiaalisen pääoman elementti sosiaaliset verkostot jaetaan kahteen tyyppiin, ”horisontaaliseen” ja ”vertikaaliseen”. Horisontaaliset verkostot ovat tasa-arvoisia ja niissä status sekä valta jakautuvat tasaisesti. Vertikaalisissa verkostot ovat epätasa-arvoisia, niissä toimijoiden hierarkia- ja riippuvuussuhteet ovat epäsymmetrisiä. (Kaunismaa 2000, 122-123.) Paikallisen liikunnan- ja terveystiedon opettajien toiminnan sosiaaliset verkostot ovat horisontaalisia, ryhmän jäsenet ovat erilaisia, mutta tasa-arvoisia.

Luottamussuhteet ovat sosiaalisen pääoman toinen elementti. Jotta sosiaalinen vaihto sujuisi ongelmitta, edellyttää se ainakin jonkin verran toimijoiden keskinäistä luottamusta. Kolmas sosiaalisen pääoman rakennusaine on yhteisössä jaetut sosiaaliset normit, ensisijaisesti vastavuoroisuuden normit. Nämä normit jaetaan kahteen luokkaan: tasapainotetut (spesifit) ja yleistetyt (diffuusit). Ensimmäinen tarkoittaa sitä, että samanarvoiset hyödykkeet vaihdetaan toisiinsa, esimerkiksi 50 euroa ja nurmikon haravointi. Jälkimmäisessä tarkoitetaan, että esimerkiksi palvelusta odotetaan palkkiota, mutta toivotaan, että hän tekee vastavuoroisesti toiselle jonkun palveluksen tai antaa myöhemmin jonkun hyödykkeen. (Kaunismaa 2000, 123-125.)

2.2 Yhteisöllisyys

Hautamäki (2005) kuvaa yhteisöllisyyden käsitettä eri teoreetikkojen avulla. Yhteisöllisyys on aina ollut olemassa, mutta aikojen kuluessa se on muuttanut muotoaan. Yhteisöllisen ajattelun alkujuuria kuvaa Aristoteleen ja suomalaisen sosiaalianthropologi Edvard Westermarckin ajatus siitä, että yhteisöllisyys kuuluu ihmisen olemukseen. Yhteiskuntateoreetikkojen mukaan yhteisöihin liittyy perinteisesti oletus paikallisesta ihmisryhmästä, jossa jäsenet ovat tuttuja keskenään ja jakavat samoja arvoja. Yhteiskunnan modernisaatiossa tämän tuttuuteen perustuvan yhteisöllisyys on asetettu vastakkain modernin yhteiskunnan ja valtion kanssa. Saksalaisen sosiologi Ferdinand Tönniesin mukaan modernisaatiossa ”mekaaninen yhteiskunta korvaa elävät yhteisölliset suhteet ihmisen välillä”. Uudemman yhteiskuntatutkimuksen mukaan yhteisöt eivät niinkään rakenna paikallisen vuorovaikutuksen varaan, vaan ne perustuvat kykyyn nähdä yhteiset merkitykset. Kommunikaatio on keskeisessä asemassa haettaessa yhteistä merkitystä. Liverpoolin yliopiston sosiologian professori Gerard Delanty määrittelee, että yhteisöllisyyden peruskysymys on kuuluminen. Kuuluminen on seuraus ihmisen tilanteesta modernissa maailmassa, jossa yhteiskuntaa luonnehtii kasvava epävarmuus. Ihminen siis hakeutuu yhteisöihin epävarman maailman ajamana. Kuuluminen ei ole vain vuorovaikutusta, vaan jatkuvaa kommunikaatiota. (Hautamäki 2005, 7-10.)

Tässä ajassa hyvän yhteisöllisyyden tunnusmerkkejä ovat demokraattisuus, avoimuus ja dialogisuus suhteessa sekä yhteisön jäseniin että ympäristöön. Nämä tunnusmerkit antavat jäsenilleen yhteenkuuluvuuden tunteen, joka sisältää myös turvaa ja luottamusta. Kaikilla yhteisöön kuuluvilla on mahdollisuus osallistua toimintaan ja kokemus

osallisuudesta on aito. Johtajuus ja vallankäyttö on toteutettu läpinäkyvästi ja ne on toteutettu yhteisten sopimusten avulla. On luonnollista välittää ja pitää huolta toisista. Erilaisuus on mahdollisuus ja rikkaus, ei uhka. Pelisäännöt on sovittu yhteisesti ja ne pohjautuvat yhteisiin arvoihin ja ohjaavat toimintaa. Luottamus on yhteisön voimavara. (Raina 2012, 210.)

Sosiaalipedagogiikka on suuntaus, joka pyrkii yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen kasvatukseen. Sen päämääränä on rakentaa yhteiskunnasta oikeudenmukaisempi ja inhimillisempi. Sosiaalipedagogiikassa ihminen nähdään olentona, jossa yhdistyvät ihmisen yksilöllinen potentiaali ja arvokkuus sekä yhteisöllinen ominaispiirre. Sosiaalipedagogisessa ihmiskäsityksessä ajatellaan, että ihmisyyden toteutumisen edellytys on yhteiselämä. Sosiaalipedagogisen ajattelun mukaan kasvatuksessa tunnustetaan ja tuetaan tasavertaisesti ihmisen ominaisluonnetta sekä korostetaan yhteisöllisyyden merkitystä kasvun ja kasvatuksen ympäristöissä. Näiden periaatteiden avulla ihminen ymmärretään ainutlaatuisiksi yhteisölliseksi olennoksi. (Nivala & Ryyänen 2019, 89-91.)

Keskeinen periaate sosiaalipedagogisessa ajattelussa on jokaisen ihmisen näkeminen ja kohtaaminen toimijana tai ainakin vähintään siihen kykenevänä. Tahto, kyky ja mahdollisuus tehdä valintoja ja sitä myöten niihin liittyviä tekoja koskien omaa elämänpiiriä on toimijuutta. Teoreettista taustaa aiheeseen löytyy esimerkiksi politiikan ja toiminnan filosofin Hannah Arendtin ajatuksista. Hän painottaa kolmea sosiaalipedagogisesti merkittävää asiaa: (1) Keskeistä on ihmiset, jotka toimivat ja puhuvat toisilleen. (2) Toiminnan edellytyksenä on vapaa julkinen tila, jota myös ylläpidetään ja rakennetaan. (3) Ihmisten moninaisuus on tärkeää. Se on perusedellytys sekä toiminnalle että puheelle ja se on kaksijakoista, osaltaan yhdenvertaistavaa ja osaltaan yksilöllistävää. Paulo Freiren subjektikäsité määrittelee myös toimijuutta, subjektiivisuuden ja objektiivisuuden dialektisista suhdetta. Hänen mukaansa todellisuus on kokonaisuus, joka muodostuu ”subjektiivisuudesta” ja ”objektiivisista tekijöistä”. ”Subjektiivisuus” eli persoonallinen todellisuustulkinta sisältää tietoisuuden ja kokemukset. ”Objektiiviset tekijät” ovat historiallisia, poliittisia, sosiaalisia ja kulttuurisia olosuhteita, jotka esiintyvät tietyssä ajassa ja paikassa. Nämä eivät ole erillään, vaan jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. (Arendt 2002 178, 185; Freire 2005 51-52, Nivala & Ryyänen 2019, 95-98.)

Autonomian käsite liittyy läheisesti toimijuuteen. Se kuvaa toiminnan itsenäisyyttä ja vapauden mahdollisuuksia. Autonomia rakentuu sekä sisäisestä että ulkoisesta autonomiasta. Sisäinen autonomia on autonomian valmiuksia ja ulkoinen mahdollisuuksia ja esteitä, jotka ovat yhteiskunnallisesti ehdollistuneita. Nivala & Ryyänen (2019) kuvaavat Filosofin Martha Nussbaumin ja taloustieteilijän Amartya Senin toimintamahdollisuuksien teoriaa seuraavasti. Teoria jäsentää toiminnan autonomian mahdollisuuksia ja edellytyksiä. Teoria antaa yhden vastauksen siihen, miten tukea ihmisten toiminnallisten valmiuksien kehittämistä. Perusidea teoriassa on se, että jokaisella ihmisellä tulisi olla mahdollisuus toimia, kehittää ja käyttää kykyjään, mutta hän saa itse päättää käyttääkö niitä vai ei. Keskeinen tavoite on toimintamahdollisuuksien edistäminen. Keskeinen lähtökohta toimintamahdollisuuksien edistämässä on jokaisen ihmisen arvo ja arvokkuus sekä näiden vaaliminen. (Nivala & Ryyänen 2019, 99-103.)

Näkemyksistä, että ihminen kasvaa yhteisöissä ja yhteiselämässä muiden kanssa on yksi sosiaalipedagogisen ajattelun kulmakiviä. Dialogi on yksi sosiaalipedagogiikan käsite ja se tarkoittaa erityislaatuista suhdetta ja vuorovaikutusta. Dialogi on ihmisten tasa-arvoista kommunikaatioita. Siinä etsitään ja kokeillaan erilaisia näkemyksiä ja merkityksiä sekä samalla opitaan uutta toisista ihmisistä ja maailmasta. Dialogi edellyttää kunnioitusta ja arvokkuutta keskustelukumppania kohtaan, mutta saman mielinen ei tarvitse olla. (Nivala & Ryyänen 2019, 111-112.)

Nivala & Ryyänen (2019) kuvaavat Paolo Freiren ajatuksia dialogista seuraavasti: Freire määrittelee dialogin erityislaatuiseksi, lähtökohtaisesti tasavertaisena suhteena. Se on vuorovaikutusta, jossa dialogin osapuolet tutustuvat yhdessä maailmaan ja toisiinsa ravittuna rakkaudella, nöyryydellä, uskolla, toivolla ja luottamuksella. Dialogi ei kuvaa vain ihmisten välisiä suhteita, vaan ennen kaikkea sen tarkoitus on muuttaa maailmaa sanoin ja teoin, yhdessä toimimisen ja sen reflektoinnin kautta. Vuorovaikutuksen lisäksi tehdään myös yhdessä toimenpiteitä niiden epäkohtien ratkaisemiseksi, joita on havaittu. Freiren mukaan vapaus on dialogin olennainen rakenneosana. Vapaus on ihmisyyden toteuttamista, mahdollisuutta ajatteluun ja toimijuuteen sekä järjestäytymistä toimimaan yhdessä. Ihmisen yhteisöllinen perusluonne yhdistettynä vapaudella muodostaa perustan tietämisen ja ajattelun kehittymiseen. (Nivala & Ryyänen 2019, 113-115.) Aito dialogi vaatii kriittistä ajattelua. Se on kiinni nykyhetkessä, eikä pelkää riskejä. Dialogi, joka edellyttää kriittistä ajattelua voi myös synnyttää kriittistä ajattelua. (Freire 2005, 101.)

Teoreettisena käsitteenä yhteisö on moniselitteinen. Yleisimmässä määrittelyssä yhteisöä kuvataan ihmisten yhteenliittymäksi, jota määrittää jokin yhteinen ja yhdistävä asia sekä tästä kumpuava yhteenkuuluvuuden tunne. Sosiaalipedagogisessa yhteisön määrittelyssä ei riitä esimerkiksi pelkkä alueellinen tai muodollinen yhteisyys, vaan siinä korostuu erityislaatuinen vastavuoroinen suhde ihmisten välillä. Yhteisöt perustuvat yhä enemmän jaettuihin merkityksiin, symboleihin ja kulttuurituotteisiin, kun alueellisuuteen ja pitkäkestoiseen yhteistoimintaan sanovat monet yhteisötutkijat. (Nivala & Rynänen 2019, 129-132.)

2.3 Osallisuus

Osallisuus on tunne siitä, että kuuluu yhteisöön ja yhteiskuntaan esimerkiksi harrastuksen tai kansalaisjärjestötoiminnan kautta. Osallisuus merkitsee sitä, että ihminen omakohtaisesti sitoutuu asioihin, joiden kulkuun vaikuttaa ja ottaa myös vastuuta seurauksista. Osallistuminen on lähellä aktiivisen kansalaisen käsitettä. Tähän käsitteeseen liittyy ihmisen omakohtainen kiinnostus ja sitoutuminen, halu vaikuttaa päätöksiin, jotka koskevat omaa elämää sekä vastuunkanto. Aktiivisessa kansalaisuudessa korostuvat ihmisen yhteiskunnallinen osallistuminen ja toiminta. (Särkelä 2011, 283.)

Osallisuutta hyvin kuvaavia asioita ovat: liittyminen, suhteissa oleminen, kuuluminen, yhteensopivuus ja mukaan ottaminen. Osallisuus on osallistumista ja siihen liittyy vaikuttamista ja demokratiaa. Lisäksi se on kaiken edellä mainitun järjestämistä ja sen johtamista. Sellainen kokonaisuuteen kuuluminen, jossa erilaiset hyvinvoinninlähteet ja elämän merkityksellisyyttä lisäävät vuorovaikutussuhteet ovat keskiössä on osallisuutta. Osallisuudella vaikutetaan muun muassa oman elämän mahdollisuuksiin, toimintoihin ja joihinkin yhteisiin asioihin. (Isola, Kaartinen, Leemann, Lääperi, Schneider, Valtari & Keto-Tokoi 2017, 3-4.)

Osallisuus käsiteellä tarkastellaan ihmisen ja yhteisön välistä suhdetta. Jotta ihminen kokee osallisuutta yhteisössä, hän kokee olevansa osa tätä yhteisöä, toimii osana yhteisöä ja kokee kuulumista yhteisöön. Sosiaalipedagogisesti ymmärrettynä osallisuuden perusta ja tunne yhteisöön kuulumisesta voi kehittyä merkityksellisissä sosiaalisissa suhteissa. Ihmisten toiminnallinen läsnäolo inhimillisissä suhteissa on osallistumista. Mahdollisuudet suhteita rakentavaan vuorovaikutukseen ja yhteistoimintaan luodaan osallistumalla yhteisön toimintaan. Jotta osallistuminen olisi mielekästä tulee jäsenellä olla mahdollisuus vaikuttaa yhteisiin asioihin, olla mukana vaikuttamassa, kun

päätetään yhteisön asioista. Vuorovaikutus ja yhteistoiminta on keskiössä vaikuttamiseen tähtäävässä osallistumisessa. Osallistujan tulee kokea oma merkityksellisyytensä yhteisön jäsenenä ja se onnistuu vuorovaikutuksella, joka tarjoaa osallistujille mahdollisuuden olla mukana pätevässä ja merkityksellisessä osanottajana. Tämä vahvistaa myös sen ymmärrystä, että kaikki osallistujat ja heidän mielipiteensä on tärkeä. (Nivala & Rynnänen 2019, 138-139.)

Sosiaalipedagogisena toimintana osallisuuden edistäminen nähdään ihmisen kasvun tukemisena yhteisöjen jäsenenä. Yhteiset tavoitteet ja toiminta edistävät yhteenkuuluvuutta ja sitä, että jokainen osallistuja kokee tunnetta kuulumisesta. Vuorovaikutuksellinen yhteinen tavoitteellinen toiminta auttaa muodostamaan merkityksellisiä suhteita yhteisön jäsenten välille. Tämä luo perustaa yhteenkuuluvuudelle ja oman merkityksellisyyden kokemiselle. (Nivala & Rynnänen 2019, 139-140.)

Kuulumisen käsite laajentaa sosiaalipedagogista kuvaa ihmisen suhteesta yhteisöön sekä vahvistaa osallisuuden kokemuksellisuuden perustan ymmärrystä. Prosessi kuulumisesta on tunne yhteydestä johonkin, esimerkiksi ihmisiin tai paikkoihin. Kuulumisen on tunnetilaa syvempi kokemus siitä, että ihmisellä ja ympäristöllä on erityinen suhde, joka tuntuu hyvältä ja oikealta ja on merkityksellinen ihmisille. Vuorovaikutuksessa, jossa luodaan ja jaetaan yhteistä kulttuuria, kehittyy myös kuulumisen tunne suhteessa muihin ja yhteisöön. Erityisesti vuorovaikutuksessa, joka arvostaa kaikkia mukana olevia, on vastavuoroista ja ymmärtävää, sallii erilaisia näkemyksiä ja saa niistä rakennusaineita auttaa kuulumisen tunteen syntymisessä. Kuulumista pidetään yhtenä ihmisen perustarpeena ja katsotaan, että ihmisen toimintaa ohjaa olennaisesti pyrkimys kuulumiseen. (Nivala & Rynnänen 2019, 140-142.)

Osallistuminen ei automaattisesti tuota osallisuutta. Osallisuus kehittyy yksilön ja yhteisön suhteessa. Sekä yksilöä että yhteisöä on tuettava muutoksissa ja kasvussa, jotta luodaan osallisuuden edellytyksiä ja yksilön ja yhteisön suhteen kehittymistä. Yhteisöjen rakentuminen ja niiden laadullisen muutoksen tukeminen sosiaalisissa suhteissa on perustavanlaatuisia sosiaalipedagogisessa osallisuuden edistämisessä. Sosiaalipedagogisessa toiminnassa osallistuminen on sekä tavoite että toiminnan muoto. Tavoitteena on, että kuulumisen tunne syvenee osallistumisessa ja kuulumisen tunne vahvistaa halua osallistua uudelleen ja vielä laajemmin sekä sitoutuneemmin. Osallistavan pedagogiikan idea vaikuttaakin usein sosiaalipedagogisen toiminnan taustalla. Tällöin

toimintamuodot ovat jo perusluonteeltaan toiminnallisia ja osallistavia. Sosiaalipedagogisen perusajatuksen mukaisen osallistumisen tulee perustua kolmeen periaatteeseen, jotka ovat yhteistoiminnallisuus, reflektiivisyys ja dialogisuus. Ilman näiden toteutumista, toiminta on helposti osallistumispuuhastelua ilman sen kummempaa sosiaalipedagogista merkitystä. (Nivala & Ryyänen 2013, 30-33.)

Sosiokulttuurinen innostaminen on itsestäänselvä viittauskohta, kun osallistumisen edistämisen keinoja tarkastellaan sosiaalipedagogiikan viitekehyksessä. Sosiokulttuurinen innostaminen on lähtöisin Ranskasta toisen maailmansodan jälkeen. Innostaminen etymologisesti määriteltynä on elämän antamista, motivoitumista toimintaan, asettumista suhteeseen ja toimimista yhteisön puolesta. Sosiokulttuurista innostamista kuvaa parhaiten yhteistoiminnallisuus, dialogisuus ja osallistava pedagogiikka. Keskeisenä periaatteena on tukea yhteisön jäseniä omassa sosiaalisen ja kulttuurisen kehittymisen prosessissa, joka edistää jäsenten aktiivista osallistumista. Innostaminen herättää ihmisissä tietoisuutta, järjestää toimintaa ja saa ihmiset lähtemään liikkeelle. Ihmisten välinen vuorovaikutus ja kommunikaatio lisääntyy sekä ihmisten välinen suhde kehittyy. Myös toimintatutkimuksellisuus luonnehtii sosiokulttuurista innostamista. Tämä tarkoittaa sitä, että toiminta juurrutetaan kuhunkin tilanteeseen sekä mukanaolijoiden näkemyksiin ja kokemuksiin eikä vain niin, että joku muu suunnittelee periaatteet ja mukanaolijat vain saapuisivat toteuttamaan. Innostamisen avulla pyritään kehittämään ihmisten elämän laatua. Innostamisen tavoitteena on saada ihmiset kasvamaan aktiivisiksi toimijoiksi yhteisössään ja se onnistuu niiden osallistumisen prosessien avulla mitä tehdään. Sosiokulttuurisessa innostamisessa on kysymys yhdessä tekemisestä prosessin alusta saakka. Sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta tavoitellaan maailman muuttamista nykyistä oikeudenmukaisemmaksi ja tasa-arvoisemmaksi eikä se ole vain mitä tahansa puuhastelua. (Kurki 2000, 11-20; Nivala & Ryyänen 2013, 33-34.)

2.4 Motivaatio

Kansalaistoiminnan organisointi perustuu lähes aina vapaaehtois pohjaan ja toiminta on merkittävä osa aktiivista kansalaisyhteiskuntaa. Vapaaehtoistoimijat ovat keskeisenä resurssina järjestötoiminnassa. Heidän ohjaamisensa on osa laadukasta järjestötoimintaa. Halu osallistua ja vaikuttaa on keskeistä vapaaehtoisuudessa. Vapaaehtoistoiminta on palkatonta, avointa, vapaaehtoista ja se hyödyttää toista ihmistä tai

yhteisöä. Vapaaehtoistoiminnassa on merkityksellistä ihmisten välinen vuorovaikutus ja yhteisöllisyyden edistäminen. (Laimio & Välimäki 2011, 10-12, 23; Pessi & Orava-saari 2010, 9, 162-163.) Vapaaehtoisten inhimilliset voimavarat on hyvä huomioida tarkoin toiminnassa, vapaaehtoiset ihmiset itse, heidän osaamisensa ja aikansa. Keskeisiä teemoja ovat osallistumisen mahdollistaminen, osallisuus ja kommunikointi. (Kaukinen 2015, 48.) Tässä kohtaa on syytä erottaa järjestötoiminnan toteuttajat ja osallistujat. Toteuttajat ovat usein vapaaehtoisia, mutta osallistujat eivät täytä vapaaehtoisuuden merkkejä, eivätkä itse koekaan itseään vapaaehtoisiksi.

Järjestöjen vapaaehtoistyötä tekevät pääosin 35-65-vuotiaat. Heistä osallistuu vain noin viisi prosenttia. Muissa ikäluokissa osallistujia on reilu prosentti. Tässä valossa tarkasteltuna järjestöjen tulevaisuus vaikuttaa haasteelliselta. Ihmiset jakavat aikansa eri tavalla eri elämänalueiden kesken. Muita vähemmän vapaaehtoistyöhön osallistuvat pienten lasten vanhemmat. Jos ihminen tuntee entuudestaan yhdistyksen jäseniä tai lähtee mukaan yhdessä tuttavien kanssa voi vapaaehtoistyöhön mukaan lähteminen olla todennäköisempää (Siisiäinen & Kankainen 2009, 111.)

Vajaassa kymmenessä vuodessa ammatillinen järjestäytymisaste Suomessa on alentunut yli kymmenen prosenttiyksikköä. Nykyisin naiset ovat järjestäytyneet miehiä paremmin. Vuonna 2004 naisten järjestäytymisaste oli 73 prosenttia ja miesten 65 prosenttia. Iällä on merkitystä järjestäytymiseen. 40 prosenttia alle 30-vuotiaista on järjestäytynyt, kun taas yli 70 prosenttia vanhemmista ikäluokista on järjestäytynyt. (Siisiäinen & Kankainen 2009, 117.)

Ihmisten inhimillisten voimavarjojen tukeminen on tärkeää. On hyvä huomioida ihmisten erilaiset motiivit ja mahdollisuudet osallistua vapaaehtoistoimintaan. Motiiveina suomalaisessa vapaaehtoistoiminnassa korostuvat yleisesti antaminen, toiminnallisuus ja jatkuvuuden etsintä. Kokemus osallisuudesta edistää myös vapaaehtoisten sitoutumista. Sitoutumista edistää myös se, että saa vaikuttaa itse osallistumisen asteeseen, saa tukea ja mahdollisuuden kasvaa ja kehittyä tekemisessään. (Kaukinen 2015, 48-49.)

On erilaisia teorioita, joilla voi selittää motivaatiota. Itsemääräämisteorian mukaan ihmisellä on luontainen taipumus olla aktiivinen, motivoitua ja itseohjautuva. Ihmisellä on siis taipumus asettaa tavoitteita itselleen, pyrkiä suoriutumaan haasteista, jotka häntä ympäröivät sekä liittyy nämä uudet kokemukset osaksi minäkuvaan. Sosiaalinen

ympäristö on merkittävässä roolissa yksilön kehityksessä ja psykologisessa kasvussa. Se voi joko tukea tai ehkäistä kasvua. Sosiaalinen ympäristö vaikuttaa siihen, miten yksilö lopulta motivoituu. (Vasalampi 2017, 54.)

Yksilöt ovat erilaisia siinä, miten paljon joku asia kiinnostaa ja minkä vuoksi se kiinnostaa. On olemassa erilaisia motivaationtyyppejä ja keskeisin jaottelu on sisäinen ja ulkoinen motivaatio. Sisäinen motivaatio on sitä, että yksilö on motivoitunut tekemään jotain, koska hänen mielestään toiminta on itsessään kiinnostavaa, se tuottaa mielihyvää ja on omien arvojen mukaista. Esimerkiksi aikuinen, joka harrastaa yhdistystoimintaa, koska se tuottaa hänelle mielihyvää ja antaa energiaa, on sisäisesti motivoitunut. (Vasalampi 2017, 55.)

Ulkoinen motivaatio on sitä, että toimitaan esimerkiksi muiden ihmisten tai tilanteen asettamien vaatimusten mukaan. Omien tavoitteiden saavuttamisen kannalta pelkkä ulkoinen motivaatio on ongelmallinen. Ulkoinen motiivi voi sisäistyä monella eri tapaa, esimerkiksi ihminen huomaakin tykkävänsä yhdistyksen hallituksessa olost, vaikka siihen aluksi ulkoisesta paineesta lupautuikin mukaan. (Vasalampi 2017, 55.)

Sosiaalisella ympäristöllä on merkitystä yksilön motivaatiolle. Psykologisia perustarpeita tyydyttävä sosiaalinen ympäristö tukee myös osallistujan sisäistä motivaatiota, hyvinvointia, energisyyttä ja itseohjautuvuutta. Näitä psykologisia perustarpeita on kolme, autonomian tarve, tarve kokea pystyvyyttä ja yhdenkuuluvuuden kokemisen tarve. Autonomian tarve tyydyttyy, kun yksilö kokee, että hän voi valita eri asioita elämässään sekä hänellä on mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon ja siihen mitä itse tekee. Tunne omasta osaamisesta ja pätevydestä on pystyvyyden tunne. Jokaisella ihmisellä on tarve kuulua ryhmään ja olla hyväksytty osa sitä, tämä on yhteenkuuluvuutta. (Vasalampi 2017, 59.)

Toinen esimerkki vapaaehtoistoiminnan motivaation kuvauksesta on timanttimali, jossa on neljä ulottuvuutta. Ensimmäinen ulottuvuus on saaminen-antaminen, joka kuvaa sitä mitä vapaaehtoisuus antaa vapaaehtoiselle, ja sitä mitä tarkoittavat auttaminen ja antaminen vapaaehtoistoiminnan motiiveina. Toinen ulottuvuus on jatkuvuuden etsintä, joka kuvaa vapaaehtoisuuden kytkeytymistä jatkuvuuteen ja tuttuuteen tai uusien urien tavoittelu on sen ilmentymänä. Kolmas ulottuvuus on etäisyys-läheisyys, joka kuvaa sosiaalisten kontaktien merkitystä vapaaehtoisuudessa. Läheisyys painottuu selkeästi tässä motivaatioulottuvuudessa. Neljäs ulottuvuus

on pohdinta-toiminta. Vapaaehtoisuutta ei ole vain tekoja vaan myös pohdintaa. Nämä neljä motivaation ulottuvuutta ovat vuorovaikutuksessa ja kun vuorovaikutus kuvataan piirtäen eri ulottuvuuksien välillä malli saa melkein täydellisesti leikatun timantin muodon. Sosiaalisten kontaktien ja auttamishalun rooli sekä epävirallinen oppiminen ja tuoreiden näkökulmien saaminen korostuvat innostumisessa ja sitoutumisessa vapaaehtoistoimintaan kokonaisuudessaan timanttimallin motivaatiotuloksia tarkasteltaessa. (Yeung 2005, 107-122.)

Yksilöiden sitoutumishalukkuus yhteisönsä on yhteisöjen keskeinen rakennusaine. Parin vuosikymmenen ajan omaehtoinen sitoutumishalukkuus on vähentynyt niin järjestö kuin muillakin yhteiskunnan sektoreilla. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen muotona lyhytkestoisuus ja projektiomaisuus ovat nostaneet suosiotaan. Prime Frontier Oy on toteuttanut tutkimusten sarjan vuonna 2010, sen avulla selvitettiin ihmisten yhteisöön sitoutumisen luonnetta, syitä siihen sekä kiinnityskohtia. Tutkimuksen perusteella määriteltiin 13 ymmärrettävää ja yksiselitteistä attribuuttia, jotka luovat yksilölle halua sitoutua juuri kyseiseen yhteisöön. (Halava & Pantzar & Lukin 2018, 10.)

Esittelen tässä ne attribuutit, joilla koen olevan merkitystä myös kerhojen toimintaan sitoutumiselle. a) Perinne. Halutaan kuulua yhteisöön, jonka toiminnassa säilytetään arvostettuja perinteitä. Tärkeää on perinteen ytiminen ymmärtäminen omakohtaisesti ja sen antaminen jäsenten omaksi pääomaksi. Ei vain ajatella, että perinteinen säilytetty asia/ilmiö on itsessään niin ylivoimainen tai hyvä ja siksi säilyttämisen arvoista. b) Tulevaisuus. Yhteisön määrittelemä ja kuvaama tavoitelila tekee yhteisöön liittymisestä motivoivaa. Pelkkä tavoitelila ei riitä, myös sinne pääsemiseksi on luotava tiekartta, jonka on oltava uskottava. c) Valta. Ihmiset haluavat vaikuttaa ja käyttää valtaansa ja yhteisön kautta tämä on mahdollista. Yhteisöjen on syytä asettaa valta-asema ja vallankäytön välineet ja polut näkyvästi jäsenistön käyttöön. d) Vuorovaikutus. Koontumiset ovat elinvoimaisen yhteisön ehto. Vaikka on paljon välineitä myös digikohtaamisiin, niin kasvokkain kohtaamiset ovat pitävät pintansa. Digiajalla voidaan hoitaa esimerkiksi hallintoasiat sähköisesti ja keskittyä tavatessa muihin asioihin. e) Symbolit. Monelle yhteisön jäsenelle yhteinen tunnus (logo) on tärkeä sellaisenaan. Se edustaa kuulumista yhteisöön, sen voimaa ja tehtävää. f) Talous. Esimerkiksi yhteistyökumppaneilta voi saada hinnanalennusta jäsenille ja tämä tuo jäsenille taloudellista etua. (Halava & Pantzar & Lukin 2018, 11.-13.) Kannustimet ovat tärkeitä motivaation lähteitä ja niiden avulla saadaan ihmiset liikkeelle. Kannustumia käytettäessä on hyvä

mieltä pohtivatko ihmiset tarjottuja valintoja mieluummin hyötyjen, kun häviöiden kannalta (Honkanen, 2016, 313).

Ihmisiin voi yrittää vaikuttaa eri tavoilla ja vaikuttamismuotoilu on vaihtoehtoinen vaikuttamisen muoto henkilökohtaisen vaikuttamisen lisäksi. Näitä vaikuttamisen tapoja voi käyttää myös rinnakkain, jolloin ne täydentävät toisiaan. Vaikuttamismuotoilussa ihmisten toiminta- ja valintaoptioita tai psykologista ympäristöä muotoillaan tietoisesti. Esimerkiksi vaikuttajaviestin kehystäminen on yksi tapa vaikuttamismuotoilla. Ihmisten ajatteluun, asenteisiin sekä valintoihin ja toimiin on tavoitteena vaikuttaa ja saada aikaan toimilla muutoksia. Vaikuttamismuotoilulla on kaksi suuntausta. Toinen perustuu niin sanottuun nudge-liikkeeseen, jonka oppirakennelmassa on kyse käyttäytymistaloustieteen tulosten käytännön sovelluksista. Toisessa ajattelupolussa oppi pohjaa teolliseen muotoiluun, graafiseen suunnitteluun ja palvelumuotoiluun, joka on syntynyt käytettävyytutkimuksen pohjalta. Molempien suuntausten peruseriaate on ymmärtää ihmisten käyttäytymistä ja valintoja, päästä lähelle sitä, miten ihminen todellisuudessa ajattelee ja toimii. Kerron seuraavassa nudge-ajattelusta. (Honkanen 2016, 306-307.)

Nudge on interventio, jonka tavoitteena on saada ihminen tekemään omalta kannalta parempia valintoja. Jotta tavoite saavutetaan, ihmistä vaivihkaa kevyesti pukataan, ohjataan, houkutellessaan tai tuupataan ja samalla ehkäistään nopean ajattelun tuottamia ongelmia. Nudgessa ihmistä ei pakoteta tekemään jotain tiettyä valintaa, vaan hänen valinnanvapauttansa kunnioitetaan. (Honkanen 2016, 308.)

Nudge-interventioissa ihmisiä autetaan tekemään positiivisia asioita sekä itselleen että laajemmin yhteiskunnalle, tiedon ja sosiaalisten vihjeiden avulla. Ihmiselle annetaan mahdollisuus toimia toisin, jollakin vaihtoehtoisella tavalla, ohjailemalla ihmisen käyttäytymistä parempaan suuntaan. Tärkeää on kuitenkin se, että ihmistä ei pakoteta tekemään jotain tiettyä valintaa tai valinnanmahdollisuuksia ei rajoiteta. Vaikuttaminen on vaivihkaista yllyttämistä tai houkuttelemista, mutta tarjotusta vaihtoehdosta voi helposti myös kieltäytyä. Nudge on pehmeää ja keinoihin painottuvaa paternalismia eli holhoamista. Siinä kunnioitetaan sitä, että ihminen asettaa omat tavoitteet elämänsä, mutta nudgen avulla pyritään saamaan ihmiset valitsemaan sopivat keinot, joilla pääsee tavoitteeseen. (Honkanen 2016, 310-311.)

Nudge-ajattelua ja nudge-interventiomenetelmiä voidaan käyttää monenlaisissa tilanteissa, vaikka se alkuperäisesti liitetäänkin laajempaan yhteiskuntapoliittisen vaikuttamiseen. Sitä voidaan käyttää myös esimerkiksi kansalaisjärjestön toiminnan kehittämisessä. (Honkanen 2016, 317.)

3 KEHITTÄMISMENETELMÄ JA KEHITTÄMISPROSESSIN KUVAUS

Pessin & Oravasaaren (2010) tutkimuksessa RAY:n avustamisen sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta löytyy paljon yhtäläisyyksiä tekemääni tutkimukseen. Esittelen seuraavassa tämän tutkimuksen tuloksia sekä suomalaisten osallistumista kansalaistoimintaan sekä kansalaisjärjestöjen roolia suomalaisessa yhteiskunnassa, joiden avulla johdattelen lukijaa tämän kehittämistehtävän kysymyksenasetteluun.

Hyvin harvassa paikallisyhdistyksessä maksetaan rahallista korvausta hallitustyöskentelystä. Sen sijaan hallituksen jäsenille korvataan kuluja, jotka ovat syntyneet työskentelystä. Yli kolmanneksen paikallisista/alueellisista järjestöistä toiminta perustuu vapaaehtoistyöhön. Se on järjestön olemassaolon edellytys ja kaikki toiminta on vapaaehtoista. Järjestöjen vapaaehtoiset toimivat erilaisissa tehtävissä, esimerkiksi tapahtumien järjestämisessä, virkistystoiminnassa, hallintotehtävissä, liikunnan- ja urheilun parissa ja vaikuttamistyössä. (Pessi & Oravasaari 2010, 23-28.)

Paikallisista yhdistyksistä yli puolet kaipaa vapaaehtoistoiminnan koordinointiin ja kehittämiseen liittyvää koulutusta työntekijöille. Koulutusta kaivataan erityisesti perustiedon lisäämiseen ja toimijoiden motivointiin, innostamiseen sekä sitouttamiseen. Myös verkottumista ja enemmän muiden kanssa kokemusten vaihtoa toivotaan. Sen kautta voisi jakaa hyviä käytänteitä järjestöstä toiseen. (Pessi & Oravasaari 2010, 47-50.)

Tärkeimpiä vapaaehtoistoiminnan kumppaneita ovat muut sosiaali- ja terveysjärjestöt. Saman alan järjestön kanssa yhteistyötä tekee kolmannes. Yhteistyötä tehdään myös esimerkiksi kuntien, seurakuntien oppilaitosten kanssa ja jonkin verran myös yritysten kanssa. Omaa keskus- tai kattojärjestön roolia yhteistyökumppania painotetaan monessa vastauksessa. Yhteistyömuodoista keskeisimpiä ovat tapahtumat, koulutukset sekä tiedonvälitys ja -jakaminen. Konkreettisesti koulutusyhteistyössä esimerkiksi kutsutaan ja kustannetaan yhdessä ulkopuolinen luennoitsija. Yksi yleinen

yhteistyön muoto on yhteistyökumppanilta saatu kokous- ja koulutustila käyttäminen. (Pessi & Oravasaari 2010, 52-56.)

Vapaaehtoisia hankitaan eniten toisten vapaaehtoisten kautta. Lisäksi järjestön aktiivisten toimijoiden kutsuminen ja uusien ihmisten pyytäminen mukaan henkilökohtaisesti ovat yleisiä tapoja. Myös yhteistyökumppaneiden kautta rekrytointia käytetään. Olemassa olevat verkostot ja henkilökohtainen rekrytointi on siis vahvasti käytössä. Rekrytoinnissa pidetään tärkeänä esimerkiksi henkilökohtaisuutta, mainetta, yhteistyötä ja omia koulutuksia. Ongelmia koetaan ihmisten saamisessa mukaan ja heidän sitoutumisessaan toimintaan pitkäksi aikaa. Myös järjestön totuttu toimintakulttuuri voi olla ongelmana, uusia, innokkaita ja idearikkaita ihmisiä eivät järjestön vanhat vapaaehtoiset aina osaa parhaalla tavalla ottaa vastaan. (Pessi & Oravasaari 2010, 97-104.)

Vapaaehtoistoiminta koetaan erityisen merkityksellisenä ihmisten väliselle vuorovaikutukselle, oman järjestön toiminnalle sekä kansalaistoiminnan edistämiseksi yleensä. Lisäksi ihmisten välinen vastavuoroisuus ja ihmisten hyvinvointi laajasti ajateltuna ovat tärkeää vapaaehtoistyön merkitystä. Nämä merkitykset ilmenevät konkreettisesti esimerkiksi yhteistyönä, yhteishenkenä, vuorovaikutuksena, yhteisöllisyytenä, vertaistuen toteutumisena, vastavuoroisuutena ja merkityksenä järjestön arjelle. (Pessi & Oravasaari 2010, 113-114.)

Suomalaiset osallistuvat aktiivisesti vapaaehtoistoimintaan, lähes kaksi viidestä suomalaisesta on mukana vapaaehtoistoiminnassa. Ei väestöryhmät osallistuvat lähes yhtä aktiivisesti. Suomalaiset käyttävät keskimäärin 18 tuntia kuukaudessa vapaaehtoistoimintaan. Suosituin vapaaehtoistoiminnan alue on urheilu ja liikunta. Tärkein suomalaisia motivoiva tekijä vapaaehtoistyöhön on halu auttaa. Osallistuminen ja halu osallistua vapaaehtoistoimintaan kertoo suomalaisten keskinäisestä osallisuudesta ja luottamuksesta. Vapaaehtoistoiminta on dynaaminen pohja, jolle rakentaa sosiaalista pääomaa ja sen avulla aktiivista kansalaisyhteiskuntaa. (Yeung 2002, 70-72.)

Kansalaistoimintaan osallistumisen taustalla on lähes aina useita tekijöitä. Saman ihmisen osallistumisen selitykset ja motivaatio myös vaihtelevat eri vaiheissa ja tilanteissa. Toiminnan tavoitteisiin ja sisältöön liittyvät asiat ovat yleisin peruste vapaaehtoiseen järjestötoimintaan osallistumiselle. Mutta yksinään pelkkä sopiva arvopohja ei ole riittävä, syyt osallistumiseen ovat monimutkaisempia. Ihmisen henkilökohtainen

identiteetti sisältää myös moraalisen, yhteiskunnallisen ja poliittisen identiteetin ja tämän vuoksi arvojen vaikutus näkyy eri tavoin eri ihmisten toiminnassa. Vaikka osa ihmisistä kannattaa vahvasti arvoja se ei silti näy juurikaan heidän toiminnassaan ja toisaalta taas toiset ihmiset ovat vahvasti sitoutuneet arvoihinsa. Tätä voi selittää ihmisen identiteetillä eli minäkäsityksellä. Esimerkiksi jos ihmisen minäkäsityksessä arvot ovat keskeinen piirre, hänellä on motiivi toimia ydinminänsä mukaisesti, jotta pitäisi yllä johdonmukaisuutta identiteetin keskeisten piirteiden kesken. On siis eroa siinä, kuinka tärkeällä sijalla moraalit on ihmisen identiteetille. Ihmisten toimintaa selittäessä yksi keskeinen käsite on motivaatio. On erilaisia tapoja selittää motivaatiota. Käsittelem motivaatiota tarkemmin työn teoriaosuudessa. (Laitinen 2006, 6-7; Colby 2005, 55-56.)

Yleishyödyllisen järjestön toiminnan tarkoituksena on kollektiivisen toiminnan kautta ajaa yksilön etuja ja intressejä. Tällä perusteella järjestötoiminta on aina myös yhteiskunnallista toimintaa ja tämän lisäksi sillä on poliittista merkitystä. Järjestöillä on merkittävä rooli suomalaisessa kansalaisyhteiskunnassa. Ne tukevat toiminnallaan aktiivista kansalaisuutta ja osallistuvat vaikuttamiseen suomalaisessa yhteiskunnassa. (Ilvonen, Anne 2007, 7.)

3.1 Tutkimusote

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää paikallista liikunnan- ja terveystiedon opettajien toimintaa. Kehittämistyössä käytetään laadullisen tutkimuksen lähestymistapaa sekä aineiston hankinnassa että analysoinnissa. Kehittämistyö pohjautuu Toikko & Rantanen (2009) ajatuksiin tutkimuksellisesta kehittämistoiminnasta, joka on keskeinen nykypäivän työelämän osaamisalue, johtuen työelämän jatkuvasta muutoksesta. Pysyäkseen mukana muutoksessa on kehitettävä toimintaa, ymmärtää elinikäisen oppimisen mahdollisuudet, verkostoitua ja olla innovatiivinen. Uusia haasteita tulee koko ajan ja tässä muutoksessa on pysyttävä mukana ollakseen kilpailukykyinen. Kirjan keskeinen teema on tutkimuksellisen kehittämistoiminta, sen metodologia. Kehittämistoimintaa lähestytään eri näkökulmista. Näkökulmat ovat prosessi, toimijoiden osallisuus ja tiedontuotanto. Huomion kiinnittäminen kehittämistoiminnan systemaattisuuteen on kirjan tavoitteena. Tutkimuksellisuus on keskeinen osa kehittämistoiminnan prosessia, se tulee käyttökelpoisen tiedon tuottamista ja levittämistä.

Kehittäminen on konkreettista toimintaa, jolla on selkeä päämäärä. Tarkastelen seuraavassa, mitä kehittämistoiminta tarkoittaa opinnäytetyössäni kuuden näkökulman avulla. (1) Opinnäytetyössä on kyse sekä toimintavan, että osaksi myös toimintarakenteen kehittämisestä. Kehitetään olemassa olevaan toimintaa ja mahdollisesti työn tuloksena perustetaan uusia kerhoja. (2) Kyseessä on laaja-alaisempi uudistus, joka koskee kaikkia kerhoja ja myös alueita, joissa ei ole organisoitua toimintaa. (3) Toiminnan kehittämisen tavoite on ulkoapäin määritelty. (4) Tällä erää toiminta on hankeperustainen kehittämistoiminta, mutta toiveena on, että opinnäytetyöstä syntyisi mallinusta, miten kehittämistoimintaa voi jatkaa jatkossakin. (5) Kehittämistoiminta tässä työssä on innovointia ja toisaalta idean levittämistä. (6) Kehittäminen on organisaation sisäinen tutkimusprojekti. (Toikko & Rantanen 2009, 14-16.)

Sosiaalisuus on avainasemassa kehittämistoiminnassa. Se on sosiaalinen prosessi, joka edellyttää ihmisten aktiivista osallistumista ja vuorovaikutusta. Prosessissa korostuu osallisuuden merkitys. Osallistuminen kehittämistoimintaan tulee usein ulkoapäin tulevana toiveena, jolloin osallistujalle ikään kuin tarjotaan mahdollisuuksia. Itse osallistuminen on taas hyödyntää näitä mahdollisuuksia. (Toikko & Rantanen 2009, 89-90.)

3.2 Tutkimuksellisen kehittämistyön vaiheet

Kehittämisprosessia kuvaavia malleja on useampia, mutta tätä opinnäytetyöstä parhaiten kuvaava malli on tasomalli, jossa prosessi etenee tasolta toiselle ja eri tasoilla toimivilta ihmisiltä saadaan tietoa. (Toikko & Rantanen 2009, 68-69). Ensimmäisellä tasolla tehdään kysely jäsenille, toisella tasolla kyselyn tuloksia puretaan, analysoidaan ja jatkojalostetaan kerhojen edustajien työpajaan ja kolmannella tasolla saadut tulokset koostetaan mallinnukseksi hyvistä käytänteistä.

Lähtökohtana tutkimuksellisille kehittämishankkeille on kehittämiskohteen ymmärtäminen ja ymmärrys siihen liittyvistä tekijöistä. Esimerkiksi työelämän kehittäminen on yksi yleinen kehittämisen kohde ja kehittämisen tavoitteena on saada aikaan jonkinlainen muutos. Suunniteltaessa kehittämishanketta on hyvä pohtia mitä yhteisö hankkeelta odottaa ja mikä merkitys odotuksilla on yhteisön arkeen. Kehittämiskohteen tunnistamisen jälkeen voi ryhtyä määrittämään alustavia tavoitteita. (Ojasalo & Moilanen & Ritalahti 2014, 23-24.)

Kun kehittämiskohde on tunnistettu, aloitetaan kehittämiskohteeseen perehtyminen sekä teoriassa että käytännössä. Kehittämiskohteen taustaa tutkittaessa on keskeistä löytää näkökulma, joka määrittää tutkimuksellisen kehittämistyön suunnan. Käsitejärjestelmä, joka jäsentää kehittämiskohdetta on näkökulma tutkimukselliselle kehittämistyölle. Tietoperusta on olemassa oleva kirjoitettu tieto, johon pohjataan hankkeen suunnittelu ja toteutus. Tietoperustan avulla luodaan käsitejärjestelmä, jossa määritellään keskeiset käsitteet ja niiden väliset suhteet. (Ojasalo & co 2014, 24-25.)

Tarkempi kehittämistehtävä määritellään kootun tausta- ja tutkimustiedon perusteella ja samalla rajataan kehittämisen kohde. Tämän pohjalta kuvataan kehittämistyön prosessit ja päätetään omasta lähestymistavasta ja menetelmistä. Keskeinen osa tutkimuksellista kehittämistyötä on tulosten jakaminen kirjallisena (Ojasalo & co 2014, 25). Tulosten levittämiseen on olemassa eri vaihtoehtoja. Perinteisempien tapojen kuten seminaarien, julkaisujen ja raporttien rinnalle ovat tulleet uudenlaisia tulosten levittämisen välineitä, kuten tuotteistaminen ja oppimisverkostot. Tuotteistaminen on hyvä tapa levittää tuloksia, jotka ovat selkeärajaisia ja sellaisenaan siirrettäviä. Tuotteistamisen tavoitteena on markkinoida tuloksia. Oppimisverkostot ovat kumppanuuksia, joissa kehittämistoiminnan tuloksia levitetään ja jalostetaan. Toimija tuokkoon omaa osaamista ja samalla pyrkii oppimaan myös muilta. Verkostossa vaihdetaan sekä kehittämistoiminnasta että muualla tuotettua tietoa, verkoston avulla voidaan vaihtaa hyviä kokemuksia ja käytäntöjä. Oppisverkostossa ei ole kysymys vain tiedon jakamisesta vaan myös yhteisen uuden tiedon luomisesta. Oppimisverkostossa hyödynnetään kunkin osallistujan osaamista kehittäen samalla yhdessä myös uusia tuloksia ja sitä kautta uutta tietoa. (Toikko & Rantanen 2009, 85-88.)

Viimeisin ja analyttisin vaihe kehittämistyössä on arviointi, vaikka sitä tehdäänkin koko prosessin ajan. Yksikertaisimmillaan arvioidaan, onko kehittämiselle asetetut tavoitteet saavutettu vai ei. Myös sekä kehittämisprosessi että tuotokset arvioidaan. Se ei ole erillinen tehtävä vaan osa toimintaa. Kehittämistoimintaa voidaan matkan varrella kohdentaa ja täsmentää kerättävän arviointiaineiston avulla. (Toikko & Rantanen 2009, 61, 82-83; Ojasalo & co 2014, 25-26.)

3.3 Tutkimusongelma

Tutkimusidea saa alkunsa jostain ja se on muokattava kiteytettyyn muotoon. On syytä kirjata tiivistetysti ainakin tutkimusidea: Miksi tämä aihe kiinnostaa juuri minua?

Mikä herätti kiinnostuksen tähän aiheeseen? Mitä aiheessa on mielestäni ihmeteltävää? Millaisia mahdollisuuksia asian ratkaisemiseksi näen? Yksi kuvaus sopivasta aiheesta on myös sellainen, että aihe kiinnostaa, mutta se ei ole liian läheinen. Tällöin aiheeseen saa tutkijana tarpeeksi etäisyyttä, joka taas mahdollistaa tarkastelukulman, joka on mahdollisimman monipuolinen. (Eskola & Suoranta 2001, 34-35.)

Tämän opinnäytetyön idea lähti miettiessäni mitä LIITO:ssa voisi tutkia ja mieleeni tuli kerhotoiminta. Se on aika irrallaan liiton toiminnasta, vaikka yhteistyötä tehdäänkin, esimerkiksi koulutuksien järjestämisessä ja tiedottamisessa. Voisiko yhteistyötä olla enemmänkin ja miten voisimme liittona tukea ja aktivoida kerhoja toiminnassaan? Aihe kiinnostaa, koska koen paikallistoiminnan tärkeäksi ja mielestäni liittona meidän pitäisi tukea sitä enemmän. Aihe on minulle sopivan etäinen, sillä kerhot ovat itsenäisiä toimijoita. Päästäkseni aiheeseen paremmin sisälle tein opintoihin liittyvän arvioinnin paikallistoiminnan nykytilasta ja tämä auttoi minua kehystämään tämän opinnäytetyön näkökulmaa.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan ei tarvitse päättää lopullista tutkimustehtävää vielä työn alkuvaiheessa, vaan hän voi selkeyttää ajatuksiaan perehtyessään aiheeseen ja tehdä lopullisia päätöksiä aivan loppumetreillä. Tutkimuksen aineiston peruskriteeri on luotettavuus. Aineisto tulee olla sisäisesti luotettava, eli kerätty tieto kuvaa juuri niitä asioita ja ilmiöitä, jota sinä tutkit. Ulkoista luotettavuutta kuvaa se, että käytettyjen menetelmien avulla koottujen tietojen pohjalta on mahdollista tehdä päätelmiä. (Hakala, 23-24.)

Omassa tutkimuksessani tutkimusongelmani oli alusta asti, paikallisten kerhojen toiminen eri aktiivisuustasoilla ja heidän kaipaamansa tuki sekä apu toimintaan. Ongelmana on myös paikallisten kerhojen määrän väheneminen ja tämän seurauksena sellaisten alueiden lisääntyminen, joilla ei ole kerhotoimintaa. Tutkimuskysymykset elivät tutkimuksen aikana ja lopulta vakiintuivat seuraaviksi: Mitä apua ja tukea paikalliset kerhot kaipaavat toimintaansa? Mitä toimia vaaditaan, jotta saadaan perustettua uusia kerhoja ja aktivoitua passiivisia kerhoja? Apukysymyksiä ovat: Mitkä ovat ne asiat, joihin kerhot kaipaavat tukea LIITO:lta paikallisen toiminnan tueksi? Mitä kerhot voisivat oppia toinen toisiltaan ja millaista yhteistyötä he voisivat tehdä keskenään sekä muiden tahojen kanssa? Miten saada passiiviset kerhot toimimaan aktiivisemmin? Miten voisimme tukea uuden paikallisen kerhon perustamisessa? Minkälaista

tukea ja kannustusta luottamushenkilöt kaipaavat? Opinnäytetyön tavoitteena on nykyisten toimivien kerhojen toiminnan aktivointi, passiivisten kerhojen aktivointi toimimaan sekä mahdollisten uusien kerhojen perustaminen/ vapaamuotoisemman paikallisen toiminnan kehittäminen.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita (Tuomi & Sarajärvi 2018, 163). Aineiston sisäisen luotettavuuden varmistin sillä, että tutkimuksen edetessä ja uusien asioiden/näkökohtien ilmaantuessa tutustuin uusiin lähteisiin aiheeseen liittyen. Aineiston ulkoisen luotettavuuden varmistin käyttämällä useita aineistoja. Tutkimuksessani oli käytössä aineistotriangulaatio, jossa useammanlaisia aineistoja yhdistellään keskenään yhdessä tutkimuksessa (Eskola & Suoranta 2001, 69). Tässä tutkimuksessa oli käytössä toimintakertomukset, kerhotoiminnan nykytilan analyysi, kysely ja työpaja.

3.4 Aineistonkeruumenetelmät

Yleisimmät laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi sekä tieto, joka on koottu erilaisista dokumenteista. Käytettävät menetelmät valikoituvat tutkittavan ongelman ja tutkimusresurssien mukaan. Erilaisia menetelmiä voi käyttää vaihtoehtoisesti, rinnan tai yhdistettynä eri tavoilla. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 83.)

Tämän tutkimuksen aineistoina käytetään seuraavia olemassa olevia aineistoja: kerhojen toimintakertomukset sekä paikallisen liikunnan- ja terveystiedon opettajien toiminnan ja yhteistyön nykytilan arviointikyselyn tulokset. Kyselytutkimus ja työpajatyöskentely tutkimusmenetelmillä kerättiin varsinainen aineisto. Kyselytutkimus toteutettiin jo toimivien kerhojen jäsenille ja lisäksi jäsenille, joiden alueella ei ole toimivaa kerhoa. Kyselytutkimuksen jälkeen toteutettiin erillinen työpajatyöskentely paikallisten kerhojen edustajille. Esittelen eri aineistonkeruumenetelmät tarkemmin alla olevissa luvuissa.

3.4.1 Olemassa olevat aineistot

Erilaisia dokumentteja voidaan käyttää aineistona laadullisessa tutkimuksessa (Kananen 2019, 28). Hyödynnän tässä kehittämistyössä sekundäärisinä aineistoina olemassa olevia toimintakertomuksia. Tutkimuksen tekemistä aloittaessani tutustuin ensimmäiseksi 10 paikallisten kerhon toimintakertomukseen vuodelta 2018 ja muutamiin

aikaisempien vuosien toimintakertomuksiin, joita kerhot ovat toimittaneet LIITO:lle sähköisessä muodossa. Kerhot saavat LIITO:lta 80 euron avustuksen toimittaessaan edellisen vuoden toimintakertomuksen liittoon ja vuonna 2018 10 kerhoa 16 kerhosta toimitti sen liittoon. Kerhojen toimintakertomukset ovat yhden-kahden sivun mittaisia kuvauksia kerhojen toiminnasta. Niistä selviää muun muassa kerhojen koulutuksen ja tapahtumat, jäsenmäärä, hallituksen kokoonpano, yhdistyksen kokoukset ja se kuinka tiedotusta hoidetaan. Näiden ja oman aikaisemman tietämyksen perusteella sain käsitystä kerhojen toiminnasta nykyään.

Suomalainen yhteiskunta muuttuu ja järjestöjen on pystyttävä tässä muutoksessa mukana. Järjestöjen kehittämiseen ja muutokseen tarvitaan suunnitelmallisuutta. Täytyy ennakoita, suunnitella ja arvioida, rakentaa toiminta näiden pohjalta, jota voidaan kehittää ja reagoida jo ennakoivasti muutostarpeisiin. Jotta voidaan suunnata kehittämistyö oikein, täytyy arvioida. Arviointitieto näyttää suunnan kehittämiselle ja on myös päätöksenteon tukena. (Aalto-Kallio 2015, 84-86.) Kolmannella sektorilla toimivissa järjestöissä toiminnan kehittämiseen käytetään erilaisia lähtökohtia ja yksi niistä on arvioiva kehittäminen. Siinä arvioidaan olemassa olevaa toimintaa, sen nykytilaa. Arvioinnin tavoitteena on tuottaa uutta tietoa, jonka perusteella voidaan tehdä päätöksiä kehittämistoimista. Hyvin tehty arviointi tuottaakin myös suosituksia siitä mitä toiminnassa voisi tulevaisuudessa kehittää. (Laitinen 2015, 79-80.)

Tässä opinnäytetyössä käytetään pohjana nykytilanarviointia aiheesta: Paikallisen liikunnan- ja terveystiedon opettajien toiminnan ja yhteistyön nykytilan arviointi. Liiton tiedossa on 16 rekisterissä olevaan yhdistystä / toimivaa kerhoa, joille lähetettiin arviointikysely. Kysely meni kerhojen puheenjohtajan ja sihteerin tai yhteyshenkilön sähköpostiin. Kerhoista 13:sta saatiin vastaus. Vastausprosentti on siis 81,3, joka on todella hyvä antaa viitteitä siitä, että kerhotoiminta, sen arviointi ja kehittämien kiinnostaa myös paikallisesti. Toinen versio arviointikyselystä lähetettiin sähköpostitse 47 jäsenelle 13 alueelle, jossa on joskus ollut toimiva kerho. Kyselyyn saatiin 13 vastausta, eli vastausprosentti oli 27,7. Vaikka vastausprosentti jäi pieneksi, oli tulokset kuitenkin rohkaisevia. Näiden pohjalta määrittelin tutkimusongelmaa, -kysymyksiä ja koko tutkimuksen tavoitetta. Tutkimusote ja tutkimusmenetelmä hahmottui myös näiden ja oman kokemuksen pohjalta. Nämä tausta-aineistot olivat apuna kyselyn tekemisessä.

3.4.2 Kysely

Tutkittavan asian mitattavuus ja testattavuus on varmistettava tutkimuksen suunnitteluvaiheessa. Tutkimuksen kohteena voi olla mikä vain teoreettinen asia ja ilmiö, kunhan se on vain muutettavissa mitattavaan muotoon. Ennen kyselylomakkeen tekemistä tulee päättää teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet sekä perehtyä laajemminkin aiheeseen liittyvään teoriakirjallisuuteen ja aiempiin vastaaviin tutkimuksiin. Nämä ovat perustana kyselylomakkeen suunnittelussa. (Vilkkä 2015, 101-102.)

Tutkimussuunnitelma on perusta kyselylomakkeelle. Tutkimussuunnitelmassa kerrotaan asiat, joita aiotaan mitattavan ja kyselylomakkeessa tulisi kysyä vain näitä asioita. Kyselyssä voi olla monivalintakysymyksiä, avoimia kysymyksiä ja sekamuotoisia kysymyksiä. Kysymysten muotoilussa huomioidaan tarkasti kohderyhmä ja sanoja käytetään yksiselitteisesti sekä tutulla tavalla vastaajalle. Kysymykset tulee jaotella johdonmukaisesti, sillä se helpottaa vastaamista. Maltillisuus on tärkeää kysymysten määrässä, kysytään vain niitä asioita, jotka ovat oleellisia tutkimuksen kannalta. Ennen varsinaisen kyselytutkimuksen tekemistä kyselylomake tulee testata. Testaaminen tarkoittaa muutaman kohdejoukkoon kuuluvan kriittinen arvio kyselystä ja arvion perusteella kyselyn mahdollinen muokkaaminen. (Vilkkä 2015, 105-108.)

Tutkimuskyselyjä tehdään yhä useammin suoraan kohdehenkilöille kohdistettuina sähköisesti. Tällöin tutkijalla on käytössään tutkimuksen perusjoukosta koostuvien henkilöiden sähköpostilista. Tällaisessa kyselyssä on helppo varmistaa, että sama vastaaja voi vastata vain kerran ja muistutuksia voi lähettää niille, jotka eivät ole kyselyyn vastanneet. Sähköisen verkossa lähetettävän kyselyn etu sen nopeus sekä kyselyn toimittamisessa että vastaajan vastauksen palauttamisessa. Etuna ovat myös kyselyn visuaalisuus ja taloudellisuus. Lomakkeen voi muokata haluamansa näköisesti eikä sen lähettämisestä aiheudu juurikaan kuluja. Lomakkeen tekemisessä tulee huomioida sen soveltuvuus erilaisille laitteille, niin tietokoneelle, puhelimelle kun tabletillekin. Sähköisessä kyselyssä on mahdollista käyttää sekä kysymyksiä, joihin on mahdollista valita vastaukseksi vain yksi vaihtoehto ja kysymyksiä, joihin voi vastata valitsemalla useamman vaihtoehdon. Kysymykset, joissa voi vastata vain yhdellä vastauksella helpottavat tutkijan tulkintaa. Taas kysymykset, joissa on mahdollisuus valita useampi kohta vastaukseksi, antavat moniselitteisempiä tuloksia. (Valli & Perkkilä 2018, 117-122.)

Ennen kyselyn tekemistä perehdyin kerhojen toimintakertomuksiin, paikallisen toiminnan nykytilan arviointiin, aiheeseen liittyvään teoriakirjallisuuteen ja aiempiin vastaaviin tutkimuksiin. Näitä kaikkia ja tutkimussuunnitelmaa käytin apuna kyselylomaketta tehtäessä. Sain apua kyselylomakkeen tekoon myös opinnäytetyön ohjaajalta, opiskelukavereiltani sekä liiton hallituksen jäseniltä. Jälkimmäiset myös testasivat lomakkeen ja arvioivat sen toimivuuden. Testaajilta tulleiden kommenttien perusteella muokkasinkin lomakkeen lopulliseen muotoonsa. Tein kyselyn Webropol-ohjelman avulla ja kohdistin sen suoraan koko jäsenistölle jäsenrekisteristämme saatavien sähköpostiosoitteiden avulla. Kyselyssä oli pääasiassa valintakysymyksiä, joihin saattoi vastata joko yhdellä tai useammalla vaihtoehdolla. Osassa oli myös kohta mihin sai lisätä itse vaihtoehdon. Kyselyn lopussa oli yksi avoin kysymys.

Liikunnan- ja terveystiedonopettajien paikallistoiminnan kehittäminen - verkkokysely lähetettiin 1441 jäsenelle syyskuussa 2019 ja kyselyyn saatiin 266 vastausta, vastausprosentti oli siis 18,5. Sähköisiin kyselyihin vastaan yleensä 15-30 % otoksesta, joten vastaajien kato noudattaa yleistä suuntausta kyselyyn vastaamisessa. Vastauksia on hyvä olla vähintään 100, mielellään 300 ja tämä ehto täyttyy. (Lindholm 2019.)

3.4.3 Työpaja

Learning cafe, käytetään myös nimitystä oppimiskahvila, on yhteistoimintamenetelmä, joka on tarkoitettu keskusteluun, tiedon tuottamiseen ja siirtämiseen. Learning cafessa ideoidaan ja opitaan. Menetelmä sopii noin 12 henkilön ja sitä suuremmille ryhmille. Keskustelu on menetelmän keskiössä, selitetään omia näkemyksiä ja koitetaan löytää yhteistä ymmärrystä. Toisten mielipiteitä voi kommentoida ja kyseenalais- taakin, mutta tärkeää on löytää ryhmän yhteinen mielipide. (Ojasalo & co 2014, 162.)

Toteutin tutkimukseen kuuluvan työpajan mukailleen Learning cafe -menetelmää. Kutsuin työpajaan kustakin kerhosta kaksi edustajaa ja osallistujia oli lopulta 16 ja he edustivat 9 eri kerhoa. Jaoin osallistujat ennakkoon viiteen ryhmään, siten, että samasta kerhosta ei ollut henkilöitä samassa ryhmässä ja mahdollisuuksien mukaan ryhmissä oli sekä isompien että pienempien kerhojen edustus. Aikaisemmin kerätyn aineiston ja teoriakirjallisuuden perusteella valitsin käsiteltäväksi viisi teemaa kysymyk- sineen, joita ryhmät ideoivat vuorotellen. Työpaja-aineiston (teemat ja kysymykset) olin tehnyt ennakkoon valmiiksi Google Driveen Google Docs tiedostoon. Sovin ennak- koon jokaiselle ryhmälle puheenjohtajan, jolla oli oma tietokone mukana ja tiedosto

ladattuna koneelle. Jokaisella ryhmällä oli oma pieni huone, jossa ryhmä työskenteli. Ryhmät pysyivät koko ajan samassa huoneessa, vain käsiteltävät aiheet vaihtuivat tiettyin väliajoin. Kukin ryhmä ideoi viidestä teemasta eri järjestyksessä vuorollaan neljää teemaa ja kirjasi ideat ja ajatukset tiedostoon. Lopuksi jokaiselle ryhmälle jäi yksi teema, jonka ryhmä koosti esityskuntoon, eli valitsi korostaen tekstistä oleellimmat esitettäväksi kaikille ryhmille. Lopuksi kaikki ryhmät kokoontuivat yhteen tilaan ja kukin teema esiteltiin sen ryhmän toimesta, joka sen oli lopuksi koostanut. Käytiin myös keskustelua kustakin aiheesta. Kirjasin itse muistiinpanot ylös tästä yhteenvedosta. (Ojasalo & co 2014, 162.) Työpaja toteutettiin marraskuussa 2019.

3.5 Aineiston analyysi

Sisällönanalyysiä voidaan käyttää perusanalyysimenetelmänä kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Laadullinen analyysi voidaan jakaa teoriasuhteen mukaan kolmeen eri vaihtoehtoon: aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen tai teorialähtöiseen tutkimukseen. (Eskola 2015, 188; Tuomi & Sarajärvi 2018, 103.) Esittelen seuraavassa tarkemmin aineistolähtöisen sisällönanalyysin, jota itse käytin.

Aluksi tulee määrittää analyysiyksikkö, jota ohjaavat tutkimustehtävä ja aineiston laatu. Analyysiyksikkö voi olla esimerkiksi sana, lause tai ajatuskokonaisuus, joka sisältää useita lauseita. Analysoitava informaatio aineiston pelkistämässä voi olla esimerkiksi auki kirjoitettu haastattelu tai muuten kuvattu aineisto, kuten asiakirja. Ensimmäisessä vaiheessa aineistosta karsitaan pois kaikki epäoleellinen tieto, jota tutkimuksessa ei tarvita. Aineistosta pelkistetään tutkimustehtävää kuvaavia ilmaisuja, tätä vaihetta kutsutaan redusoinniksi. Samaa ilmiötä kuvaavat pelkistetyt ilmauksen ryhmitellään samaan ryhmään, eli klusteroidaan. Tämä ryhmittely luo pohjan tutkimuksen perusrakenteelle ja luo samalla alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. Tämän jälkeen aineisto käsitteellistetään eli abstrahoidaan. Tässä vaiheessa tutkimuksen kannalta oleellinen tieto erotetaan ja tämän valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Tästä edetään alkuperäsidatan käyttämistä kielellisistä ilmauksista lopulta teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122-125.)

Pelkistin, eli redusoin olemassa olevan aineiston ja tutkimuksessa kerätyn aineiston, eli toimintakertomukset ja paikallistoiminnan nykytilan arviointiraportin sekä kyselyn

ja työpajan tulokset. Kyselyä analysoitaessa vertailin jonkun verran erilaisilla yhdistelmillä tuloksia Webropolin analyysityökaluilla, jotta sain tuloksista enemmän irti. Etsin kuvaavia ilmaisuja, jotka sitten klusteroin eli ryhmittelin isompiin ryhmiin. Näistä ryhmistä muodostui lopulta viisi eri aiheita, jonka alla esittelen tutkimustulokset. Tutkimustulosten esittelyssä on mukana abstrahointi, eli aineiston käsitteellistäminen.

3.6 Tutkimusetiikka

Kaikissa kehittämistyön vaiheissa myös eettiset kysymykset ovat tärkeitä. (Ojasalo & co 2014, 25-26). Etiikka on pohdintaa siitä, mitä voi sallia, mitä ei ja miksi ei voi. Eettinen ajattelu on ratkaisujen tekemistä siitä mikä on jossain tilanteessa oikein tai väärin, omien ja yhteisön arvojen kautta. Tutkimusetiikka on kokonaisuus, jossa tutkimuksen tekijä tekee ratkaisuja ja valintoja tutkimusetiikan ja juridiikan avulla, vastaten kuitenkin itse tutkimustyössä tehtävistä ratkaisuksista ja valinnoista. (Kuula, 21-22.) Eettisyys on myös osa tutkimuksen laatua. Tutkijalla on monia asioita, joita tulee huomioida. Tutkimussuunnitelman tulee olla laadukas, valittu tutkimusasetelma on sopiva, raportointi hyvin tehty ja niin edelleen. Eettinen sitoutuneisuus ohjaa hyvää tutkimusta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 149-150.)

Työelämälähtöisiä kehittämistöitä koskevat tutkimusetiikassa samat normit kuin tieteellisiä tutkimuksiakin. Tutkimukseen osallistuvien ihmisten on tiedettävä mitä kehittäjä on tekemässä, mikä on kehittämistoiminnan kohde ja tavoitteet sekä mikä on heidän oma roolinsa tässä kehittämishankkeessa. Vastaaajien yksilöimättömyys ja nimettömyyden takaaminen auttaa tutkijaa saamaan kohderyhmältä todellisia ja rehellisiä vastauksia. Tämä yksityiskohta on ilmoitettava tutkimukseen osallistuville. (Ojasalo & co 2014, 48.) Tämän tutkimuksen kyselyn saatteessa ilmoitettiin, että kyselystä saadut vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti, eikä opinnäytetyöhön käytettävästä datasta ole mahdollista tunnistaa yksittäistä vastaajaa. Sama asia kerrottiin myös työpajaan osallistuville ennen työpajan alkua ja myös se, että työpajaan osallistumisen voi halutessaan keskeyttää.

Opinnäytetyössä noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä (HTK). Lisäksi edistän omalta osaltani avoimen tieteen ja tutkimuksen toimintamallien soveltamista ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnassa. Tämä tarkoittaa sitä, että opinnäytetyöprosessissa käytetyt menetelmät, aineistot, tulokset ja tuotokset ovat kaikkien halukkaiden käy-

tössä, kuitenkin tutkimusetiikan ja juridiikan määrittämässä rajoissa. Opinnäytetyösäni noudatetaan mm. EU:n tietosuoja-asetusta, tekijänoikeuslakia ja lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2018a, 7-11.)

Opinnäytetyön aihe on valikoitunut sen mukaan, että se on työelämä- ja käytännönläheinen, itsenäinen tutkimustyö yhteisöpedagogin koulutusosalta. Opinnäytetyön tekeminen on oppimisprosessi, joka edistää asiantuntijuuttani, ammatillista kehittymistä ja työelämätaitoja. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2018b, 2-3.) Opinnäytetyön tiedonhankinta, tutkimus- ja arviointimenetelmät ovat eettisesti kestäviä ja tutkimukseen sovelletaan tieteellisen tutkimuksen kriteerejä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Omaan perustiedot tieteellisestä kirjoittamisesta ja viittauskäyn-
tiestä, enkä sorru työssäni plagiointiin tai anastamiseen (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2018b, 8). Lisäksi opinnäytetyöni ja siitä mahdollisesti tehtävät artikkelit tarkistetaan plagiaatintunnistusjärjestelmässä ennen arviointia tai julkaisua (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2018a, 6.)

Opinnäytetyöstä laaditaan Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyöohjeen mukaisen teos, jonka tekijänoikeudet kuuluvat tekijälle, eli minulle. Työn tilaajan, eli työnantajan oikeuksista sovitaan yhteistyösopimuksessa. Muista julkaisuista, esim. artikkeli LIITO-jäsenlehdessä sovitaan erikseen etukäteen erikseen kirjallisesti yhteistyösopimuksessa. Opinnäytetyön aineistojen säilytys tapahtuu tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Lisäksi noudatetaan ammattikorkeakoulun voimassa olevia tietoturva- ja tietosuojaohjeita, aineistonhallintaohjeita ja palveluja koskevia käytösääntöjä. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2018b, 6-7.)

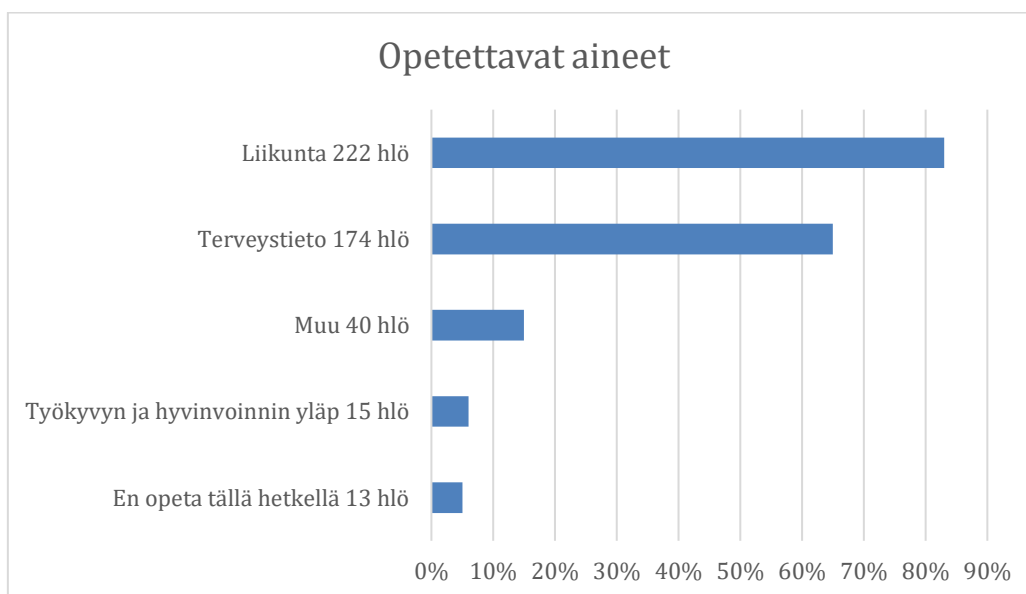
Opinnäytetyöni on julkinen asiakirja ja se tallennetaan Theseus-julkaisuarkistoon. Huolehdin siitä, että julkaistavaan opinnäytetyö ei sisällä lain mukaan salassa pidettävää tietoa, kuten henkilötietoja, tai yhteistyösopimuksessa määriteltyjä liike- ja ammattisalaisuuksia. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2018b, 8.)

4 TUTKIMUSTULOKSET

4.1 Taustatietoa tutkimukseen osallistujista

Kyselyn vastaajista (266) naisia on 73 prosenttia (193 hlö) ja miehiä 27 prosenttia (73 hlö). Jäsenistä naisia on 69 prosenttia ja miehiä 31 prosenttia, joten vastaajien sukupuolijakauma mukaillee jäsenjakaumaa. Tutkimusten mukaan nykyisin naiset ovat järjestäytyneet ammatillisesti miehiä paremmin, ja tämä näkyy myös LIITO:n jäsenmäärässä (Siisiäinen & Kankainen 2009, 117). Vastaajat ovat 25-67-vuotiaita, vastaajista enemmistö (87 %) on 35-64-vuotiaita. LIITO:n jäsenistä 75 prosenttia on 35-64-vuotiaita. Tutkimustenkin mukaan nuoret osallistuvat yhdistystoimintaan ja järjestäytyvät ammatillisesti keskimääräistä vähemmän (Siisiäinen & Kankainen 2019, 117, 130-132). Vastaajia on jokaisen maakunnan alueelta. Vastaajista enemmistö (92 %) on työsuhhteissa.

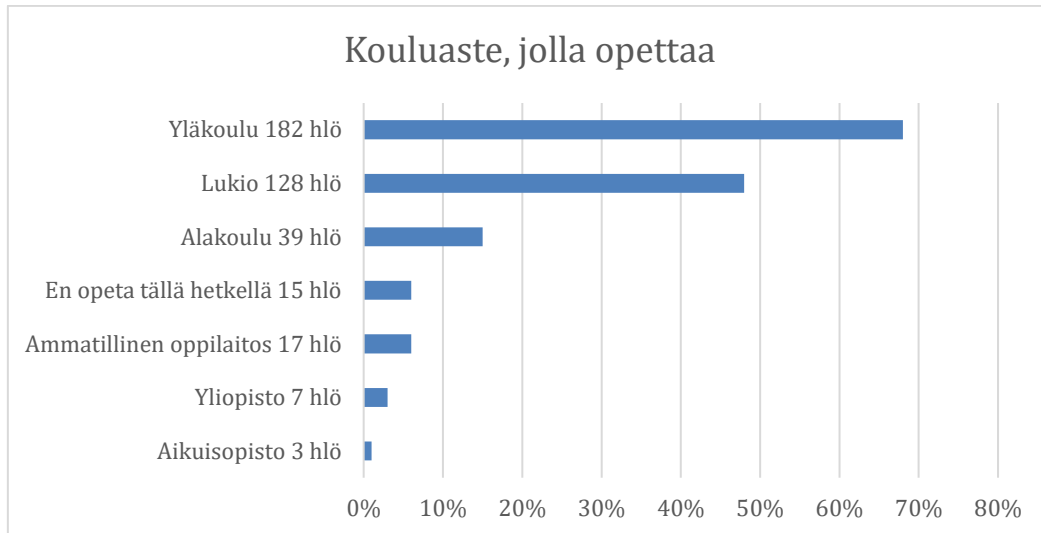
Vastaajista 83 prosenttia opettaa liikuntaa, 65 prosenttia terveystietoa, muita aineita 15 prosenttia, työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitoa 6 prosenttia ja 5 prosenttia ei opeta. Eniten opetetaan aineyhdistelmää liikunta ja terveystieto, 152 vastaajaa. Esimerkiksi terveystietoa ja toisena muuta oppiaineita, kun liikuntaa opettaa 27 vastaajaa.

KUVIO 4. Vastaajien opetettavat aineet.

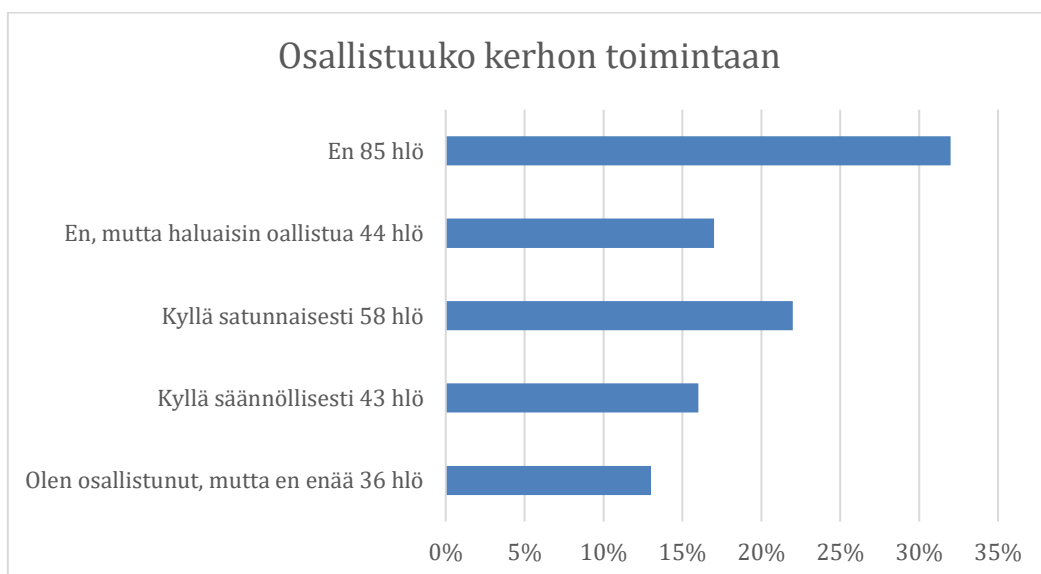

Vastaajista 68 prosenttia opettaa yläkoulussa, 48 prosenttia lukiossa, 15 prosenttia alakoulussa, 6 prosenttia ammatillisessa, 3 prosenttia yliopistossa ja 1 prosenttia opistossa ja 6 prosenttia ei opeta. Osa opettaa vain yhdellä kouluasteella, mutta osa myös useammalla. Suosituin yhdistelmä kouluasteissa on yläkoulu ja lukio, 84 vastaajaa.

KUVIO 5. Vastaajien kouluaste, jolla opettaa.

Vastaajista 38 prosenttia osallistuu paikalliseen toimintaan (22 % satunnaisesti ja 16 % säännöllisesti). 13 prosenttia on osallistunut, mutta ei osallistunut enää. 49 prosenttia ei osallistunut, mutta näistä 17 prosenttia haluaisi osallistua. Osallisuus on osallistumista ja siihen liittyy vaikuttamista ja demokratiaa. (Isola, Kaartinen, Leemann, Lääperi, Schneider, Valtari & Keto-Tokoi 2017, 3.)

KUVIO 7. Kerhon toimintaan osallistuminen.

Kyselyn jakautui kahteen erilaiseen versioon taustakysymysten jälkeen, sen mukaan osallistuiko paikalliseen toimintaan vai ei. Kerhojen toiminnassa mukana olevien kyselyyn vastasi 101 henkilöä, eli 38 prosenttia kaikista vastaajista. Näistä vastaajista 61 (62 hlö) oli ollut mukana kerhon toiminnassa yli 10-vuotta, 28 prosenttia (28 hlö) 4-10 vuotta ja loput (11 hlö) lyhyemmän aikaa.

Ei kerhon toiminnassa mukana olevien kyselyyn vastasi 165 henkilöä, eli 62 prosenttia 266 vastaajasta. Vastaajista 38 prosenttia (62 hlö) ei tiennyt onko alueella paikallinen liikunnan- ja terveystiedon opettajien kerho. Vastaajista 32 prosenttia (53 hlö) tiesi, että kerhotoimintaa on ja 30 prosenttia (50 hlö) tiesi, että kerhotoimintaa ei ole.

Aikaisemmin tehdyn arviointiraportin mukaan 13 vastaajasta 11 alueella ei ollut yhteistoimintaa, mutta kahdeksassa vastauksessa yhteistoimintaa toivottiin ja annettiin niistä esimerkkejä. Kyselyn ei kerhotoimintaan osallistuvista vastaajista 48 prosenttia (79 hlö) olisi ehkä kiinnostunut osallistumaan yhdessä tekemiseen, jos sellaista olisi, 31 prosenttia (52 hlö) olisi kiinnostunut, 12 prosenttia (19 hlö) ei osannut sanoa ja 9 prosenttia (15 hlö) ei ollut kiinnostunut. Jotta järjestö menestyy, sen on pystyttävä 1. tunnistamaan ne ihmiset, jotka tarkoituspykälässä mainittua toimintaa tarvitsevat; 2. selvittämään kohderyhmän tarpeet ja elämäntilanteet; 3. tuottamaan heille toimintaa, jonka sisältö on oikeanlaista ja se tapahtuu oikeassa paikassa, oikeaan aikaan; sekä 4. tavoittamaan tämä kohderyhmä, eli ne, joilla on tarpeita järjestön toiminnan tarkoitukseen liittyen. (Siisiäinen & Kankainen 2019, 119-122.)

Samaisen arviointiraportin 13 kerhon toiminnassa mukana olevasta vastaajasta vain kolmen vastaajan mukaan jäsenet osallistuvat aktiivisesti tai melko aktiivisesti kerhon toimintaan. Kahdeksan vastaajan mukaan jäsenten osallistumisaktiivisuus on keskin-kertaista ja loppujen vielä vähemmän aktiivista. Henkilöihin sitoutunut, eli inhimillinen pääoma on arvioitu tutkimuksissa voimakkaimmin tunnusomaiseksi piirteeksi menestyville organisaatioille (Larjovuori, Manka & Nuutinen 2015, 10). Myös kansalaisjärjestön tärkeimpänä voimavarana voidaan pitää inhimillistä pääomaa (Jurvan-suu 2002, 132). Organisaation prosessit ja rakenteet ovat merkittävässä osassa yksilöiden inhimillisen pääoman hyödyntämisessä, tukemisessa ja kehittämisessä (Larjovuori ym. 2015, 15).

Työpajan osallistui 16 kerhon luottamushenkilöä tai edustajaa, jotka edustivat yhteensä 9 kerhoa. Osallistujista kaksi oli miestä ja loput olivat naisia.

4.2 Kerhot organisaatioina

Kerhoja toimii sekä rekisteröitynä että rekisteröimättömänä yhdistyksenä. Yhdistyksen pitää olla rekisteröity, jos sen nimissä tehdään sitoumuksia. Jos yhdistys on rekisteröimätön sen nimissä ei voi tehdä sitoumuksia vaan yhdistyksen jäsenet vastaavat yhdistyksen sitoumuksista yhdessä henkilökohtaisesti. (Yhdistystieto 2019.) Asialla on puolensa ja puolensa. Rekisteröimättömyys ei vaadi niin paljon, mutta tällöin kerhon toiminta jää helposti satunnaiseksi. Rekisteröiminen ryhdittää kerhon toimintaa ja tekee siitä suunnitelmallisempaa. Yhdistyslakia ollaan uudistamassa. Uudistuksen tarkoituksena on helpottaa yhdistyslakia ja yhteisöllistä kansalaistoimintaa. (Valtioneuvosto 2019.) Toivon mukaan kuulemme pian lisää tästä uudistuksesta ja sen myötä mahdollisista helpotuksista, jotka auttaisivat myös kerhojen toimintaa. Tässä ote arviointikyselyn vapaasta kommentista kerhojen organisoitumiseen liittyen:

”Tällä hetkellä mietimme yhdistyksen muuttamista kerhoksi, jotta toiminta saataisiin taas elvytettyä, kun ei tarvitse pitää niin virallisia vuosikokouksia, jossa ihmiset "pelkäävät" joutuvansa pj:ksi, sihteeri tms. Yhdistys on ollut unessa noin 5 vuotta ja nyt olisi kiinnostusta herätellä toimintaa eloon”

LIITO ry:n sääntöjen mukaan:

”Jäsenet voivat muodostaa rekisteröityjä tai rekisteröimättömiä paikallisyhdistyksiä. Paikallisyhdistyksen varsinaisiksi jäseniksi voivat liittyä toiminta-alueella asuvat Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat ry:n jäsenet ja ulkojäseniksi kaikki alueella liikuntaa opettavat opettajat. Yhdistyksen hallitus voi hyväksyä myös muita henkilöitä ulkojäseniksi. Yhdistyksen kokouksissa ulkojäsenellä on läsnäolo- ja puheoikeus.” (Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat 2020a.)

Toimintakertomusten ja arviointiraportin mukaan kerhoissa on jäseniä alle 20-80/kerho. Mielenkiintoinen seikka on se, että yhden kerhon jäseniä ovat automaattisesti kaikki kaupungin yläkoulujen ja lukioiden (noin 40 koulua) liikunnanopettajat. Tämä perustuu vanhaan yhteistyökuvioon, jossa kerho kokoaa alueen opettajat yhteen. Työpajan loppukeskustelussa pohdittiin sen tärkeyttä, että kerhojen jäsenet olisivat myös liiton jäseniä ja sitä että ulkojäsenillä on melkein samat oikeudet, kun varsinaisilla jäsenillä. Mietinnässä oli myös, kuinka tietää kuka on liiton jäsen ja kuka ei. Kerhoon liittyessä tulisi kysyä onko liiton jäsen vai ei ja sen mukaan määrittää jäsenyyden status. Arviointiraportin mukaan kaksi kolmasosaa vastaajista arvioi, että merkittävä

osa kerhon toiminta-alueen liikunnan- ja/tai terveystiedonopettajista on kerhon jäseniä. Mutta vastaajissa oli myös niitä, joiden mielestä mukana ei ole kovin merkittävä osa alueen opettajista.

Suurin osa kerhoista perii jäseniltä jäsenmaksua, 10-25 euroa/vuosi ilmenee toimintakertomuksista. Sama vaihteluväli jäsenmaksun suuruudessa ilmeni myös arviointiraportista ja sen mukaan 13 kerhosta 8 perii jäsenmaksua. Jäsenetuja ovat mm. ilmainen osallistuminen koulutuksiin ja tapahtumiin sekä välineiden lainaaminen niillä kerhoilla, joilla lainattavia välineitä on ja lisäksi joidenkin kerhojen jäsenet saavat alennusta joistakin urheiluliikkeistä. Lisäksi suurin osa kerhoista saa LIITO:lta toimintatukea 80 euroa/vuosi. Osa kerhoista saa myös avustusta, muun muassa paikallisilta opettajien ammattiyhdistyksiltä ja esimerkiksi Osaava-hankeelta.

Kerhot, jotka perivät jäsenmaksua laskuttavat sen sähköpostilla jäseniltään. Työpajassa pohdittiin, että poistetaanko jäsen jäsenlistalta, jos ei maksa jäsenmaksua vai pidetäänkö listalla. Etuna listalla pitämiseen olisi se, että saa tietoa ja voi liittyä takaisin jäseneksi, jos kokee jonkun kerhon tarjoaman toiminnan kiinnostavaksi.

Kerhon toiminta rahoitetaan pääosin jäsenmaksuilla, opintopäivien pitämisellä, liiton toiminta-avustuksella ja osallistumismaksuilla. Kansalaisjärjestöille nämä taloudelliset resurssit ovat sen fyysistä pääomaa (Jurvansuu 2002, 130). Opintopäivät ovat LIITO:n vuosittainen iso liikunnanopettajien koulutustapahtuma, joka järjestetään vuosittain eri paikkakunnalla yhteistyössä paikallisen kerhon kanssa. Kerhon jäsenet antavat tapahtumaan vapaaehtoistyöpanoksensa ja kerho saa osan päivien tuotosta. Tuotolla kerhot voivat järjestää esimerkiksi ilmaisia koulutuksia jäsenilleen. Tuotto muodostuu osallistumismaksuista ja yhteistyökumppaneilta saaduista tuloista vähennettynä tapahtumaan järjestämiseen menevät kulut.

Arviointiraportin mukaan lähes puolen kerhojen vuosibudjetti on alle 1 000 euroa. Kolmella kerholla budjetti on suurempi 1 000-2 500 euroa ja yhdellä 2 501-5 000 euroa. Kolme kerhoista ei tee tilinpäätöstä. Kerhoja pyydettiin itse arvioimaan kerhon talouden vakautta. Vastaajien mukaan kerhon talous on melko vakaalla pohjalla 5 vastaajan arvion mukaan ja 3 vastaajan mukaan vakaalla pohjalla. Muutamalla vastaajalla talous ei ole niin vakaalla pohjalla, mutta suurimmalla osalla talous on siis hyvässä kunnossa. Menestyvän yhdistyksen tunnuspiirre taloudellisesti on suhteellinen oma-

varaisuus ja riippumattomuus, eli yhdistys saa rahoitusta monelta eri taholta. Yhdistykset saavat tuottoa lähinnä omasta toiminnasta, muun muassa järjestämällä erilaisia tilaisuuksia. Jäsenmaksutuotot ovat yleensä aika pieniä. (Jurvansuu 2002, 167, 170.)

Kerhon hallituksen koon tarve riippuu kerhon jäsenmäärästä ja toiminnan laajuudesta, todettiin työpajassa. Lisäksi onko kerho rekisteröity vai ei vaikuttaa hallituksen jäsenten määrään. Rekisteröimättömässä kerhossa, jossa on vähän toimintaa riittää kaksi vastuuhenkilöä ja rekisteröidyssä kerhossa maksimina pidettiin kuutta henkilöä. Jokaiseen kerhon hallituksessa tulee olla vähintään puheenjohtaja ja sihteeri. Lisäksi toiminnan laajuuden mukaan lisäksi varapuheenjohtaja, rahastonhoitaja, tiedottaja ja välinevastaava. Tiedottajaa pidettiin tärkeänä roolina hallituksessa, jotta tieto kulkee ja jäsenet saavat asioista riittävästi ja riittävän ajoissa tietoa. Kyselyn vapaamuotoisista kommentteista nousi esiin, että kerhon puheenjohtajan roolia pidettiin merkittävänä. Lisäksi kerhon toiminnan jatkuvuuden kannalta olisi hyvä, että uudet opettelisivat tehtäviä vanhojen kanssa. Vapaaehtoistoimijat ovat keskeisenä resurssina järjestön toiminnassa (Laimio & Välimäki 2011, 10-12, 23; Pessi & Oravasaari 2010, 9, 162-163). Menestyksekkään toiminnan edellytys yhdistyksessä on monesti pieni, mutta suhteellisen pysyvä ydinryhmä. Tämä auttaa pitämään toiminnan ennakoitavana ja inhimillisen pääoman karttumisen on jatkuvaa. Yhdistyksen jatkuvuuden kannalta olisi hyvä, että toiminnan kokonaisvastuu jakautui useammalle ihmiselle. (Jurvansuu 2002, 138-140.) Hallituksen jäsenten vaihtuvuus olisi hyvä tapahtua asteittain, ei samaan aikaan montaa kerralla, jotta jatkuvuus säilyy. Hallituksen lisäksi voi olla työryhmiä, joissa jäsenenä voi olla muitakin, kun hallituksen jäseniä. (Kaukinen 2015, 48.)

Arviointiraportin mukaan reilu puolet kerhojen hallituksista kokoontuu 3-6 kertaa vuodessa. Neljä kaksi kertaa vuodessa ja loput harvemmin. Toimikuntia ei juurikaan ole, osa perustaa niitä tarpeen mukaan. Vastaajien oman arvioin mukaan 3 hallitusta on aktiivisia ja 6 melko aktiivisia. Kerhojen hallitukset kokoontuvat suurimmalta osin aktiivisesti ja suurin osa kokee hallituksen olevan aktiivinen tai melko aktiivinen. Yhdistyksen luottamushenkilöiden tai muiden ihmisten tekemään työtä yhdistyksen hyväksi kutsutaan kansalaistoiminnaksi. Pelkkä osallistuminen ja jäsenmaksun maksaminen ei ole kansalaistoimintaa. (Harju 2005, 10.)

Arviointiraportin mukaan kerhoista yli puolet toimii kerhon rekisteröityjen sääntöjen mukaisesti ja lähes kolmasosa vapaamuotoisesti. Vapaamuotoisesti toimivat kerhot

joko eivät ole rekisteröityneitä tai heidän toimintansa on hiipunut, eikä kerho enää toimi sääntöjen vaatimalla tavalla. Vain yksi ilmoitti, että kerho ei toimi. Vastaajien oman arvion mukaan suurin osa kerhoista toimii melko aktiivisesti tai aktiivisesti.

Työpajassa ilmensi, että kerhoilla on sekä suunnitelmallista, vuosikelloon pohjautuvaa, että enemmänkin kertaluontoista ja satunnaista toimintaa. Suunnitelmallisuutta ja vuosikelloon pohjautuvaa toimintaa pidettiin hyvänä. Toimintaa on aktiivisimmilla kerhoilla jopa kuukausittain tai ainakin 2-3 krt/lukukaudessa. Tällöin toiminta on monipuolista, asioita tulee tehtyä ja niiden toteutumista seurattava. Myös jäsenet osaavat odottaa toimintaa ja vakiintuneet ajankohdat auttavat suunnittelussa. Toimintaan voi näin myös ennalta varautua ja kun järjestelyt aloitetaan ajoissa, myös tiedotus jäsenille tulee tehtyä ajoissa. Toisaalta todettiin myös, että kun toiminta ei ole suunnitelmallista, työ ei rasita ketään ja asioita voi tehdä, kun tarvetta ilmenee. Jotta järjestö pysyy veto- ja elinvoimaisena se asettaa itselleen strategisia tavoitteita sekä suunnittelee, arvioi ja kehittää toimintaansa (Häyrynen 2015, 38).

Arviointiraportin mukaan kerhon tiedotuskanavista jäsenille suosituin oli sähköposti ja perässä tulee Whatsapp ja Facebook-ryhmä. Kotisivuja tiedotuskanavana käyttää vain yksi kerho. Työpajassa keskusteltiin hyvistä viestintävoista tavoittaa kohderyhmä ja esille tulivat kerhon omat Facebook-sivut/ryhmät, Whatsapp-ryhmät, kotisivut, sähköpostilistat (kerhon/kunnan). Puhuttiin myös liiton uuden Instagram tilin päivitysvastuun jakamisesta kerhoille.

Miten toimintaa alueille, missä sitä ei vielä ole työpajapohdinnassa tuli esille seuraavaa. Lähialueen kerhot voisivat sparrata/mentoroida aluetta, johon oltaisiin kiinnostuneita perustamaan kerho ja liitto voisi tukea tätä toimintaa. Perustaminen vaatii vähintään pari puuhaihmistä. Sosiokulttuurinen innostaminen herättää ihmisissä tietoisuutta, järjestää toimintaa ja saa ihmiset lähtemään liikkeelle. Ihmisten välinen vuorovaikutus ja kommunikaatio lisääntyy sekä ihmisten välinen suhde kehittyy. (Kurki 2000, 19.) Voisiko liitto tukea näitä paria puuhaihmistä esimerkiksi ilmaisella jäsenmaksulla. Toiminnan näkyväksi tekeminen jo liikunnalla opiskeleville, voivat innostua kerhon perustamiseen valmistuttuaan, jos alueella ei ole. Yhteisöt perustuvat yhä enemmän jaettuihin merkityksiin, symboleihin ja kulttuurituotteisiin, kun alueellisuuden ja pitkäkestoiseen yhteistoimintaan sanovat monet yhteisötutkijat. (Nivala & Ryyänen 2019, 131-132.)

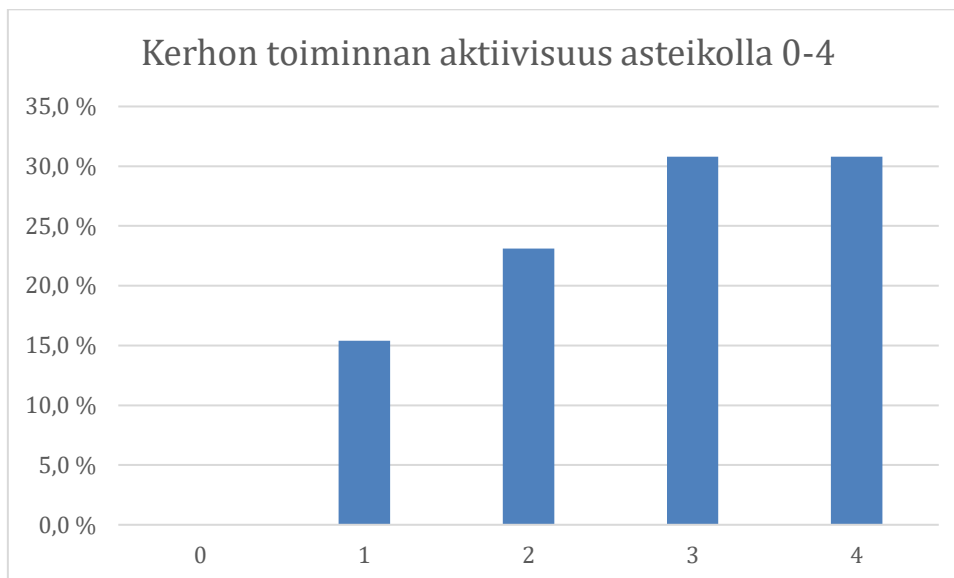
4.3 Kerhojen toiminta

Toimintakertomusten mukaan kerhot järjestivät jäsenilleen koulutuksia ja tapahtumia eri aiheista. Koulutusten/ tapahtumien määrä vuositasolla/kerho vaihteli muutamasta jopa yli kymmeneen. Koulutusten aiheina oli useita muun muassa biljardi, curling, FasciaMethod, Move, sirkus, ilmajooga ja uusi OPS. Yhdessä kerhossa LIITO:n opintopäivillä käyneet opettajat järjestivät yhteiskoulutuksen alueen opettajille, jossa tutustuttivat osallistujat opintopäivien demotarjontaan. Koulutukset olivat pääosin tekemällä oppien tyyliä. Sosiaalisten kontaktien ja auttamishalun rooli sekä epävirallinen oppiminen ja tuoreiden näkökulmien saaminen korostuvat innostumisessa ja sitoutumisessa vapaaehtoistoimintaan kokonaisuudessaan timanttimallin motivaatiotuloksia tarkasteltaessa. (Yeung 2005, 107-122.) Virkistystoimintaa järjestettiin mm. pikkujoulujen ja Hair musikaalin merkeissä. Myös tutustumisia tehtiin eri kohteisiin, esim. Superparkkiin ja Flowparkkiin. Lisäksi yhdessä kerhossa pidettiin keskustelutilaisuus Movesta sekä toisessa terveystiedon yo-pisteytyskokous sekä keväällä että syksyllä. Kerhojen välistä yhteistyötä tehtiin ainakin kahden kerhon kesken. Kerhoilla on vuosittain ”maaottelu”, eli leikkimielinen kisailu vuorovuosin jommankumman kerhon isännöimänä.

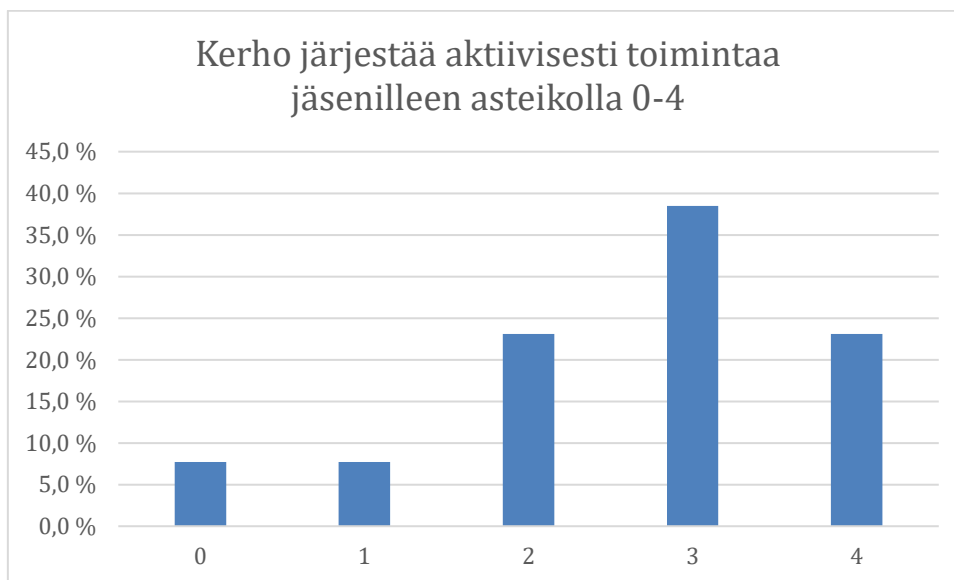
Ainakin yksi kerho järjestää vuosittain yhteiskyydin opintopäiville jäsenetuhintaan. Bussin kustannuksiin on saatu tukea myös kunnalta. Myös osa muista kerhoista on yhteiskyytiä joskus järjestänyt ja myös ainakin suunnitellut järjestävänsä yhteiskyydin jonkun toisen kerhon kanssa. Muutamalla kerholla on välinelainaamo kerhojen jäsenille. Osa välineistä on saatu lahjoituksena ja osa on kerhon ostamia.

Arviointiraportin mukaan 13 kerhosta 12 järjestää jäsenilleen lajikokeiluita ja vapaa-ajan tapahtumia. Seuraavaksi suosituimpia ovat liikuntakoulutukset. Viisi kerhoista järjestään keskustelutilaisuuksia esim. edunvalvonnallisista asioista ja yhteiskyytejä opintopäiville. Kaksi kerhoista järjestää toimintaa myös terveystiedon opettajille. Kerhojen oman arvioin mukaan viisi on sitä mieltä, että kerho järjestää melko aktiivisesti toimintaa jäsenilleen ja kolmen mukaan aktiivisesti. Toiminnan monipuolisuus on seitsemän mukaan melko monipuolista ja yhden mukaan monipuolista. Kokootumiset ovat elinvoimaisen yhteisön elinehto (Halava & Pantzar & Lukin 2018, 11-13).

Alla olevat taulukot kuvaavat arviointiraportin mukaan vastaajien arvioita kerhojen toiminnan aktiivisuudesta ja siitä, kuinka aktiivisesti kerhot järjestävät toimintaa jäsenilleen.

KUVIO 2. Kerhon toiminnan aktiivisuus 0-4 arviointikyselyyn vastanneiden arvon mukaan.

KUVIO 3. Arviointikyselyyn vastanneiden arvio järjestääkö kerho aktiivisesti toimintaa asteikolla 0-4.

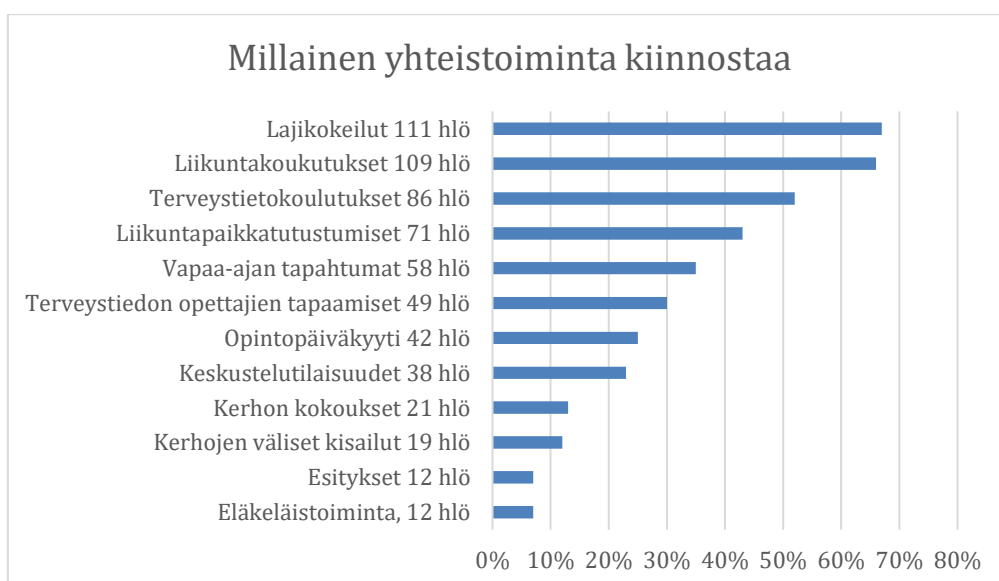
Arviointiraportin mukaan kahdella alueella, missä ei ole kerhotoimintaa 13 vastanneen mukaan oli jotain yhteistoimintaa opettajien kesken. Toisessa pidettiin koulutuksia ja toisessa kokouksia, jossa suunnitellaan toimintaa ja käydään läpi ajankohtaisia asioita.

Lopuilla 11 vastaajan alueella ei ollut yhteistoimintaa, mutta kahdeksassa vastauksessa yhteistoimintaa toivottiin ja annettiin niistä esimerkkejä. Toiveena olivat muun muassa: tapaamisia, yhteissuunnittelua, vertaistukea, ideoiden ja kokemusten jakamista, pelaamista peliporukoissa, kouluttautumista, tapahtumia ja yhteisiä projekteja.

Kyselyn mukaan kerhon toimintamuodoista suosituimpia olivat seuraavat seuraavin prosenttein: liikuntakoulutukset 88 prosenttia, lajikokeilut 81 prosenttia, vapaa-ajan tapahtumat 67 prosenttia, liikuntapaikkatutustumiset 54 prosenttia, kevät- ja/tai syyskokoukset 46 prosenttia, yhteiskyöti opintopäiville 38 prosenttia, terveystietokoulutukset 26 prosenttia. Lisäksi alle 20 prosentin osuuksilla osallistuttiin keskustelutilaisuuksiin, terveystiedon opettajien tapaamisiin, esiintymiseen ja kerhojen välisiin kisailuihin. Enemmän toivottiin seuraavia toimintoja: terveystietokoulutuksia, keskustelutilaisuuksia, terveystiedon opettajien tapaamisia ja kerhojen välisiä kisailuja.

Ei kerhojen toiminnassa mukana olevien kyselyssä vastaajat olivat kiinnostuneet osallistumaan seuraavanlaiseen yhteistoimintaan, jos sellaista järjestettäisiin: lajikokeilut 67 prosenttia, liikuntakoulutukset 66 prosenttia, terveystietokoulutukset 52 prosenttia, liikuntapaikkatutustumiset 43 prosenttia, vapaa-ajan tapahtumat 33 prosenttia, yhteiskyöti opintopäiville 25 prosenttia ja keskustelutilaisuudet 23 prosenttia. Alle 15 prosentin osuuksilla kiinnostivat kevät- ja syyskokoukset, kerhojen väliset kisailut, esiintymiset ja eläkeläisille suunnattuun toiminta.

KUVIO 8. Millainen yhteistoiminta kiinnostaa ei kerhojen toimintaan osallistuvia.

Hyviä käytänteitä kerhon toiminnan toteutukseen tuli esille työpajassa seuraavaa. Liikuntavälinelainaamo on hyvä ja toimiva jäsenpalvelu. Vuoden aikana pidetyt tietyt vaikiokokoukset rytmittävät vuotta ja asiat tulee kirjattua ylös. Pilvipalveluiden hyödyntäminen dokumentoinnissa ja materiaalin keräämisessä sekä jakamisessa. Työpajassa ideoita toiminnoiksi perinteisten toimintamuotojen rinnalle olivat kimppakyyti opintopäiville bussilla, autolla tai junalla. Urheiluakatemioiden valmentajien koulutusta liikunnanopettajille. Vuosittainen jäsenkysely, jossa kysytään toiveita koulutuksiin. Opintopäivien demojen esittely niille kunnan liikunnanopettajille, jotka eivät päässeet opintopäiville. Jäsenten, eli opettajien omat ideat jakoon muille jäsenille. Koulutuksissa on aina hyvä olla riittävästi aikaa vapaalle keskustelulle. Tämä on hyvä esimerkki yhteisössä jaettavista sosiaalisista yleistetyistä normeista. Palvelusta ei odoteta palkkioita, mutta toivotaan, että toinen tekee vastavuoroisesti toiselle jonkun palveluksen. (Kaunismaa 2000, 123-125.)

Miten huomioida paremmin toiminnassa terveystiedon opettajat osiossa pohdittiin seuraavaa. Järjestetään koulutuksia myös terveystiedon opettajille. Kerhoille kannustus (velvoite) järjestää kerran vuodessa terveystiedon koulutusta. Toiminnallisen opetuksen suunnittelua yhdessä. Valtakunnallisessa terveystiedon Facebook-ryhmässä tiedottaminen paikallisista tapaamisista. Hyvät ideat kiertoon ja vapaasti käyttöön terveystiedon opettajien kesken. Ylioppilaskokeiden pisteytysiltojen järjestäminen. Järjestetään yhteisiä kokoontumisia, jossa voi vaihtaa ideoita, aina ei tarvitse olla koulutus. Kysytään terveystiedonopettaja jäseniltä, millaista toimintaa he haluaisivat. Kuten kappaleesta 4.1 selviää vastanneista 65 prosenttia opettaa terveystietoa ja näistä osa ei opeta toisena aineena liikuntaa, joten myös pelkästään terveystiedon opettajille suunnatun toiminnan järjestäminen on perusteltua.

Eri asteiden opettajien huomioimisesta nousi esille seuraavia asioita. Kaikki koulutukset ovat avoimia kaikille eri asteiden opettajille. Ohjelmaan helpotettu (alakoulu) ja haasteellisempi (yläkoulu) ohjelma. Kokemusten vaihtoa eri kouluasteiden erityispiirteistä ja vaatimuksista. Tärkeää on myös käydä keskustelua ala- ja yläkoulun opettajien kesken, jotta taataan jatkumo opetuksessa alakoulusta yläkouluun. Tarpeen kartoitus tärkeää, mitä eri asteiden opettajat kaipaavat. Kappaleessa 4.1 on vastaajien eri kouluasteiden opettajien määrä. Vaikka yläkoulun ja lukion opettajat ovat selvänä enemmistönä, myös muiden kouluasteiden opettajille tulee suunnata toimintaa.

Eläkeläistoimintaa pohdittaessa nousi esiin seuraavia huomioita. Yhteisiä matkoja urheilutapahtumiin ulkomaille, myös muut kuin eläkeläisjäsenet voisivat osallistua. Kutsutaan heidät kaikkiin tapahtumiin ja juhliin. Eläkeläisjäsenet voisivat halutessaan pitää koulutuksia jäsenille. Eläkkeelle jääville jäsenille juhla/muistaminen kerhon puolesta. Yhdellä kerholla mukava muistaminen käytössä, pelipaita juoksevalla pelinumerolla eläköityvälle.

Yhdistykset uudistavat toimintaansa ikään kuin pienten innovaatioiden avulla. Ei ole liian pientä, arkipäiväistä tai vähittäistä aikaansaannosta, jota ei voisi yhdistyksen toiminnassa kutsua innovaatioksi. Yhdistyksillä on myös yhteiskunnallinen rooli innovaatioiden edistäjänä, ne tuovat esiin kansalaisten tarpeita ja yhteiskunnallisia ongelmia. Uusien toimijoiden mukaan saaminen on tärkeää, he tuovat mukanaan uusia näkemyksiä ja luovat painetta myös toiminnan uudistamiselle, minkä tarvetta vanhat toimijat eivät ehkä edes näe. Monenlaisia toimijoita tarvitaan, jotta yhdistys saa hoidettua monenlaisia asioita. Tavoitteita ja perustehtävää ei kannata määritellä liian tiukasti, vaan kannattaa jättää tilaa myös uudistumiselle. Menestyvän paikallisyhdistyksen olennainen piirre on demokraattisuus. Jäsenistöllä on oltava valtaa vaikuttaa järjestettävään toimintaan ja myös itse luoda toimintaa. (Helander 2006, 95-96; Hänninen 2003, 235-241; Jurvansuu 2002, 138., 143-145)

4.4 Yhteistyö kerhon toiminnassa

Toimintakertomuksista ja arviointiraportista ilmenee kerhojen tekevän yhteistyötä monien tahojen kanssa, suosituimpana kunnan/kaupungin liikuntatoimi. Liikuntatoimen kanssa tehtävä yhteistyö on muun muassa liikuntatilojen käyttöön ja kehittämiseen liittyvää. Kerhot vaikuttavat mm. liikunnanopetuksen asemaan, lähiliikuntapaikoihin ja koulutusten sisältöihin. Vaikuttamistyötä tehdään olemalla yhteydessä kehittämistä vaativista asioista esimerkiksi koulujen rehtoreihin tai opetustoimeen. Esimerkiksi yhden kerhon edustaja on kaupungin liikuntapalveluiden suunnitteluryhmän jäsen ja näin pääsee vaikuttamaan kaupungin opettajille järjestettävien koulutusten sisältöihin ja liikuntapaikkoja koskevaan uudistukseen. Tässä ote arviointiraportin kommentista yhteistyön hyödyllisyydestä:

”Kerhotoiminnalla pystymme yhdessä vaikuttamaan kuntaelimiin ja tehostamaan kunnan opetus- ja liikuntatoimelta saatavia palveluja koululiikunnan edistämiseksi.”

Myös eräässä tutkimuksessa jyväsyläläisten yhdistysten vastauksista korostui yhteistoiminnan tärkeys julkisten viranomaisten kanssa. Järjestöillä on merkittävä rooli suomalaisessa kansalaisyhteiskunnassa. Ne tukevat toiminnallaan aktiivista kansalaisuutta ja osallistuvat vaikuttamiseen suomalaisessa yhteiskunnassa (Hänninen 2003, 241; Ilvonen 2007, 7.) Yhdistyksen menestymisen kannalta hyvät yhteiskuntasuhteet ovat tärkeitä. Liikuntapuolen yhdistykset tekevät suhteellisen paljon yhteistyötä kunnan kanssa. Tämä johtuu osittain siitä, että yhdistysten tuottamilla palveluilla on kunnalle etua. (Jurvansuu 2002, 159-160.)

Yhteistyötä tehdään myös alueen yhdistysten/yritysten kanssa. Saadaan mm. yritysten tiloja käyttöön tai päästään tutustumaan toimintaan ilmaiseksi ja tehdään muuten yhteistyötä. Yhdistykset saavat myös tukea eri tahoilta. Tuen ei tarvitse olla aina rahallista, esimerkiksi se voi olla maksuton tila käyttöön yhdistyksen koulutukseen. (Jurvansuu 2002, 170.)

Lisäksi noin puolet tekee yhteistyötä paikallisten liikuntaseurojen/lajiliittojen ja muiden liikunnanopettajakerhojen kanssa. Liikuntaseurojen kanssa tehdään koulutusyhteistyötä. Toisten liikunnanopettajakerhojen kanssa tehdään yhteistyötä muun muassa koulutusten, yhteiskyytien ja kisailun merkeissä. Yhdistysten verkostosuhteet ovat tärkeitä ja niitä voi solmia monien tahojen kanssa. Menestyvä paikallisyhdistys on näkyvä ja tärkeä tekijä omassa ympäristössään. Yhteistyötä tehdään saman alan järjestöjen lisäksi esimerkiksi kuntien, oppilaitosten ja jonkin verran myös yritysten kanssa. (Jurvansuu 2002, 150-151; Pessi & Oravasaaru 2010, 52.)

Kerhon toiminnassa mukana olevien kyselyn mukaan kerhojen yhteistyöstä piirtyi hyvin samanlainen kuva kuin toimintakertomuksista ja arviointiraportista. Kyselyssä enemmän yhteistyötä toivottiin muiden kerhojen ja alueen muiden opettajien kanssa. Yhtenä ehdotuksena tuli jatko-opintoihin liittyvän yhteistyön kehittäminen alueellisesti ja valtakunnallisesti uuden LOPSn vaateiden mukaisesti.

Ei kerhojen toiminnassa mukana olevat kyselyyn vastaajat toivoivat yhteistyötä seuraavien tahojen kanssa: LIITOn kanssa järjestettävät koulutukset 64 prosenttia (105 hlö) alueen urheiluseurat 54 prosenttia (89 hlö), alueen yritykset 40 prosenttia, kunnan liikunta- ja/tai koulutoimi 38 prosenttia (62 hlö), muut kerhot 35 prosenttia (58 hlö), alueen muut opettajat 16 prosenttia (26 hlö). Yhtenä toiveena oli lisäksi yhteistyö kirjakustantajien kanssa, esim. kustantajavierailuilta.

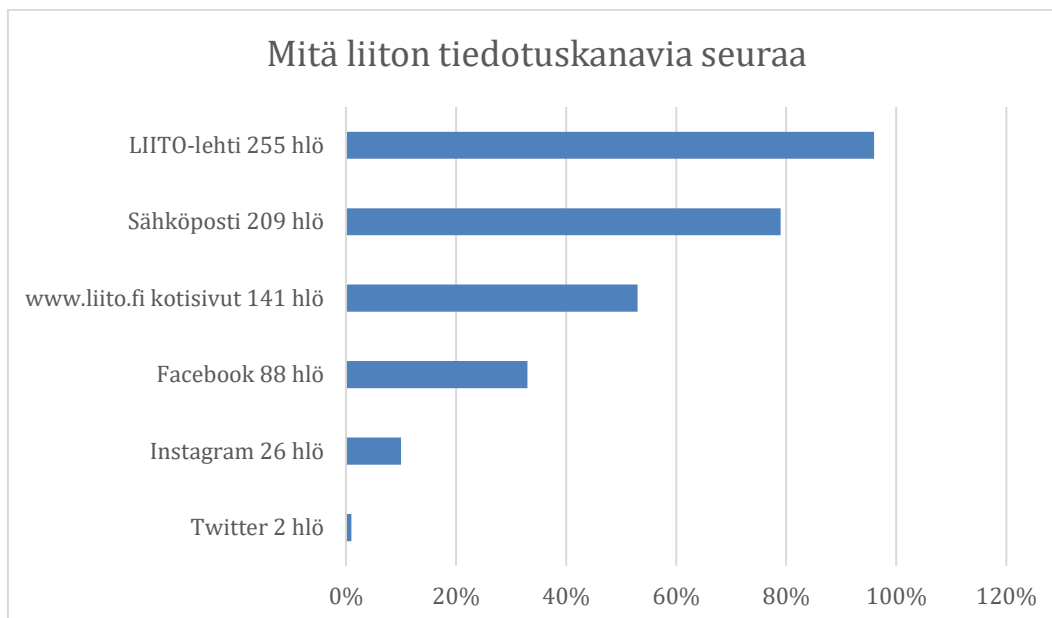
Ideota yhteistyön toteutukseen muiden kerhojen kanssa työpajassa tuli esille vapaa-ajan toimintaa ja reissuja yhdessä, esim. laskettelureissu tai kulttuuritapahtuma. Kummitoimintaa uusien/pienempien kerhojen kanssa. Kutsutaan lähikerhot mukaan kerhon tapahtumiin, koulutuksiin tai liikuntapaikkoihin tutustumisiin. Työpajassa yksi ryhmä ehdotti, että perustetaan/organisoidaan liiton puolesta suurempia alueita, joissa toimii rekisteröity yhdistys esim. suuressa kaupungissa ja toiminta-alueeseen kuuluvat lähiseudun pienemmät kunnat/kaupungit. Tällöin hallinnollinen byrokratia hoituisi kerhon kautta ja alueet voisivat olla mukana epävirallisemmin alueellisen työryhmän muodossa

Työpajassa ideoita toiminnoiksi perinteisten toimintamuotojen rinnalle olivat koulutuksia yhteistyössä kunnan, lajiliittojen ja paikallisten yritysten kanssa. Yhteistyö urheiluseuran kanssa, esimerkiksi seuratoiminnan esittely ja otteluluiden seuraaminen yhdessä. Ideoita alueen muiden aineiden opettajien kanssa tehtävään yhteistyöhön oli yksi pohdinnan aihe työpajassa ja siinä tuli esille seuraavaa. Liikkuva koulu -teeman puitteissa voisi yhdessä muiden aineiden opettajien kanssa kehittää koulujen toimintaa. Järjestetään haasteotteluita tai tehdään yhteisiä reissuja ulkomaille urheilutapahtumiin. Suunnitellaan yhdessä eri ainerajat ylittäviä vesoja. Toimintaa voisi tehdä myös alueellisesti, esimerkiksi suunnitellaan yhdessä eri aineopettajakerhojen kanssa toiminnallinen koulupäivä -konsepti, joka kiertäisi alueen eri kouluissa. Tutkimuksen mukaan saman alan järjestön kanssa yhteistyötä tekee kolmannes (Pessi & Oravasaari 2010, 52).

4.5 Yhteistyö LIITO ry:n kanssa

Arviointiraportin mukaan liiton tarjoamista palveluista selvästi eniten kerhot hyödynsivät paikallisia koulutuksia ja kerhotapaamisia. Muut liiton palvelut (viestit, opetusmateriaalit, kotisivujen jäsensivut, Facebook-sivut, uutiskirje, LIITO-lehti) saivat 3-5 ääntä. 13 vastaajasta kolme kokee saavansa liitolta apua hyvin, viisi melko hyvin ja kolme keskinkertaisesti, loput huonommin.

Kaikilta kyselyyn vastanneilta (266 hlö) kysyttiin mitä liiton tiedotuskanavia he seuraavat ja vastaukset jakautuvat seuraavasti: LIITO lehti 96 prosenttia, sähköposti 79 prosenttia, kotisivut 53 prosenttia, Facebook 33 prosenttia, Instagram 10 prosenttia ja Twitter 1 prosenttia.

KUVIO 6. Mitä liiton tiedotuskanavia vastaajat seuraavat.

Työpajakeskusteluissa kaikille kerhoille esitettiin selkeää tiedotusvastaavaa, jonka kautta kulkisi liiton tapahtumista tiedottaminen ja yhteydenpito liiton suuntaan. Tämä toimiikin jo monissa kerhoissa. Koulutuksista voisi tiedottaa liiton jäsenille tiedottamisen lisäksi myös entistä enemmän paikallisyhdistysten ja kuntien koulutoimien kautta. Lisäksi liiton toivottiin tiedottavan muiden kerhojen toimivista käytännöistä ja siitä, miten kerhon toimintaa olisi hyvä pyörittää. Ideoita voisi jakaa tapaamisissa ja lisäksi voisi olla materiaalipankki liiton kotisivuilla. Myös tiedottamiseen kaivattiin apua. Järjestön sisäistä luottamusta edistää jatkuva tiedonvirta paikallis- ja liittotason välillä. Suora kontakti paikallistasolta liittotasolle auttaa yhteistyössä ja yhteisten tavoitteiden ajamisessa. (Jurvansuu 2002, 154-156.)

Eräässä tutkimuksessa yhdistykset jyvaskyläläiset yhdistykset pitivät kaikkein olennaisimpana tai erittäin olennaisena tiedon levittämistä/välittämistä ja omasta toiminnasta tiedottamista. Vastaukset osoittavat sen kuinka merkityksellisessä osassa tiedon politiikka on nykyisin yhdistysten toiminnassa. Sen sijaan, että yhdistykset vain etsisi-

vät, soveltaisivat ja käyttäisivät tietoa, he myös tuottavat, jakavat ja välittävät sitä. Monipuolisuus ja monitahoisuus kuvaavat hyvin yhdistysten yhteydenpitoa ja kanssakäymistä. (Hänninen 2003, 228.)

Esityksiä huomionsoitusten saajiksi on suurin osa tehnyt, mutta näistä suurin osa yli 2 vuotta sitten. Liiton toiveena olisi saada enemmän huomionsoitusehdotuksia (ansiomerkit, vuoden liikunnan ja terveystiedon opettaja) kerhoilta ja jäseniltä. Työpajassa esitettiin asian saamista kerhojen hallituksen kokouksen asialistalle vuosittain, jotta asia olisi joka vuosi esillä. Vuoden opettajan esityksiin toivottiin lisäkommentteja myös oppilaalta ja kollegalta. Pohdittiin myös voisiko asian laittaa kerhojen ”velvollisuudeksi”, kuten on toimintakertomuksen toimittaminen toiminta-avustuksen saamiseksi.

Työpajassa pohdittiin liiton ja kerhojen välistä yhteistyötä. Miniopintopäiviä toivottiin alueellisesti eri paikkakunnille, myös pienemmille ja pohjoiseen. Osa toivoi koulutuksia enemmän, osa piti nykyistä määrää sopivana. Kouluttajiksi toivottiin erityisesti liikunnanopettajataustaisia kouluttajia, tällöin koulutuksen anti on sopivin koulujen liikunnanopetukseen. Liitolta toivottiin myös apuja järjestelykuluihin.

Yhdistyksen kuulumista valtakunnalliseen järjestöön pidetään tärkeänä. Tämä tuo paikalliselle toiminnalle laajempaa kontekstia, legitimizeettiä ja näkyvyyttä. Yhteistyömuodoista keskeisimpiä olivat tapahtumat, koulutukset sekä tiedonvälitys ja -jakaminen. Konkreettisessa koulutusyhteistyössä esimerkiksi kutsutaan ja kustannetaan yhdessä ulkopuolinen luennoitsija. Yhdistyksen omalta liitolta toivottiin erityisesti apua erityisesti taloudenhoitoon, markkinointiin ja viestintään. Myös rahalliset avustukset koettiin tärkeiksi. Liitoilta toivotaan myös enemmän yhteyksiä paikallistasolle, jotta syntyisi paremmin käsitys siitä mitä paikallistasolla tapahtuu ja mihin apua sekä tukea kaivataan. (Jurvansuu 2002, 154-155; Pessi & Oravasaari 2010, 52-56.)

Työpajassa ehdotettiin liiton järjestämää kerhokiertuetta, jolla aktivoitaisiin kerhoja. Saman päivän aikana olisi koulutus ja tilaisuus. Alueelle missä ei ole toimintaa voisi viedä miniopintopäivät koulutuksen ja koulutuksen jälkeen pitää tilaisuuden missä esiteltäisiin kerhon toimintaa/laitettaisiin kerhon toiminta kädestä pitäen alkuun. Ehdotettiin myös aluetapaamisia, johon voisi kutsua ystävyys-/lähialueen kerhoja mu-

kaan esim. ”me vs. te” pelit teemalla. Liitolta toivottiin tukea järjestävälle taholle. Kerhotapaamiset ovat olleet hyviä ja niitä toivotaan jatkossakin. Yksi työpajaryhmä viidestä toivoi avustusta liitolta vähävaraisille kerhoille.

Pessin ja Oravasaaren (2010) tutkimuksen mukaan paikallisista yhdistyksistä yli puolet kaipasi koulutusta vapaaehtoistoiminnan koordinointiin ja kehittämiseen liittyvää koulutusta työntekijöille. Koulutusta kaivattiin erityisesti perustiedon lisäämiseen ja toimijoiden motivointiin, innostamiseen sekä sitouttamiseen. Myös verkottumista ja enemmän muiden kanssa kokemusten vaihtoa toivottiin. Sen kautta voisi jakaa hyviä käytänteitä järjestöstä toiseen. (Pessi & Oravasaari 2010, 47-50.)

Liitolta toivottiin erityisesti apua vaikuttamiseen kuntien/kaupunkien toimintaan liittyen työehtoihin ja lainsäädäntöön, siihen miten voitaisiin koulukohtaisia eroja tasa-arvoistaa. Ehdotettiin myös väitöskirjalle aihetta: Koulukohtaiset erot liikunnanopettajien työjärjestelyissä. Voisi lähteä paremmin vaikuttamaan asioihin ja saisi paremmin tasa-arvoista ja vertaista toimintaa. Toivottiin myös koulutusta kuntatoimijoille: Liikuntatoimien yhteistyön kehittäminen liikunnanopettajien kanssa. Ongelmia on esimerkiksi liikuntatilojen saamisessa iltapäivän liikuntatunneille. Seurojen vuorot menevät edelle, koska ”seurat tekevät tavoitteellista toimintaa, koululiikunta on vain koululiikuntaa”. Koululiikuntakin on tavoitteellista toimintaa ja se tavoittaa koko ikäluokan lapset ja nuoret. Tässä voivat toimia tässä esimerkkeinä kerhot, joilla yhteistyö toimii hyvin.

4.6 Jäsenet ja luottamushenkilöt

Työpajassa pohdittiin miten saada kerhoon uusia jäseniä. Kerhojen jäsenet ovat hyviä kerhotoiminnan esittelijöitä, he voivat kertoa muille alueen opettajille kerhon toiminnasta ja siitä miksi kannattaa tulla mukaan. Jos kunnassa on koulujen liikunnanopettajien rekisteri, niin sen kautta toiminnasta tiedottaminen kannattaa. Jos rekisteriä ei ole, niin viestintää voi tehdä koulujen rehtoreiden kautta. Todettiin, että olisi hyvä saada uudet/nuoret liikunnanopettajat ymmärtämään, että toiminnassa mukana olemalla saa uusia ideoita, liikunnanopettajien kesken on hyvä henki ja tapaamisista saa vahvistusta omaan ammatti-identiteettiin. Kollega on hyvä apua tähän, hän voi henkilökohtaisesti kertoa toiminnasta ja suostutella mukaan. Myös rehtoreiden kautta voi välittää tietoa kerhon toiminnasta. Liitolta toivottiin vaikuttamisviestiä kuntiin opin-

topäivien ja muiden koulutusten, myös paikallisten, vesokelpoisuudesta. Jos koulutuksen olisivat paremmin vesokelpoisia, tämä toisi uusia jäseniä. Myös aineryhmäyhteistyö kunnan tasolla toisten koulujen liikunnanopettajien kanssa koettiin hyväksi ja samalla voi innostua myös mukaan kerhon toimintaan, kun siitä samalla mahdollisesti kuullee. Nudge on interventio, jonka tavoitteena on saada ihminen tekemään omalta kannalta parempia valintoja. Jotta tavoite saavutetaan, ihmistä vaivihkaa kevyesti pukataan, ohjataan, houkutellaan tai tuupataan ja samalla ehkäistään nopean ajattelun tuottamia ongelmia. Nudgessa ihmistä ei pakoteta tekemään jotain tiettyä valintaa, vaan hänen valinnanvapauttansa kunnioitetaan. (Honkanen 2016, 308.)

Kyselyn mukaan kerhojen koulutuksiin motivoi pääsääntöisesti (84-93 % vastaajista) osallistumaan itsensä kehittäminen, uusien ideoiden tarjoaminen oppilaille, mieleniintoinen ohjelma ja kollegoiden tapaaminen. Kerhon vapaa-ajan toimintaan osallistumiseen motivoi pääasiassa (63-79 % vastaajista) kollegoiden tapaaminen, samanhenkinen porukka ja mielenkiintoinen ohjelma. Kolmasosan mielestä hyvä tarjoilu motivoi lisäksi osallistumaan. Kerhon kokouksiin motivoi osallistumaan pääasiassa kollegoiden tapaaminen (63 %) ja päätöksentekoon vaikuttaminen (45 %). Autonomian tarve tyydyttyy, kun yksilö kokee, että hän voi valita eri asioita elämässään sekä hänellä on mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon ja siihen mitä itse tekee (Vasalampi 2017, 59). Viidenosan motiivina oli velvollisuudentunne ja 13 prosenttia motivoi myös hyvä tarjoilu. Ulkoinen motivaatio on sitä, että toimitaan esimerkiksi muiden ihmisten tai tilanteen asettamien vaatimusten mukaan (Vasalampi 2017, 55).

Toimijoiden motiivit ja odotukset ovat sidoksissa yhdistystoimintaan sitoutumiseen. Yhdistystoiminta on koettava jollain tavalla hyödylliseksi itselleen, jotta ihminen sitoutuu. Nämä hyödyt ovat karkeasti jaotellen konkreettisia ja materiaalisia, taloudellista hyötyä tuovia, toiminnan sosiaalisuudesta syntyviä hyötyjä tai tekijöitä, jotka liittyvät toiminnan päämäärään. (Jurvansuu 2002, 141.)

Hyödyksi opettajalle kuulua paikalliseen toimintaan koettiin työpajassa yhteisöllisyys, kollegiaalinen tuki ja kulumisten vaihto. Arviointikyselyssä yksi vastaaja kuvasi tällaista toimintaa näin: ”Tarjoamme apuamme aina toisillemme ja verkostoituminen toimii hyvin”. Jotta ihminen kokee osallisuutta yhteisössä, hän kokee olevansa osa tätä yhteisöä, toimii osana yhteisöä ja kokee kuuluvuutta yhteisöön. Sosiaalipedagogisesti

ymmärrettynä osallisuuden perusta ja tunne yhteisöön kuulumisesta voi kehittyä merkityksellisissä sosiaalisissa suhteissa. Vuorovaikutuksellinen yhteinen tavoitteellinen toiminta auttaa muodostamaan merkityksellisiä suhteita yhteisön jäsenten välille. Vuorovaikutuksellinen yhteinen tavoitteellinen toiminta auttaa muodostamaan merkityksellisiä suhteita yhteisön jäsenten välille. (Nivala & Ryyänen 2019, 138-140.)

Tärkeitä asioita olivat myös materiaalien jako, koulutukset, lukukauden päättäjäiset, tutustumiskäynnit, yhteistyö kunnan liikuntapalveluiden kanssa (kuulee esimerkiksi tulevista liikuntapalveluista, uusista liikuntapaikoista, remonteista) ja se, että voi kysyä kollegalta ratkaisua ongelmiin. Sitoutunut jäsenistö tuo toimintaan mukanaan omaa pääomaa. Jäsenten innostuneisuudella, aktiivisuudella ja vaikuttamisen halulla on kansalaisjärjestötoiminnan perusta. (Jurvansuu 2002, 138-141.)

Kyselyn mukaan kerhon luottamustehtävässä oli toiminut 51 prosenttia vastaajista, eli 51 henkilöä. Heistä lähes 90 prosenttia oli yli 35-vuotiaita. Järjestöjen vapaaehtoistyötä tekevät pääosin 35-65-vuotiaat (Siisiäinen & Kankainen 2009, 111). Motiivina toimimiseen yli puolella oli halua osallistua, yhteisöllisyys, halu tehdä hyvää toisille, yhdessä tekeminen, vuorovaikutus ja halu vaikuttaa. Tärkein suomalaisia motivoiva tekijä vapaaehtoistyöhön on halu auttaa. Osallistuminen ja halu osallistua vapaaehtoistoimintaan kertoo suomalaisten keskinäisestä osallisuudesta ja luottamuksesta. Vapaaehtoistoiminta on dynaaminen pohja, jolle rakentaa sosiaalista pääomaa ja sen avulla aktiivista kansalaisyhteiskuntaa. (Yeung 2002, 70-72.) Osallisuudella vaikutetaan muun muassa oman elämän mahdollisuuksiin, toimintoihin ja joihinkin yhteisiin asioihin. (Isola, Kaartinen, Leemann, Lääperi, Schneider, Valtari & Keto-Tokoi 2017, 4.)

Niistä, jotka eivät toimi tai eivät ole toimineet (50 henkilöä) kerhon luottamustehtävässä 68 prosenttia ei kiinnostaisi toimia luottamustehtävässä, 28 prosenttia ei osaa sanoa ja 4 prosenttia kiinnostaisi toimia. Suurin syy kiinnostuksen puutteelle oli aikapula (69 %). Muita vähemmän vapaaehtoistyöhön osallistuvat pienten lasten vanhemmat (Siisiäinen & Kankainen 2009, 111). Myös sitoutuminen pelotti (15 %) ja koettiin, että ei ollut sopivia tehtäviä (13 %). Osallistumisen esteitä poistetaan jakamalla tehtävien vastuista eri henkilöille, ei liikaa vastuuta yhdelle henkilölle. Uusille luottamushenkilöille ei heti ”liian suuria saappaita”. Vapaaehtoisten inhimilliset voimavarat on hyvä huomioida tarkoin toiminnassa itse, heidän osaamisensa ja aikansa. Keskeisiä

teemoja ovat osallistumisen mahdollistamien, osallisuus ja kommunikointi (Kaukinen 2015, 48.)

Ei kerhon toiminnassa mukana olevista kyselyn vastaajista yli puolet (52 %) olisi ehkä valmis osallistumaan toteutukseen, jos paikallista toimintaa olisi. Viidesosa vastaajista ei ole valmis osallistumaan toteutukseen, lähes viidesosa olisi valmis osallistumaan ja 11 prosenttia ei osannut sanoa. Ongelmia koetaan ihmisten saamisessa mukaan ja heidän sitoutumisessaan toimintaan pitkäksi aikaa (Pessi & Oravasaari 2010, 97-104).

Työpajassa mietittiin miten saada jäsenet mukaan kerhon luottamustoimiin/toimi-joiksi. Uusien toimijoiden mukaan saamisessa auttavat mukava mielenkiintoinen tekeminen yhdessä ja henkilökohtainen pyytämien. Jos ihminen tuntee entuudestaan yhdistyksen jäseniä tai lähtee mukaan yhdessä tuttavien kanssa voi vapaaehtoistyöhön mukaan lähteminen olla todennäköisempää (Siisiäinen & Kankainen 2009, 111.) Vapaaehtoisia hankitaan eniten toisten vapaaehtoisten kautta. Lisäksi järjestön aktiivisten toimijoiden kutsuminen ja uusien ihmisten pyytäminen mukaan henkilökohtaisesti ovat yleisiä tapoja. (Pessi & Oravasaari 2010, 97-104.) Matalan kynnyksen toiminta, vastavuoroisuus. Rekrytoinnissa pidetään tärkeänä esimerkiksi henkilökohtaisuutta, mainetta, yhteistyötä ja omia koulutuksia. (annat jotain ja saat jotain), luottamustehtävien kierrätys ja sisäisen motivaation herättäminen auttavat myös. (Vasalampi 2017, 55.)

Työpajassa todettiin, että luottamustoimien hoitajat voisi vapauttaa kerhon jäsenmaksusta tai heitä voisi muistaa esimerkiksi lahjakortilla. Puheenjohtajalla on yleensä eniten hommia ja häntä voisi esimerkiksi tukea maksamalla osan koulutuksen osallistumismaksusta esimerkiksi liiton opintopäiville. Kannustimena toimii mahdollisuus vaikuttaa suoraan oman kerhon toiminnan sisältöön. Kannustin on myös se, että pääsee osallistumaan liiton kutsumana tapahtumiin/koulutuksiin/keskustelutilaisuuksiin. Talous on yksi attribuutti, jolla on merkitystä myös kerhojen toimintaan sitoutumiselle. Yhteistyökumppaneilta voi saada hinnanalennusta jäsenille ja tämä tuo jäsenille taloudellista etua. (Halava & Pantzar & Lukin 2018, 11.-13.) Kannustimet ovat tärkeitä motivaation lähteitä ja niiden avulla saadaan ihmiset liikkeelle. Kannustumia käytettäessä on hyvä miettiä pohtivatko ihmiset tarjottuja valintoja mieluummin hyötyjen, kun häviöiden kannalta (Honkonen (2016, 313).

Järjestämällä virallisten kokousten lisäksi tai jatkoksi myös epämuodollisia kokoontumisia, joissa mahdollisuus yhteisten kokemusten vaihtoon on yksi tapa motivoida ja innostaa sekä vahvistaa osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta vapaaehtoisten toimijoiden keskuudessa. Ilmainen tuote, esim. pipo kaikille, jotka toimivat vapaaehtoisesti ja järjestävät muille toimintaa tukee myös yhteenkuuluvuuden tunnetta. Monelle yhteisön jäsenelle yhteinen tunnus (logo) on tärkeä sellaisenaan. Se edustaa kuulumista yhteisöön, sen voimaa ja tehtävää. (Honkonen (2016, 313).

Työpajassa todettiin, että on tärkeää tukea sitä, että tapahtumiin voi jokainen osallistua omana itsenään, tutustutaan toisten arkeen ja jaetaan ideoita avoimesti. Tämä auttaa muodostumaan merkityksellisiä suhteita yhteisön jäsenten välille. Keskeinen periaate sosiaalipedagogisessa ajattelussa on jokaisen ihmisen näkeminen ja kohtaaminen toimijana tai ainakin vähintään siihen kykenevänä. Jokaisella ihmisellä tulisi olla mahdollisuus toimia, kehittää ja käyttää kykyjään, mutta hän saa itse päättää käyttääkö niitä vai ei. Keskeinen tavoite on toimintamahdollisuuksien edistäminen. Keskeinen lähtökohta toimintamahdollisuuksien edistämässä on jokaisen ihmisen arvo ja arvokkuus sekä näiden vaaliminen. (Nivala & Ryyänen 2019, 95, 101-103.) Myös Vanhojen päivien tanssit luovat yhteisöllisyyttä. Kerhojen sisäiset ja/tai väliset pelitapahtumat luovat merkityksellisiä suhteita yhteisön jäsenten välille. Myös yhteistyö kerhona muiden kanssa luo yhteisöllisyyttä, esimerkiksi kerholaiset seuran kutsumana katsomassa ottelua.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDITUKSET

Toimintaympäristö muuttuu ja järjestötoiminta muuttuu ja muovautuu siinä samalla. Järjestöissä tehdään paljon aktiivista uuden toimintaympäristön kehittämistyötä tämän sopeutuvan muutoksen lisäksi. (Laitinen 2015, 76.) Opinnäytetyön tekijän yhteisöpedagogi (YAMK) opinnot antoivat sysäyksen LIITO:n omalle aktiiviselle kehittämistyölle. Pienempää kehittämistä tehtiin jo ennen tätä kehittämistyötä, mutta tämä opinnäytetyö oli avaus uuteen eli paikallistoiminnan kehittämiseen. Tämä kehittämistyö ei hyödynnä vain työn tilaajaa vaan erityisesti myös muita aineopettajajärjestöjä sekä muita yhdistyksiä, joilla on tarvetta kehittää paikallistoimintaa. Työ kiinnittyy vahvasti myös yhteisöpedagogin työkenttään, valmentaa yhteisöpedagogi (ylempi

AMK) -tutkinto toimimaan vaativissa yhteisöjen kehittämistehtävissä (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2020; Opintopolku 2020).

Tutkimusprosessi eteni vaihe vaiheelta ja jokainen vaihe antoi eväitä seuraavan vaiheen työstämiseen. Olemassa olevat aineistot (kerhojen toimintakertomukset ja arviointiraportti liikunnan ja terveystiedonopettajien paikallistoiminnasta) ohjasivat tutkimuskysymysten muotoilua ja tutkimuskyselyn tekemistä. Kyselyn analysointi auttoi valitsemaan ja teemoittamaan työpajassa käsiteltävät aiheet. Kyselyn vastausprosentti 18,5 oli riittävä ja antoi vastauksia kysymyksiin. Työpajaan kerhotoimijat lähtivät hyvin liikkeelle, 9 kerhosta 16 osallistujaa. Työpajan tulokset ovat siten useamman ja eri alueiden paikallistoimijan näkemyksistä koottu.

Tutkimuskysymykseni olivat: Mitä apua ja tukea paikalliset kerhot kaipaavat toimintaansa? Mitä toimia vaaditaan, jotta saadaan perustettua uusia kerhoja ja aktivoitua passiivisia kerhoja? Apukysymyksiä ovat: Mitkä ovat ne asiat, joihin kerhot kaipaisivat tukea LIITO:lta paikallisen toiminnan tueksi? Mitä kerhot voisivat oppia toinen toisiltaan ja millaista yhteistyötä he voisivat tehdä keskenään sekä muiden tahojen kanssa? Miten voisimme aktivoida passiivisia kerhoja? Miten voisimme tukea uuden paikallisen kerhon perustamisessa? Minkälaista tukea ja kannustusta luottamushenkilöt kaipaavat? Sain vastauksia näihin kysymyksiin, toisiin enemmän ja toisiin vähemmän. Esittelen seuraavassa tutkimustuloksista tekemiäni johtopäätöksiä ja kehittämisehdotuksia.

Yli 60 prosenttia kyselyn vastaajista ei osallistunut kerhojen toimintaan, mutta 17 prosenttia (44 hlö) näistä haluaisi osallistua. Arviointiraportinkin mukaan ei kerhotoimintaan osallistuvista lähes puolet olivat kiinnostuneita osallistumaan, jos kerhotoimintaa olisi. Kerhojen olisi keksittävä keinoja tavoittaa nämä henkilöt (Siisiäinen & Kankainen 2019, 119-122). Muutenkin opettajien tietoisuutta kerhotoiminnasta tulee lisätä, sillä kaikki LIITO:n jäsenet eivät ole tietoisia paikallisesta toiminnasta, saati ne opettajat, jotka eivät ole LIITO:n jäseniä. Tietoisuutta paikallisesta toiminnasta voi lisätä esimerkiksi välittämällä paikallisten toimijoiden markkinointiviestejä liiton kautta alueiden jäsenille ja käyttämällä alueiden opettajien tiedotuskanavia toiminnasta tiedottamiseen. LIITO-Liikunnan ja Terveystiedon Opettaja jäsenlehteen on myös tu-

lossa tämän kehittämistyön innoittamana Kerhotoiminta palsta, jossa esitellään paikallista toimintaa. Tavoitteena on kerhojen ja sitä kautta myös LIITO:n jäsenmäärään kasvattaminen.

Kerhoja on sekä rekisteröityjä että rekisteröimättömiä ja ainakin yksi rekisteröidystä kerhosta miettii rekisteröinnin purkua ja jatkamista kerhon toimintaa rekisteröimättömänä. Täytyy selvittää vielä tarkemmin mihin kaikkeen kerholle on hyötyä siitä, että on rekisteröity yhdistys verrattuna siihen, että toimii kerhona, jotta kerhot voivat miettiä, kannattaako yhdistystä lakkauttaa. Ja ylipäättään erot kerhojen toiminnassa rekisteröitynä tai rekisteröimättömänä on hyvä tuoda esiin myöhemmin tehtävässä kerhotoimijan oppaassa. Tästä olisi apua toimintaan ja siihenkin jos miettii, kummanlainen kerho haluaa olla tai jos perustaa uutta kerhoa. Toivottavasti yhdistyslain uudistaminen valmistuu pikapuolin, koska sen tarkoitus on helpottaa yhdistyslakia ja yhteisöllistä kansalaistoimintaa (Valtioneuvosto 2019).

Kerhon varsinaisia jäseniä ovat ne, jotka ovat myös LIITO:n jäseniä ja kerhon ulkojäseniä ovat muut jäsenet. LIITO:n jäsenyyttä eivät kaikki kerhot kysy jäseniltä ja siksi on epäselvyyttä siitä, kuka on varsinainen ja kuka ulkojäsen. Tähän tulee kehittää joku systeemi, jotta jäsentiedot ovat ajantasaiset sekä kerhoilla että liitolla. Jotenkin pitäisi myös saada sellainen yhteisöllisyys aikaiseksi, että ilman muuta kuuluu sekä liittoon että yhdistykseen ja näin toki suurimman osan kohdalla onkin. Arviointiraportista selvisi, että yhdessä kerhossa kerhon jäseniksi kuuluvat automaattisesti kaikkien paikallisten koulujen liikunnanopettajat. Myös eri aineopettajajärjestöillä oli erilaisia tapoja organisoitua. Esimerkiksi Biologian ja maantieteen opettajien liiton jäsenet kuuluvat automaattisesti ilman erillistä jäsenmaksua oman asuinkuntansa määrittelemään piiriin (Biologian ja maantieteen opettajien liitto 2020). Tätä asiaa on hyvä selvittää tarkemmin ja sen jälkeen pohtia olisiko LIITO:n ja kerhojen organisoitumista ja jäsenyyksiä syytä järjestää eri tavalla. Jos tähän päädyttäisiin se tarkoittaisi sääntöjen uudistamista.

Kerhojen taloudenhoitoon tulee antaa vinkkejä kerhotoiminnan oppaassa. Tämän kehittämistyön aineiston perusteella voi tehdä erilaisia kehittämissuhteita. Alueita, joissa ei ole pidetty koskaan tai aikoihin opintopäiviä voisi kannustaa järjestämään opintopäivät, sillä niillä saa kerhon talouden kuntoon ja muutenkin aktivoitua toiminta-

taa. Kerhoja tulee kannustaa selvittämään paikallisesti sekä kunnan että opettajayhdistysten mahdolliset avustukset. Avustusten saaminen vaatii kerhon rekisteröitymisen yhdistykseksi ja avustuksen saamismahdollisuus on yksi kannustin rekisteröitymiseen. Myös liiton toiminta-avustuksen kehittämistä voisi miettiä. Voisiko tuki tai osatukea olla esim. ilmainen osallistuminen liiton järjestämään koulutukseen kerhojen aktiivisille hallituksen jäsenille. Menestyvän yhdistyksen tunnuspiirre taloudellisesti on suhteellinen omavaraisuus ja riippumattomuus eli yhdistys saa rahoitusta monelta eri taholta (Jurvansuu 2002, 130, 167, 170).

Hallituksen jäsenten rooleista ja tehtävistä voisi tehdä kerhoille kerhotoiminnan oppaaseen mallin/suosituksen. Mitä rooleja hallituksen jäsenillä voi olla ja mitä tehtäviä ne tarkemmin pitävät sisällään. Puheenjohtajan rooli korostuu helposti ja tehtävien jakaminen keventää puheenjohtajan ja myös muiden työtaakkaa. Vapaaehtoistoimijat ovat keskeisenä resurssina järjestön toiminnassa (Laimio & Välimäki 2011, 10-12, 23; Pessi & Oravasaari 2010, 9, 162-163).

Kerhojen toiminta on sekä suunnitelmallista, vuosikelloon pohjautuvaa, että enemmänkin kertaluontoista ja satunnaista toimintaa. Tässä on selkeästi eroa sillä, onko kerho rekisteröity vai rekisteröimätön. Myös rekisteröimättömien kerhojen toimintaan olisi hyvä saada ryhtiä suunnitelmallisudella ja sen avuksi voisi tehdä mallin/malleja kerhon vuosikellosta. Tässä voi käyttää apuna jo olemassa olevia kerhojen vuosikelloja/suunnitelmia. Malleja voisi olla kahdenlaisia, rekisteröidylle ja rekisteröimättömälle kerholle. Jotta järjestö pysyy veto- ja elinvoimaisena se asettaa itselleen strategisia tavoitteita sekä suunnittelee, arvioi ja kehittää toimintaansa (Häyrynen 2015, 38).

Kerhoilla on pääosin käytössä viestintäkanavista nopeat, tehokkaat ja suoraan jäsenet tavoittavat kanavat, suosituimpana sähköposti ja seuraavana Whatsapp ja Facebookryhmä. Näiden käyttö ei vaadi paljon työtä ylläpidon suhteen ja ovat siksi hyvin toimivia kerhojen käytössä. Nämä eivät myöskään ole maksullisia, mistä on iso etu kerhojen toiminnalle pienen budjetin varassa.

Kerhotoiminta on ikään kuin alusta, jossa toteutuu sosiaalipedagoginen ajattelu. Tälle suuntaukselle ominaisen ajattelun huomioiminen ja vaaliminen on tärkeää kerhotoiminnassa. Yhteisöllisyys, yhteenkuuluvuus ja osallisuus ovat keskeistä huomioitavia ja vaalittavia käsitteitä ja yhteiskunnallinenkin kasvatus tulee näkyä toiminnassa. Kaikki

halukkaat kohderyhmään kuuluvat on otettava mukaan toimijoiksi ja heidät hyväksyttävä sellaisina yksilöinä, kun ovat. Toimijoiden välillä vaalitaan tasa-arvoista vuorovaikutuksellista dialogia. On hyvä muistaa, että kerhoyhteisö on koossa yhteisen merkityksen vuoksi, samojen aineiden opettajuus ja se on tärkeä koossa pitävä voima. (Niivala & Ryyänen 2019.)

Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena oli miettiä keinoja, miten saada kerhotoimintaa alueille missä sitä ei ole. Voisi kartoittaa vielä tarkemmin alueet, joissa ei ole kerhotoimintaa, mutta on kuitenkin riittävästi jäseniä ja miettiä keinoja innostaa alueen jäseniä kerhon perustamiseen. Alueen jäsenistä voisi etsiä jäseniä, jotka ovat jo jotenkin mukana liiton toiminnassa, eli osallistuvat koulutuksiin. Heidän kanssaan voisi virittää yhteistyötä esimerkiksi järjestämällä alueella miniopintopäivät ja sen jälkeen innostaa toimimaan jatkossakin ja mahdollisesti perustaa uusi kerho liiton tuella. Lähi-kerhon tuki tässä työssä on myös tärkeää, se voi toimia mentorina uudelle perustetavalle kerholle.

Toiminnan saamisessa alueille missä sitä ei vielä ole, voi miettiä myös kevyempiä keinoja, kun kerhon perustaminen. Voisivatko nykyiset kerhot toimia laajempien alueiden kerhoina, jolloin toimintaan voisi osallistua kauempaakin joko livenä tai etänä. Etäyhteydellä osallistuminen esimerkiksi keskustelutilaisuuteen terveystiedon ylioppilaskirjoitusten korjaamisesta toimisi hyvinkin. Myös ainakin osan liikuntakoulutuksista voisi kuvata ja mahdollistaa osallistuminen joko liveyhteydellä tai tallenteen kautta myöhemmin.

Perinteiset tavat, koulutukset, lajikokeilut ja vapaa-ajantapahtumat ovat suosituimpia kerhon toimintamuotoja, joten niiden järjestämistä kannattaa jatkaa. Kerhojen muista hyvistä käytänteistä nousivat esille: liikuntavälinelainaamo jäsenille, pilvipalveluiden hyödyntäminen dokumentoinnissa sekä materiaalien keräämisessä että jakamisessa, kimpakyyti opintopäiville, vuosittainen jäsenkysely jäsenten toiveista ja opettajien omien ideoiden jakaminen muille opettajille. Näitä kannattaa mallintaa ja ohjeistaa kerhotoiminnan oppaassa, jotta hyvät käytänteet leviävät kaikille kerhoille. Kokoontumiset ovat elinvoimaisen yhteisön elinehto (Halava & Pantzar & Lukin 2018, 11-13).

Terveystiedon opettajien huomioiminen kerhon toiminnassa, esimerkiksi koulutuksissa on tärkeää. Tarpeen kartoitus toimintatoiveista heiltä itseltään ja kun saadaan vakiintuneita käytänteitä, niistä on hyvä kertoa alueen opettajille ja saada sitä kautta

myös uusia jäseniä. Terveystiedon opettajissa on paljon myös opettajia, jotka eivät opeta liikuntaa, eivätkä siksi ehkä ole mukana kerhon toiminnassa tai edes tietoisia kerhon olemassaolosta.

Eri asteiden opettajat tulee huomioida koulutuksessa. Osa koulutuksista voi olla eri asteiden opettajille sama, mutta niissäkin on hyvä olla vinkkejä soveltamiseen eri asteiden oppilaille. Osa koulutuksista voi olla selkeästi tietylle kohderyhmälle, esimerkiksi ammatillisen koulutuksen opettajille. Eläköityvät/eläkeläisjäsenet on hyvä ottaa mukaan heille järjestettävän toiminnan suunnitteluun ja helpointa on antaa vastuu heille itselleen. Heillä on tähän myös enemmän aikaa, kun työssäkävillä opettajilla. Toiminta on mielestäni heistä itsestään lähtevää, eli sellaista, kun he itse haluavat ja yhdistys on hyvä toiminnan mahdollistaja.

Kerhojen tekemällä vaikuttamistyöllä pystytään vaikuttamaan kuntaelimiin ja tehostamaan kunnan opetus- ja liikuntatoimelta saatavia palveluja koululiikunnan edistämiseksi. Tämä on tärkeä asia ja toimintatapojen/yhteistyömuotojen jakamisen tiedoksi toisille kerhoille auttaa kehittämään vastaavaa yhteistyötä muillakin alueilla. Kerhojen kannustaminen kuntien/koulujen rehtoreiden kautta tiedottamiseen kerhon toiminnasta ja näin tavoittamaan uusia jäseniä on myös tärkeää. Järjestöillä on merkittävä rooli suomalaisessa kansalaisyhteiskunnassa (Hänninen 2003, 241; Ilvonen 2007, 7).

Tärkeää on luoda hyvä yhteys kerhojen välille, ja siinä auttavat esimerkiksi liiton järjestämät kerhotapaamiset. Hyvän yhteyden avulla on sitten hyvä suunnitella yhteistä toimintaa. Lähialueiden ystävyystapaamiset ovat kannatettavia ja hyvänä esimerkkinä toimii jo olemassa oleva kahden kerhon välinen vuosittainen leikkimielinen kisailu, jonka järjestelyvastuussa on kumpikin kerho vuorovuosin.

Yhteistyötä paikallisten yhdistysten ja yritysten kanssa voisi kertoa esimerkkejä ja mallintaa muille kerhoille toteutettavasi. Yhteistyön rakentamisessa muiden aineiden opettajien voisivat olla mukana myös eri aineiden pedagogiset ammattijärjestöt. Voisi olla jotain kaikille sopivia yhteisiä koulutuksia valtakunnallisesti, joista voisi ammentaa ideoita myös paikalliseen yhteistyöhön. Menestyvä paikallisyhdistys on näkyvä ja tärkeä tekijä omassa ympäristössään (Jurvansuu 2002, 150-151; Pessi & Oravasaari 2010, 52).

Liiton viestintäkanavista seurattiin ylivoimaisesti eniten LIITO-lehteä ja selkeänä kakkosena sähköpostia. Kotisivut olivat seurannassa noin puolella ja Facebook kolmasosalla. Tulos antaa viitteitä siihen, että perinteinen jäsenlehti ja sähköposti sekä kotisivut ovat edelleen parhaimmat tiedotuskanavat ja niitä voidaan täydentää muilla kanavilla. Liiton on tärkeää sopia kerhojen kanssa, kenen kautta tiedotus kerhon jäsenille menee ja liiton tiedottaa hänen kauttaan, sen lisäksi, että liito tiedottaa myös suoraan jäsenille. Suora kontakti paikallistasolta liittotasolle auttaa yhteistyössä ja yhteisten tavoitteiden ajamisessa (Jurvansuu 2002, 154-156).

LIITO:n järjestämien miniopintopäivien toteuttamista alueellisesti kannattaa ehdottomasti jatkaa. Myös pienempiä paikkakuntia voidaan kokeilla koulutuspaikoiksi, edellytyksenä on kuitenkin vähintään 10 osallistujaa. Liikunnanopettajataustaiset kouluttajat on todettu hyviksi ja niitä käytetään aina mahdollisuuksien mukaan. Kerhon/paikkallisen jäsenen apua on tarvittu koulutustilan, -välineiden kanssa sekä ns. yhteysopettaja on ollut paikalla koulutuksessa. Jonkinlaisen korvauksen maksamista tästä yhteistyöstä voisi miettiä.

LIITO on järjestänyt useampana vuonna kerhotapaamisia yleensä jonkun toisen tapahtuman yhteydessä. Ohjelmassa on muun muassa ollut kerhojen toimintaideoiden vaihtoa, liiton toiminnan suunnittelua sekä tulevien opintopäivien ohjelmatarjontaan tutustumista. Jatkossa kerhotapaaminen voisi olla vuosittainen ihan omanaan, omana aikana ja omalla ohjelmalla. Verkottumista ja enemmän muiden kanssa kokemusten vaihtoa toivottiin. Sen kautta voisi jakaa hyviä käytänteitä järjestöstä toiseen. (Pessi & Oravasaari 2010, 47-50.) Kerhoilta ja jäseniltä toivottaisiin enemmän esityksiä huomioitusten saajiksi. Kerhoja voisi ohjeistaa lisäämään asian kokouksen asialistalle, mutta velvollisuutta esityksistä vuosittain ei voi mielestäni tehdä.

Nykyisin jäsenille on saatavilla kannanottoja/lausuntoja/suosituksia erilaisista liikunnan ja/tai terveystiedonopettajien toimenkuvaan liittyvistä asioista. Näitä jäsenet ja miksei kerhotkin voivat toimittaa esimerkiksi koulun rehtorille ajaakseen jotain heille tärkeää asiaa. Lisäksi liitto vaikuttaa muita kanavia pitkin moniin opettajiin vaikuttaviin asioihin Näiden lisäksi voisi miettiä muita keinoja vaikuttaa ja tämän aiheen tarkennus voisi olla esimerkiksi seuraavan kerhotapaamisen asialistalla, eli mihin asioi-

hin ja miten voitaisiin vaikuttaa. Yhteistyön kehittämisessä kunnan kanssa voisi mallintaa jo kerhoilla olemassa olevista hyvistä käytännöistä ja tämän perusteella kerhot voisivat kehittää yhteistyötä paikallisesti.

Kerhojen hyvistä käytänteistä muille kerhoille tiedottaminen on tärkeää ja tähän tulee miettiä sopiva tapa. Esimerkiksi LIITO-jäsenlehteen on tulossa uusi palsta, jossa esitellään kerhojen toimintaa. Liiton syksyllä 2019 avattu Instagram tili on vapaamuotoisempi kuin Facebook tili. Instagramin päivitysvastuu on ollut viikoittain eri hallituksen jäsenellä. Tätä päivitysvastuuta on tarkoitus jakaa myös kerhoille, jolloin saisi myös kerhojen toimintaa näkyvämmäksi myös somen kautta. Näiden lisäksi kerhotoiminnan oppaaseen tulee ideoita hyvistä käytänteistä.

Jäsenhankinnassa voisi miettiä kampanjaa, jossa jäsen hankkii uuden jäsenen ja saa siitä pienen palkkion. Uuden jäsenen innostamisen tueksi voisi tehdä valmiin ”mainospuhemallin”. Uusien opettajien olisi hyvä tietään keiltä voisi kysyä neuvoa / apua pulmatilanteissa. Voisi miettiä jonkinlaista tutortoimintaa kerhon organisoimana kokeneiden ja uusien opettajien välillä, joka voisi innostaa liittymään jäseneksi. Ja muutkin opettajat kaipaavat kokemusten vaihtoa, joten myös vapaamuotoisemman toiminnan järjestäminen kerhoissa on tärkeää. Sekä kerhon omat että yhteistyössä muiden kanssa järjestämät koulutukset, tapaamiset, tapahtumat luovat merkityksellisiä suhteita yhteisön yksilöiden välille ja lisää ihmisten kiinnostusta osallistua toimintaan. Koulutusten vesokelpoisuuden edistäminen on tärkeää ottaa liitossa työn alle. Tästä voisi kysellä käytäntöjä eri kunnista ja tehdä suositus, jonka opettaja voi viedä rehtorille. Kerhoja voisi kannustaa olemaan apuna ja mahdollistajana aineryhmäyhteistyössä kunnan alueella. Sitoutunut jäsenistö tuo toimintaan mukanaan omaa pääomaa. Jäsenten innostuneisuudella, aktiivisuudella ja vaikuttamisen halulla on kansalaisjärjestötoiminnan perusta. (Jurvansuu 2002, 138-141.)

Ei kerhotoimintaan osallistuvista (165) lähes viidesosa (29 hlö) olisi valmis osallistumaan yhteisen toiminnan toteutukseen, jos sellaista olisi ja yli puolet (86 hlö) ehkä. Tämä antaa viitettä sille, että uusia vapaaehtoisia voisi saada mukaan toimintaan. Uusien luottamushenkilöiden saamisessa kannattaa edetä rauhallisesti, esimerkiksi uutta jäsentä ei kannata heti pyytää mukaan, vaan antaa hänen rauhassansa ensin tutustua toimintaan. Kun tutustuu jäseniin paremmin voi nähdä heissä sopivia henkilöitä mukaan tehtäviin ja heitä voi sitten sopivilla tavalla pyytää mukaan. Tehtävien jako ja

koko on tärkeää. Kun vastuu jakautuu useammalle ihmiselle, niin se ei käy kenellekään liian suureksi. Tärkeää on järjestää myös vapaamuotoisempaa toimintaa, kun vain virallista. Yhteinen asu on kiva yhteenkuuluvuuden lisääjä. Monelle yhteisön jäsenelle yhteinen tunnus (logo) on tärkeä sellaisenaan. Se edustaa kuulumista yhteisöön, sen voimaa ja tehtävää. (Honkonen (2016, 313). Kannustimia on se aineellisia, että aineettomia ja eri ihmisiä motivoi eri asiat. Hyviä ja toimivia ideoita voisi kerätä ja jakaa muillekin ja siitä sitten voisi jalostaa kukin kerho omaan käytäntöön sopivia. Kannustimet ovat tärkeitä motivaation lähteitä ja niiden avulla saadaan ihmiset liikkeelle. Kannustumia käytettäessä on hyvä miettiä pohtivatko ihmiset tarjottuja valintoja mieluummin hyötyjen, kun häviöiden kannalta (Honkonen (2016, 313).

Kehittämistyön johtopäätösten perusteella tuotetaan myöhemmin sähköinen opas kerhotoimintaan yhteistyössä kerhotoimijoiden kanssa. Opas julkaistaan LIITO:n kotisivuilla, siitä kirjoitetaan artikkeli LIITO-jäsenlehteen ja lisäksi järjestetään koulutus kerhotoimijoille sekä nykyisille että mahdollisille uusille. Koulutustilaisuuden ja kerhoilta sekä jäseniltä saadun palautteen pohjalta materiaalia kehitetään edelleen. Myös oppimisverkostotoiminta sopisi hyvin tiedon levittämiseen ja ennen kaikkea sen jatkojalostukseen ja tätä toimintatapaa voitaisiin myös käyttää. Oppimisverkostot ovat kumppanuuksia, joissa kehittämistoiminnan tuloksia levitetään ja jalostetaan. Toimija tuo verkostoon omaa osaamista ja samalla pyrkii oppimaan myös muilta. Verkostossa vaihdetaan sekä kehittämistoiminnasta että muualla tuotettua tietoa, verkoston avulla voidaan vaihtaa hyviä kokemuksia ja käytäntöjä. Oppisverkostossa ei ole kysymys vain tiedon jakamisesta vaan myös yhteisen uuden tiedon luomisesta. Oppimisverkostossa hyödynnetään kunkin osallistujan osaamista kehittäen samalla yhdessä myös uusia tuloksia ja sitä kautta uutta tietoa. (Toikko & Rantanen 2009, 85-88.)

Lopuksi vielä listauksena kooste mihin asioihin liikunnan- ja terveystiedonopettajien paikallistoiminnan kehittämässä tulisi keskittyä:

1. Kerhotoiminnan oppaan tekeminen
2. Kerhotoiminnan tietoisuuden lisääminen
3. Jäsentietojen saaminen ajantasaisiksi kerhojen ja liiton välillä
4. Kerhotapaamisten järjestämisen jatkaminen ja kehittäminen
5. Miniopintopäivien järjestämisen paikallisesti jatkaminen ja kehittäminen
6. LIITO-lehden kerhotoiminnan kuulumiset palstan aloittaminen
7. Liiton järjestämien koulutusten vesokelpoisuuden edistäminen
8. Uusien alueiden aktivoiminen / kerhojen perustaminen

Kerho-oppaan tulee sisältää ainakin seuraavat asiat:

1. Rekisteröity / rekisteröimätön kerho – edut ja haitat
2. Ohjeita ja ideoita kerhojen taloudenhoitoon ja hallintoon
3. Hallituksen jäsenten roolit ja tehtävät
4. Kerhon toiminnan vuosikello
5. Tehokas ja toimiva tiedotus
6. Ideoita kerhojen toimintaan huomioiden erilaiset jäsenet
7. Esimerkkejä paikallisesta vaikuttamistyöstä
8. Ideoita kerhojen väliseen yhteistyöhön
9. Ideoita yhteistyöhön paikallisten yritysten ja yhdistysten kanssa
10. Ideoita jäsenhankintaan
11. Ideoita luottamushenkilöiden hankintaan

Myöhemmin, kun kerho-opas on valmistunut, lanseerattu ja otettu käyttöön sekä LIITO ja kerhot ovat yhteistyössä edistäneet tässä kehittämistyössä esitettyjä kehittämisohdotuksia nähdään mihin suuntaan kerhotoiminta kehittyy, mitä vanhaa säilyy ja mitä uusia avauksia tehdään. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia onko paikallista toimintaa ja sen tunnettuutta saatu lisättyä ja onko muutos tuonut LIITO ry:lle lisää vaikuttavuutta ja jäseniä.

LÄHTEET

- Aalto-Kallio, Mervi 2015. Luottamusjohdon rooli järjestöjen arviointi- ja kehittämistyössä. Teoksessa Tarja Nyman ja Satu Riikonen (toim.) Moninainen ja kehittyvä järjestötoiminta. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 84-90.
- Aineopettajaliitto AOL ry 2020. Aineenopetuksen ammattilaiset. Viitattu 6.1.2020. <https://peda.net/yhdistykset/aol>
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2018a. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 9.3.2020. http://www.arena.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arena_ammattikorkeakoulujen-opinnaytetoiden-eettiset-suositukset.pdf?t=1526903222
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2018b. Opinnäytetyöprosessin eettiset suositukset 2018. Viitattu 9.3.2020. http://www.arena.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arena-opinnaytetyoprosessin-eettiset-suositukset_muistilistat-opiskelijalle-ja-ohjaajalle.pdf?t=1526903222
- Arendt, Hannah 2002. Vita activa – Ihmisenä olemisen ehdot. Suom. työryhmä. Käännöksen tarkistus Juha Koivisto. Tampere: Vastapaino.
- Biologian ja maantieteen opettajien liitto 2020. Biologian ja maantieteen opettajien liiton piirit. Viitattu 8.2.2020 <https://peda.net/yhdistykset/bmol-ry>
- Colby, Anne 2005. Moraali- ja kansalaisyhteiskunta ulottuvuudet. Teoksessa Pirttilä-Backman, Ahokas, Myyry & Lähteenoja (toim.) Arvot, moraali ja yhteiskunta. Sosiaalipsykologia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen. Helsinki: Gaudeamus, 37-69.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. painos. Vastapaino.
- Eskola, Jari 2015. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 185-206.
- Freire, Paulo 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Suom. Joel Kuortti. Tampere: Vastapaino.
- Hakala, Juha 2018, Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen. Teoksessa Valli, Raine (toimi.) 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 14-26.
- Halava, Ilkka & Pantzar, Mika & Lukin, Elisa 2018. Kansalaisjärjestö jälkiteollisessa artistiyhteiskunnassa. Järjestötoiminnan tulevaisuus. Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA. Viitattu 19.1.2020. <https://oppimisentuenfoorumi.fi/wp-content/uploads/2019/04/STEA-Kansalaisjärjestö-jälkiteollisessa-artistiyhteiskunnassa.pdf>
- Hautamäki, Antti 2005. Johdanto. Teoksessa Hautamäki, Antti & Lehtonen, Tommi & Sihvola, Juha & Tuomi, Ilkka & Vaaranen, Heli & Veijola, Soile (toim.) 2005. Yhteisöllisyyden paluu. Helsinki: Gaudeamus, 7-13.
- Harju, Aaro 2004. Järjestön kehittäminen. 3.painos. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry.

Harju, Aaro 2005. Yhteisellä asialla. Kansalaistoiminta ja sen haasteet. 2. painos. Kansanvalistusseura.

Helander Voitto 2006. Järjestödemokratian keskeiset mittarit. Teoksessa Sami Borg (toim.): Suomen demokratiaindikaattorit. Oikeusministeriön julkaisuja 2006:1. s. 92–114. Viitattu 10.2.2020. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75818/omju_2006_1_suomen_demokratiaind.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto 2020. Säännöt. Viitattu 8.2.2020. [https://www.hyol.fi/hyol/säännöt/](https://www.hyol.fi/hyol/saannot/)

Honkanen, Henry 2016. Vaikuttamisen psykologia. Mielen muuttamisen tiede ja taito. Helsinki: Arena-Innovation Oy.

Huhtamäki, Nasri Kirsi 2010. ”Kun tässä hommassa mua tarvittiin” Kokemuksia erään ammattijärjestön kehittämishankkeesta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma, ylempi AMK.

Humanistinen ammattikorkeakoulu 2020. Maisteritason tutkinto. Viitattu 8.2.2020. <https://www.humak.fi/opiskelijaksi/yhteisopedagogi/yhteisopedagogi-ylempi-amk/>

Hänninen, Sakari 2003. Yhdistykset uuden aloittajina. Teoksessa Martti Siisiäinen (toim.) Mitä yhdistykset välittävät. Tutkimuskohteena kolmas sektori. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 228-246.

Häyrynen, Kiril 2015. Veto- ja elinvoimainen järjestö ja vapaaehtoistoiminnan organisointi. Teoksessa Tarja Nyman ja Satu Riikonen (toim.) Moninainen ja kehittyvä järjestötoiminta. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 38-46.

Ilvonen, Anne 2007. Aluksi. Järjestötoiminta vaikuttaa Suomessa. Teoksessa Anne Ilvonen (toim.) Yksilö, yhteisö ja kansalaisyhteiskunta. 2.painos. Opintotoiminnan Keskusliitto ry, 6-14.

Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtari, Salla & Keto-Tokoi Anna 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 11.2.2020. <http://www.julkari.fi/handle/10024/135356>

Larjovuori, Riitta-Liisa & Manka, Marja-Liisa & Nuutinen, Sanna 2015. Inhimillinen pääoma. Työhyvinvointia, tuloksellisuutta, pidempiä työuria? Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön raportteja ja muistioita 5. Helsinki. Viitattu 28.2.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70342/URN_ISBN_978-952-00-3543-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Jurvansuu, Sari 2002. Paikallisyhdistyksen menestystekijät. Tutkimus kansalaistoiminnan hyvistä käytännöistä. Humanistinen ammattikorkeakoulu sarja A. Tutkimuksia 2.

Kananen, Jorma 2019. Opinnäytetyön ja pro gradun pikaopas. Avain opinnäytetyön ja pro gradun kirjoittamiseen. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja.

Kaukinen, Ruut 2015. Vuorovaikutus ja vapaaehtoisten inhimillisten voimavarojen tukeminen. Teoksessa Tarja Nyman ja Satu Riikonen (toim.) Moninainen ja kehittyvä järjestötoiminta. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 47-54.

- Kaunismaa, Pekka. 2000. Yhdistyselämä ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Kaj Ilmonen (toim.): Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: SoPhi, 119-143.
- Kotitalousopettajien liitto 2020. Liiton säännöt. Viitattu 8.2.2020. <https://www.kotitalousopettajat.fi/liitto/liiton-saannot>
- Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Vastapaino.
- Kurki, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Vastapaino.
- Laimio, Anne & Välimäki, Kirsi 2011. Vapaaehtoistoiminta kehittyy. Jyväskylä: Keski-Suomen Sosiaaliturvayhdistys. Viitattu 10.3.2020. http://www.kssotu.fi/versova/media/Vapehttoim_KEHITTY.pdf
- Laitinen, Hanna 2006. Mikä ihmisiä motivoi osallistumaan? Teoksessa Hanna Laitinen (toim.) Tule mukaan! Osallistumisen edellytyksiä järjestötyössä. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 6-19.
- Laitinen, Hanna 2015. Järjestötoiminta kehittämisen kohteena – mitä kehitetään? Teoksessa Tarja Nyman ja Satu Riikonen (toim.) Moninainen ja kehittyvä järjestötoiminta. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 76-83.
- Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat ry. 2019. Viitattu 18.4.2019. <https://www.liito.fi/kerhot/>
- Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat 2020a. Säännöt. Viitattu 3.1.2020. <https://www.liito.fi/liito-ry/saannot/>
- Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat 2020b. Strategia. Viitattu 6.1.2020. <https://www.liito.fi/liito-ry/strategia/>
- Möttönen, Sakari & Niemelä, Jorma 2005. Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013, vol 14. Viitattu 8.2.2020. https://www.uef.fi/documents/364780/1847612/Nivala_%26_Ryyänen_Kohti_sosiaalipedagogista_osallisuuden_ideaalia.pdf/82a018a3-5foa-4c44-8937-7fd4ac2a3879
- Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.
- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Opetusalan Ammattijärjestö OAJ 2020. OAJ ja pedagogiset opettajajärjestöt. Viitattu 6.1.2020. https://www.oaj.fi/contentassets/0367801a39574207bd680e5eb94cf243/poe_esite_2019.pdf
- Opintopolku 2020. Yhteisöpedagogi (ylempi AMK) monimuotototeutus. Viitattu 8.2.2020. <https://opintopolku.fi/app/#!/korkeakoulu/1.2.246.562.17.54138188328>
- Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi 2010. Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Raha-automaattiyhdistyksen avustustoiminnan raportteja 23.

Raina, Liisa 2012. Uusi yhteisöllisyys. Kasvatustyhteisön rakentamisen ammattitaito. Tampere: Arator Oy.

Ruuskanen, Petri 2001. Sosiaalinen pääoma – käsitteet, suuntaukset ja mekanismit. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen tutkimuksia 81. Helsinki. Viitattu 28.2.2020. <https://core.ac.uk/download/pdf/153491952.pdf>

Siisiäinen, Martti. 2000. Järjestöllinen pääoma Suomessa. Teoksessa Kaj Ilmonen (toim.): Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: SoPhi, 144-169.

Siisiäinen, Martti & Kankainen, Tomi 2009. Järjestötoiminnan kehitys ja tulevaisuudennäkymät Suomessa. Teoksessa Kankainen, Tomi & Pessala, Heli & Siisiäinen, Martti & Stranius, Leo & Wass Hanna & Wilhelmsson Niklas. Suomalaiset osallistujina. Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tulevaisuuteen. Helsinki: Oikeusministeriö. Viitattu 8.2.2020. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/76188>

Särkelä, Riitta 2011. Sosiaali- ja terveysjärjestöt kilpailukyky-yhteiskunnassa. Teoksessa Anne Birgitta Pessi & Juho Saari (toim.) Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa. Tampere: Juvenes Print Oy, 279-305.

Tekstiiliopettajaliitto 2020. Jäsenyys. Viitattu 8.2.2020. <https://www.tekstiiliopettajaliitto.fi/jasenyys/>

Theseus - ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt ja julkaisut verkossa 2019. Viitattu 20.4.2019. <https://www.theseus.fi/>

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 9.3.2020. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Valtioneuvosto 2019. Tule mukaan helpottamaan yhdistyslakia ja yhteisöllistä kansalaistoimintaa! Viitattu 3.1.2020. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410853/tule-mukaan-helpottamaan-yhdistyslakia-ja-yhteisollista-kansalaistoimintaa-

Vasalampi, Kati 2017. Itsemääräämisteoria. Teoksessa Katariina Salmela-Aro & Jari-Erik Nurmi (toim.) Mikä meitä liikuttaa. Motivaatiopsykologian perusteet. 3. täysin uudistettu painos. Juva: Bookwell Digital.

Valli, Raine & Perkkilä Päivi 2018, Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Valli, Raine (toimi.) 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 117-128.

Vilka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Värränkivi, Mika 2018. Yhteisille linjoille. Yhteistoiminnallinen tulevaisuustyöskentely paikallisyhdistyksissä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma, ylempi AMK.

Äidinkielen opettajain liitto 2020. ÄOL: säännöt. Viitattu 8.2.2020. <https://www.aidinkielenopettajainliitto.fi/liitto/aol-ry/aol-n-saannot/>

Yeung, Anne Birgitta 2005. Vapaaehtoistoiminnan timantti. Miten mallintaa motivaatiota? Teoksessa Marianne Nylynd & Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 104-125.

Yhdistystieto 2019. Rekisteröimätön yhdistys. Viitattu 3.1.2020. <https://yhdistystieto.fi/wiki/57-rekisteroimaton-yhdistys>

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Helsingin Seudun Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat ry 2016. Säännöt.

Kerhojen toimintakertomukset

Lindholm, Arto 2019. Sähköinen kysely opinnäytetyössä. Luento yhteisöpedagogi (YAMK) opinnoissa 24.10.2019 Helsingissä.

Liikunnan- ja terveystiedonopettajien paikallistoiminnan ja yhteistyön nykytilan arviointi

LIITTEET

Liite 1: Kyselylomakkeen saate

Hyvä LIITO ry:n jäsen,

Tervetuloa vastaamaan LIITO ry:n jäsenille suunnattuun kyselyyn liikunnan ja terveystiedon opettajien paikallisesta toiminnasta ja sen kehittämisestä. Toivomme vastauksia sekä paikallistoimintaan osallistuvilta että niiltä, jotka eivät osallistu. Tavoitteena on kehittää liikunnan ja terveystiedon opettajien paikallistoimintaa eri puolilla Suomea. Lisäksi tavoitteena on kehittää LIITO ry:n ja paikallisten kerhojen välistä yhteistyötä sekä parantaa LIITO ry:n palveluja kerhotoiminnan tueksi.

Kysely on osa LIITO ry:n toiminnanjohtaja Tiina Apajalahden opinnäytetyötä (Yhteisöpedagogi YAMK). Kaikki kyselystä saadut vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti, eikä opinnäytetyöhön käytettävästä datasta ole mahdollista tunnistaa yksittäistä vastaajaa.

Aika kyselyyn vastaamiseen menee noin 5-10 minuuttia. Toivomme vastaustasi keski-
viikkoon 9.10.2019 mennessä. Linkki kyselyyn löytyy viestin lopusta.

Kiitos, että kerrot mielipiteesi!

Lisätietoja kyselystä antaa Tiina Apajalahti, tiina.apajalahti@liito.fi

Liite 2: Kyselylomake

**Liikunnan- ja terveystiedonopettajien paikallistoiminnan kehittäminen -
kysely****Taustakysymykset****1. Sukupuoli? ***

- Nainen
 Mies
 Muu
 En halua kertoa

2. Ikä? * ▼**3. Maakunta, jonka alueella asut? *** ▼**4. Elämäntilanne? Valitse yksi tai useampia vaihtoehtoja. ***

- Työsuhteessa
 Opiskelen
 Vanhempainvapaalla
 Virkavapaalla
 Työtön
 Eläkkeellä
 Muu, mikä?

5. Opetettavat aineet? Valitse yksi tai useampia vaihtoehtoja.

*

- Liikunta
- Terveystieto
- Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen
- Muu, mikä?
- En opeta tällä hetkellä

6. Kouluaste, jolla opetat? Valitse yksi tai useampia vaihtoehtoja. *

- Alakoulu
- Yläkoulu
- Lukio
- Ammatillinen oppilaitos
- AMK
- Aikuisopisto/Kansalaisopisto/Työväenopisto
- Yliopisto
- Muu, mikä?
- En opeta tällä hetkellä

7. Mitä LIITO ry:n tiedotuskanavia seuraat? Valitse yksi tai useampia vaihtoehtoja. *

- LIITO-lehti
- www.liito.fi kotisivut
- Sähköposti
- Facebook
- Instagram
- Twitter
- Muu, mikä?
- En mitään

Tutkimuskysymykset

Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat ry:n jäsenet voivat muodostaa rekisteröityjä tai rekisteröimättömiä paikallisyhdistyksiä, joista käytetään nimitystä kerho. Täältä löydät halutessasi paikallisten kerhojen tiedot: <https://www.liito.fi/liito-ry/kerhot/>

8. Osallistutko paikallisen liikunnan- ja terveystiedon opettajien kerhon toimintaan? *

- Kyllä säännöllisesti
- Kyllä satunnaisesti
- Olen osallistunut, mutta en enää
- En
- En, mutta haluaisin osallistua

Kerhotoimintaan osallistuvien kysymykset

9. Kauanko olet ollut mukana kerhon toiminnassa? *

- Alle 1 vuoden
 1-3 vuotta
 4-10 vuotta
 Yli 10 vuotta
 En muista tai halua sanoa

10. Mihin kerhon toimintaan osallistut? Valitse yksi tai useampia vaihtoehtoja. *

- Kerhon kevät- ja/tai syyskokouksiin
 Liikuntakoulutuksiin
 Lajikokeiluihin
 Uusiin liikuntapaikkoihin tutustumiseen
 Terveystietokoulutuksiin
 Terveystiedon opettajien tapaamisiin, aiheena esim. yo-kirjoitukset
 Vapaa-ajan tapahtumiin, esim. illanvietto tai retki
 Keskustelutilaisuuksiin, esim. edunvalvontaan liittyen
 Yhteiskyyn opintopäiville
 Tanssiesityksiin/muihin esiintymisiin kerholaisten kanssa
 Kerhojen välisiin kisailuihin
 Eläkeläisille suunnattuun toimintaan
 Muuhun, mihin?
 En osaa sanoa

11. Mihin kerhon toimintaan osallistuisit, jos sellaista järjestettäisiin? Valitse yksi tai useampia vaihtoehtoja. *

- Kerhon kevät- ja/tai syyskokoukseen
 Liikuntakoulutuksiin
 Lajikokeiluihin
 Uusiin liikuntapaikkoihin tutustumiseen
 Terveystietokoulutuksiin
 Terveystiedon opettajien tapaamisiin, aineena esim. yo-kirjoitukset
 Vapaa-ajan tapahtumiin, esim. illanvietto tai retki
 Keskustelutilaisuuksiin, esim. edunvalvontaan liittyen
 Yhteiskyyn opintopäiville
 Tanssiesityksiin/muihin esiintymisiin kerholaisten kanssa
 Kerhojen välisiin kisailuihin
 Eläkeläisille suunnattuun toimintaan
 Muuhun, mihin?
 En osaa sanoa

12. Minkälaista yhteistyötä kerho tekee? Valitse yksi tai useampia vaihtoehtoja. *

- Järjestää koulutuksia yhteistyössä LIITO ry:n kanssa
- Yhteistyötä muiden kerhojen kanssa, esim. opintopäiväkyty, koulutukset, kisailut
- Yhteistyötä alueen muiden aineiden opettajien yhdistysten kanssa
- Yhteistyötä alueen yritysten kanssa, koulutukset, virkistäytyminen, tilat, jäsenhinnat
- Yhteistyötä kunnan liikunta- ja/tai koulutoimen kanssa, esim. tilat, koulutukset
- Yhteistyötä alueen liikuntaseurojen kanssa, esim. koulutukset ja tilat
- Muuta, mitä?
- En osaa sanoa

13. Minkälaista yhteistyötä toivoisit kerhon tekevän? Valitse yksi tai useampia vaihtoehtoja. *

- Järjestää koulutuksia yhteistyössä LIITO ry:n kanssa
- Yhteistyötä muiden kerhojen kanssa, esim. opintopäiväkyty, koulutukset, kisailut
- Yhteistyötä alueen muiden aineiden opettajien yhdistysten kanssa
- Yhteistyötä alueen yritysten kanssa, koulutukset, virkistäytyminen, tilat, jäsenhinnat
- Yhteistyötä kunnan liikunta- ja/tai koulutoimen kanssa, esim. tilat, koulutukset
- Yhteistyötä alueen liikuntaseurojen kanssa, esim. koulutukset ja tilat
- Muuta, mitä?
- En osaa sanoa

14. Mikä sinua motivoi osallistumaan kerhon koulutuksiin? Valitse yksi tai useampia vaihtoehtoja.

*

- Mielenkiintoinen ohjelma
- Kollegoiden tapaaminen
- Itsensä kehittäminen
- Uusien ideoiden tarjoaminen oppilaille
- Pitää käydä veso-koulutus
- Muu, mikä?
- En osallistu koulutuksiin

15. Mikä motivoi osallistumaan kerhon vapaa-ajan toimintaan? Valitse yksi tai useampia vaihtoehtoja. *

- Mielenkiintoinen ohjelma
- Kollegoiden tapaaminen
- Samanhenkinen porukka
- Hyvä tarjoilu
- Muu, mikä?
- En osallistu vapaa-ajantoimintaan

16. Mikä motivoi osallistumaan kerhon kokouksiin? Valitse yksi tai useampia vaihtoehtoja. *

- Saa vaikuttaa päätöksentekoon
- Kollegoiden tapaaminen
- Velvollisuudentunne
- Hyvä tarjoilu
- Muu, mikä?
- En osallistu kokouksiin

17. Oletko toiminut tai toimitko kerhon luottamustehtävässä (esim. hallituksen/toimikunnan jäsenenä tai vapaaehtoisena tapahtuman/koulutuksen järjestämisessä)? *

- Kyllä
- En

Kysymys, jos on toiminut tai toimii kerhon luottamustehtävässä

18. Jos toimit tai olet toiminut kerhon luottamustehtävässä, niin mikä sinua motivoi? Valitse yksi tai useampia vaihtoehtoja. *

- Halu osallistua
- Halu vaikuttaa
- Halu tehdä hyvää toisille ja yhteisölle
- Yhteisöllisyys
- Vuorovaikutus toisten kanssa
- Sopivan kokoiset tehtävät
- Halu kuulua johonkin ryhmään
- Hyvä porukka ja kaverit
- Halu antaa itse ja saada muilta
- Yhdessä tekeminen
- Yhteiset tavoitteet
- Minua ei enää motivoi, mutta koen toimimisen pakkona, koska ei ole muitakaan, jotka tekisivät.
- Muu, mikä?
- En osaa sanoa

Kysymykset, jos ei toimi kerhon luottamustehtävässä

19. Jos et toimi tai et ole toiminut kerhon luottamustehtävässä, kiinnostaisiko sinua toimia? *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

20. Jos et toimi/halua toimia luottamustehtävässä, niin mitkä syyt vaikuttavat siihen? Valitse yksi tai useampia vaihtoehtoja.

*

- Ei ole aikaa vapaaehtoisuudelle
- Sitoutuminen pelottaa
- Ei ole kiinnostavia tehtäviä
- Muu, mikä?
- En osaa sanoa

Ei kerhon toimintaan osallistuvien kysymykset

21. Onko alueellasi yhteistoimintaa liikunnan- ja/tai terveystiedon opettajien kesken? *

- Kyllä, minkälaista?
- Ei
- En tiedä

22. Onko alueellasi paikallinen liikunnan- ja terveystiedon opettajien kerho? *

- Kyllä
- Ei
- En tiedä

23. Olisitko kiinnostunut osallistumaan yhdessä tekemiseen, jos sellaista olisi?

*

- Kyllä
- En
- Ehkä
- En osaa sanoa

24. Millaiseen liikunnan- ja/tai terveystiedonopettajien yhteistoimintaan osallistuisit, jos sellaista järjestettäisiin? Valitse yksi tai useampia vaihtoehtoja. *

- Kerhon kevät- ja/tai syyskokoukseen
- Liikuntakoulutuksiin
- Lajikokeiluihin
- Uusiin liikuntapaikkoihin tutustumiseen
- Terveystietokoulutuksiin
- Terveystiedon opettajien tapaamisiin, aiheena esim. yo-kirjoitukset
- Vapaa-ajan tapahtumiin, esim. illanvietto tai retki
- Keskustelutilaisuuksiin, esim. edunvalvontaan liittyen
- Yhteiskyhtiin opintopäiville
- Tanssiesityksiin/muihin esiintymisiin kerholaisten kanssa
- Kerhojen välisiin kisailuihin
- Eläkeläisille suunnattuun toimintaan
- Muuhun, mihin?
- En osaa sanoa

25. Minkälaista yhteistyötä toivoisit paikallisten liikunnan- ja/tai terveystiedon opettajien tekävän? Valitse yksi tai useampia vaihtoehtoja.

*

- Järjestää koulutuksia yhteistyössä LIITO ry:n kanssa
- Yhteistyötä muiden kerhojen kanssa, esim. opintopäiväkytyt, koulutukset, kisailut
- Yhteistyötä alueen muiden aineiden opettajien yhdistysten kanssa
- Yhteistyötä alueen yritysten kanssa, koulutukset, virkistäytyminen, tilat, jäsenhinnat
- Yhteistyötä kunnan liikunta- ja/tai koulutoimen kanssa, esim. tilat, koulutukset
- Yhteistyötä alueen liikuntaseurojen kanssa, esim. koulutukset ja tilat
- Muuta, mitä?
- En osaa sanoa

26. Jos paikallista toimintaa olisi, olisitko itse valmis osallistumaan sen toteutukseen?

*

- Kyllä
- En
- Ehkä
- En osaa sanoa

Kaikille yhteinen kysymys

27. Muita ajatuksia/kommentteja liittyen paikalliseen kerhotoimintaan ja sen kehittämiseen?

Liite 3: Työpajakutsu

Jakelu: Kerhon puheenjohtajat, sihteeri / yhteyshenkilöt

Hei,

Kutsumme sinut työpajaan la 16.11.2019 Helsinkiin kehittämään liikunnan- ja terveystiedon opettajien paikallistoimintaa. Työpaja on osa toiminnanjohtaja Tiina Apajalahden opinnäytetyötä (Yhteisöpedagogi YAMK). Opinnäytetyöhön liittyen on juuri teetetty myös jäsenkysely, johon saatiin 266 vastausta. Työpajan tarkoituksen on selvittää mm. seuraavia asioita:

- Millaista kerhot haluaisivat toimintansa olevan ja miten toiminta olisi mahdollista toteuttaa?
- Millaisia toiveita kerhoilla on yhteistyöstä LIITOn kanssa?
- Millaista tukea ja palveluita kerhot liitolta kaipaisivat paikallisen toiminnan tueksi?
- Miten liitto/kerhot voisi tukea, motivoida ja innostaa kerhojen vapaaehtoisia toimijoita sekä vahvistaa heidän osallisuutensa ja yhteenkuuluvuuden tunnetta?
- Mitä kerhot voisivat oppia toinen toisiltaan ja millaista yhteistyötä he voisivat tehdä keskenään?
- Miten saada tietoa kentältä liittoon ja liitosta kentälle, miten tiedotustyötä voisi kehittää?
- Miten saada toimintaa myös alueille, jossa ei vielä ole.

Kutsu on kahdelle osallistujalle. Etusijalla ovat kerhojen puheenjohtajat ja sihteerit, mutta myös muut kerhon hallituksen jäsenet voivat osallistua (edellytyksenä LIITO ry:n jäsenyys).

Ohjelma

La 16.11.

11.00	Lounas ja kuulumiset
12.00-15.00	Työpaja
15.00	Kahvi ja välipala

Ystävällisin terveisin,

Tiina Apajalahti, toiminnanjohtaja
 LIIKUNNAN JA TERVEYSTIEDON OPETTAJAT ry LIITO